

ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ว่าที่ร้อยตรีไพรัช แสงจันทร์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

วิชาเอกกฎหมายมหาชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2560

**Electoral System of House of Representative Members on a Constituency Basis
under the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560**

Acting 2 Lt. Pairat Saengchan

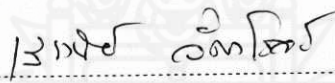

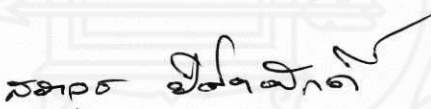
An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Public Law
School of Law
Sukhothai Thammathirat Open University
2017

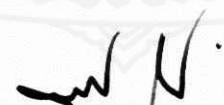
หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
ชื่อและนามสกุล ว่าที่ร้อยตรีไพรัช แสงจันทร์
วิชาเอก กฎหมายมหาชน
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครวโรจน์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2561

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครวโรจน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สรารุช ปิตียาศักดิ์)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุมาศ ชัดเงางาม)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ผู้ศึกษา ว่าที่ร้อยตรีไพรัช แสงจันทร์ **รหัสนักศึกษา** 2594000701 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัสวโรจน์ **ปีการศึกษา** 2560

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง และระบบการเลือกตั้ง เพื่อศึกษาระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อเปรียบเทียบระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เพื่อเสนอแนะแนวทางและระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมสอดคล้องกับประเทศไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากตำราหนังสือทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ตลอดจนศึกษาข้อมูลจากสื่อสารสนเทศ บทบัญญัติของกฎหมาย คำพิพากษาฎีกา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย เอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ประเทศเยอรมันนีและประเทศญี่ปุ่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อมีการใช้บัตรเลือกตั้งสองใบ ประเทศญี่ปุ่นผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถสมัครได้ทั้งแบบแบ่งเขตการเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ ประเทศเยอรมันนีมีจำนวนสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนเท่ากัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มีการเสนอให้มีการกำหนดให้มีการใช้บัตรเลือกตั้งสองใบเพื่อใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละประเภท เสนอให้ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง คือผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งนั้น

คำสำคัญ ระบบการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้ง

Independent Study title: Electoral System of House of Representative Members on a Constituency Basis under the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560

Author: Acting Sub Lt Pairat Saengchan; **ID:** 2594000701; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study Advisors: Dr.Saowanee Asavaroj,Professor; **Academic year:** 2017

Abstract

The objectives of this independent research are: to study background, concepts, theories related to election and electoral systems; to study the electoral system of the House of Representatives of Thailand and abroad; to compare the electoral system of the House of Representatives of Thailand and abroad; and to provide appropriate guidance and electoral systems consistent with Thailand in the current situation.

This independent study is a qualitative research based on documentary research. The study of books from both Thailand and abroad. Information from the media. Provisions of the Law Judgment, Dissertation, Research, Documents and Related Information Including related international law.

The results showed that in Germany and Japan, the House of Representative members were elected on a constituency basis and with a list of candidates using two ballots. In Japan, candidates can apply for both on a constituency basis and with a list of candidates. In Germany, the proportion of the House of Representatives members elected by both methods was equal. Therefore, the researcher proposes that Two ballots should be used in the election of the House of Representatives members of each method. The candidate elected on a constituency basis should be the one with the highest score in that particular electorate.

Keywords: Election Systems, House of Representatives Members, Electorate

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัสวโรจน์ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง ระบบการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่ได้เสียสละเวลาในการให้ความรู้ คำแนะนำและคำปรึกษาที่มีประโยชน์ต่อการศึกษา อีกทั้งให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน อย่างดียิ่ง รวมถึงการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ซึ่งผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

ขอบขอบพระคุณคณาจารย์สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่านที่ได้ให้ความรู้และสอนให้มีหลักในการคิดทางด้านกฎหมาย เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือบริการด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาที่ศึกษา

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาหวังว่าการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะสามารถใช้เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้นำไปเป็นตัวอย่างในการทำวิจัยครั้งต่อไป รวมถึงสามารถนำไปศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มรายละเอียดที่ถูกต้อง สมบูรณ์ต่อไป หากผิดพลาดประการใดขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ไพรัช แสงจันทร์

สิงหาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์การศึกษา	6
3. กรอบแนวคิดของการวิจัย	6
4. ประเด็นปัญหาการวิจัย	6
5. ขอบเขตของการวิจัย	7
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
7. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
8. ระเบียบวิธีวิจัย	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและระบบการเลือกตั้ง	9
1. ทฤษฎีว่าด้วยการเป็นผู้แทนปวงชน	9
2. ความหมายของการเลือกตั้ง	11
3. ความสำคัญของการเลือกตั้ง	12
4. วัตถุประสงค์ของการเลือกตั้ง	15
5. หลักเกณฑ์ขั้นพื้นฐานของการเลือกตั้ง	17
6. วิธีการออกเสียงการเลือกตั้ง	24
7. ประเภทของการเลือกตั้ง	25
8. หลักการกำหนดเขตเลือกตั้ง	27
9. หลักการกำหนดจำนวนผู้แทนราษฎร	29
10. การแบ่งเขตละหนึ่งคน	30
11. การรวมเขตเลือกตั้ง	35
12. แนวคิดระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	37
13. ระบบการเลือกตั้ง	39

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างประเทศ	
และของประเทศไทย	50
1. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเทศเยอรมัน	50
2. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเทศญี่ปุ่น	57
3. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	59
4. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	66
5. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	70
6. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	73
บทที่ 4 การศึกษาเปรียบเทียบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง	80
1. ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และต่างประเทศ	81
2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ได้รับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง	85
3. การแปรผลคะแนนการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตการเลือกตั้ง	87
4. การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตการเลือกตั้ง	91
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	94
บทสรุป	94
ข้อเสนอแนะ	96
บรรณานุกรม	100
ประวัติผู้ศึกษา	104

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศต่าง ๆ ที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะโดยมีพระมหากษัตริย์หรือมีประธานาธิบดีเป็นประมุขก็ตาม หากได้มีการใช้รูปแบบการปกครองในระบบรัฐสภาแล้ว พลเมืองของประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นซึ่งอยู่ในฐานะที่เป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตยย่อมมีการแสดงออกซึ่งการเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตยดังกล่าว โดยการเลือกตั้งผู้แทนของตนเพื่อเข้าไปเป็นตัวแทนในการบริหารประเทศ

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่งซึ่ง หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยด้วยการไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาและในรัฐบาล เป็นกลไกแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติจัดทำ หรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน¹

ในปัจจุบันนี้ประชากรที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องประกอบกับนโยบายของแต่ละประเทศก็มีความสลับซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น การใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ จึงจำเป็นต้องมีการใช้อำนาจประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน (Representative Democracy) กล่าวคือ ประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนเป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนจะต้องเลือกตัวแทนหรือผู้แทนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตน ในการเลือกตั้งตัวแทนนั้น อาจจะเป็นการเลือกตั้งเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างเดียว หรือจะเลือกตั้งทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและหัวหน้าฝ่ายบริหารก็ได้ ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบอบการปกครองของแต่ละประเทศว่าจะจะเป็นรูปแบบใดโดยอาจจะเป็นระบบรัฐสภา หรือระบบประธานาธิบดี หรือระบบกึ่งรัฐสภา กึ่งประธานาธิบดี หากเป็นการปกครองในระบบรัฐสภาอย่างประเทศไทย ญี่ปุ่น อังกฤษ ฯลฯ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งก็จะเลือกตั้งเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทน

¹ กระมล ทองธรรมชาติและคณะ , การเลือกตั้ง พรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล , กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2531, หน้า 1-2

ราษฎรเท่านั้น ต่อจากนั้นพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากโดยเด็ดขาดในสภาผู้แทนราษฎรหรือซึ่งประกอบกันเป็นเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรก็จะไปทำหน้าที่ในการจัดตั้งเป็นรัฐบาลต่อไป การเลือกตั้งในประเทศไทยนั้น นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จนถึงก่อนปี พ.ศ. 2540 มีการเลือกตั้งทั้งหมด 19 ครั้ง² โดยมีการใช้ระบบการเลือกตั้งสามรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่หนึ่งคือ ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหนึ่งคน รูปแบบที่สอง คือ ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหลายคน และรูปแบบที่สาม คือ ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหนึ่งคนกับเขตละหลายคน

ต่อมาประเทศไทยได้มีแนวคิดที่ต้องการจะปฏิรูปการเมืองการปกครอง โดยต้องการให้การเลือกตั้งมีกระบวนการที่โปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม ได้คนดี มีความรู้ ความสามารถเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้แทนราษฎรในรัฐสภา ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติในส่วนที่ว่าด้วยการเลือกตั้งนั้น ได้สร้างระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิมหลายประการ นับตั้งแต่มีการกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทย โดยกำหนดให้มีการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ต่างประเทศและอยู่นอกเขตเลือกตั้งสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าได้ พร้อมทั้งกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีที่มาจากการเลือกตั้งสองแบบ คือ การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้กำหนดหลักการใหม่ โดยคำนึงถึงความเสมอภาคในการใช้สิทธิเท่าเทียมกันของประชาชนมากขึ้น ดังนั้น จึงกำหนดให้การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเป็นแบบเขตเดียวเบอร์เดียว และยังสามารถกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ขึ้นอีกรูปแบบหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นกระบวนการสรรหาตัวแทนที่ประชาชนมีส่วนร่วมและทำหน้าที่ตรวจสอบเพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีความซื่อสัตย์สุจริต อันจะเอื้อประโยชน์ต่อประสิทธิภาพในการบริหารบ้านเมือง นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรอิสระจากฝ่ายบริหารมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งโดยมีความเป็นกลางและปลอดจากการแทรกแซงทางการเมือง

² นิติ นอรุ่งโรจน์, ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง, หน่วยที่ 1-15, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี, 2559, หน้า 14-37

ภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้มีการใช้ระบบการเลือกตั้งแบบผสม ระหว่างการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ กับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยกำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดจำนวนห้าร้อยคน ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสี่ร้อยคน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครได้หนึ่งคน โดยผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยคน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้นเพียงบัญชีเดียวได้หนึ่งพรรคการเมือง โดยบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองนั้นต้องได้คะแนนขั้นต่ำร้อยละห้าของคะแนนรวมทั้งประเทศจึงจะถือว่าพรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้ง

ต่อมาในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังคงใช้ลักษณะระบบเลือกตั้งระบบผสม โดยได้กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสี่ร้อยแปดสิบคน ประกอบไปด้วยสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสี่ร้อยคน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วน จำนวนแปดสิบคน ดังนี้ (1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งสี่ร้อยคน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนเลือกผู้สมัครได้เท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยการแบ่งเขตการเลือกตั้งนั้น กระทำโดยนำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนสี่ร้อยคนไปหารจำนวนประชากรตามที่สำนักทะเบียนกลางประกาศเพื่อให้ได้ค่าเฉลี่ยประชากรต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน แล้วนำไปคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละจังหวัดจะพึงมี โดยจังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินสามคน ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและจังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มากกว่าสามคน ให้แบ่งเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งโดยแต่ละเขตจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินสามคน กรณีแบ่งเขตเลือกตั้งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบสามคนไม่ได้ ให้แบ่งเขตเลือกตั้งแต่ละเขตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งละสามคนก่อน และเขตเลือกตั้งที่เหลือต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่าสองคน ถ้าจังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกได้สี่คน ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นสองเขต เขตเลือกตั้งหนึ่งให้มีสมาชิกได้สองคน (2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบสัดส่วนจำนวนแปดสิบคน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองจัดทำได้เพียงหนึ่งบัญชีรายชื่อเท่านั้น และการกำหนดเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยแบ่งบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองออกเป็นกลุ่มจังหวัด จำนวนแปดกลุ่ม ๆ ละ สิบคน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้วิธีการออกเสียงโดยตรงและลับ โดยใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกแบบละหนึ่งใบ

ปัจจุบันสำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งได้ผ่านการลงประชามติจากประชาชนทั่วประเทศในวันที่ 7 สิงหาคม 2559 และได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 ในมาตรา 83³ กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน ดังนี้ (1) สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน (2) สมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับโดยให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้คนละหนึ่งคะแนน โดยจะลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใด หรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้

จากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติที่มาของสมาชิกไว้สองลักษณะ แต่ได้กำหนดระบบการเลือกตั้งโดยใช้ระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น จึงทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งใหม่ หรือ “ระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม” เป็นการนำคะแนนจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมาคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองตาม มาตรา 91⁴ ซึ่งถือว่าเป็นระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ที่ประเทศไทยยังไม่เคย

³ มาตรา 83 สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน ดังนี้

- (1) สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน
- (2) สมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน ฯลฯ

⁴ มาตรา 91 การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- (1) นำคะแนนรวมทั้งประเทศที่พรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหารด้วยห้าร้อยอันเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร
- (2) นำผลลัพธ์ตาม (1) ไปหารจำนวนคะแนนรวมทั้งประเทศของพรรคการเมืองแต่ละพรรคที่ได้รับจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุกเขตจำนวนที่ได้รับให้ถือเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้
- (3) นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะพึงมีได้ตาม (2) ลบด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้งในทุกเขตเลือกตั้ง ผลลัพธ์คือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับ

นำมาใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาก่อน อาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นกับประเทศไทยเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งหรือไม่เพราะได้มีการกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิเลือกได้เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง กล่าวคือ “ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียว” โดยให้เลือกได้เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่านั้น จึงเท่ากับว่าเป็นการเลือกตั้งคนเท่ากับเลือกพรรคการเมืองไปด้วย

ดังนั้น จึงเป็นประเด็นปัญหาที่น่าสนใจที่จะต้องศึกษาต่อไปว่าระบบการเลือกตั้งที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไรสำหรับประเทศไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาระบบการเลือกตั้งทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางพร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการพัฒนากฎหมายในระบบการเลือกตั้งให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับการเมืองการปกครองของประเทศไทยต่อไป

(4) ถ้าพรรคการเมืองใดมีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่ากับหรือสูงกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นพึงมีได้ตาม (2) ให้พรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรตามจำนวนที่ได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และไม่มีสิทธิได้รับจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและให้นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดไปจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต่ำกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ตาม (2) ตามอัตราส่วน แต่ต้องไม่มีผลให้พรรคการเมืองใดดังกล่าวมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินจำนวนที่จะพึงมีได้ตาม (2)

(5) เมื่อได้จำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองแล้วให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดตายภายหลังวันปิดรับสมัครเลือกตั้งแต่ก่อนเวลาการลงคะแนนในวันเลือกตั้ง ให้นำคะแนนที่มีผู้ลงคะแนนให้นำมาคำนวณตาม (1) และ (2) ด้วย

การนับคะแนน หลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณ การคิดอัตราส่วน และการประกาศผลการเลือกตั้งให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและระบบการเลือกตั้ง
- 2.2 เพื่อศึกษาระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยและต่างประเทศ
- 2.3 เพื่อเปรียบเทียบระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ
- 2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางและระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมสอดคล้องกับประเทศไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน

3. กรอบแนวคิดการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีกรอบของแนวความคิดการวิจัยซึ่งเป็นแนวทางในการวิเคราะห์กล่าวคือ มีการศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง และระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ว่ามีความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีอย่างไร โดยจะทำการศึกษาเปรียบเทียบระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยกับต่างประเทศ เพื่อเสนอแนะและวิธีการที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทยให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

4. ประเด็นปัญหาการวิจัย

เนื่องจากในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับลงประชามติเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 และได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 ได้บัญญัติระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้แตกต่างจากระบบการเลือกตั้งที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550

โดยเกิดแนวคิดเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ หรือ “ระบบจัดสรรปันส่วนผสม” (Mixed Member Apportionment System – MMA) เป็นระบบการเลือกตั้งที่ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งโดยกำหนดให้มีบัตรเลือกตั้งใบเดียว โดยมีหลักการ

วิธีการนับคะแนน คือ ให้นำคะแนนเสียงของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตที่ไม่ได้รับคัดเลือกตั้งมากำหนดเพื่อกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ จึงเป็นประเด็นปัญหาว่าระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม นั้นไม่สะท้อนเจตนารมณ์ที่แท้จริงของประชาชน ทำให้บทบาทของสถาบันพรรคการเมืองลดน้อยลง รวมถึงปัญหาอื่น ๆ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไรสำหรับประเทศไทย

5. ขอบเขตของการศึกษา

งานศึกษาวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงแนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และระบบการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งของประเทศต่าง ๆ เพื่อเสนอแนะระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทยให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ได้ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและระบบการเลือกตั้ง
- 6.2 ได้ทราบระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเทศไทยและต่างประเทศ
- 6.3 ได้ทราบระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ
- 6.4 เสนอแนะแนวทางและระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมสอดคล้องกับประเทศไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน

7. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี ความเป็นมาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และระบบการเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และบทความทางกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

8. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพและวิเคราะห์เอกสารใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลการศึกษาโดยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรากฎหมาย บทความ วารสาร บทบัญญัติกฎหมาย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสารกฎหมาย ต่าง ๆ งานวิจัย สิ่งพิมพ์และข้อมูลจากสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งจากเว็บไซต์ต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญ หรือเป็นส่วนหลักของการวิจัย ที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศที่เคยศึกษา มาก่อน เพื่อนำมาวิเคราะห์โดยอาศัยหลักเกณฑ์และทฤษฎีทางกฎหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุป และข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและระบบการเลือกตั้ง

ประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศด้วย โดยอำนาจสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ คือ อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชนร่วมกันไม่ได้แยกว่าเป็นของใครคนใดคนหนึ่ง ของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง หรือหมู่ใดหมู่หนึ่งโดยเฉพาะ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นเชื่อว่าประชาชนสามารถที่จะปกครองตนเองได้ และการปกครองจะออกมาในรูปแบบใดย่อมขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของประชาชนเป็นสำคัญ โดยผ่านกระบวนการที่สำคัญที่เรียกว่า การเลือกตั้ง นั่นเอง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560” ผู้ศึกษาได้รวบรวม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและระบบการเลือกตั้ง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา รวมถึงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ทฤษฎีว่าด้วยการเป็นผู้แทนปวงชน

พื้นฐานที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม คือ การเลือกตั้งเสรีซึ่งหมายถึง การที่ราษฎรมีสิทธิเลือกผู้แทนของตนจากผู้สมัครต่าง ๆ ได้อย่างเสรี ทั้งนี้เพราะแนวความคิดเสรีนิยมนั้นถือว่าทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกันและเสรีไม่มีใครเป็นนายใครโดยการเกิดคนจะเป็นผู้ปกครองได้เพราะเขาได้รับเลือกให้เป็นเท่านั้น ดังนั้นอำนาจรัฐหรืออำนาจในการปกครองจึงต้องมาจากการเลือกตั้ง นอกจากนี้เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้ผู้ปกครองห่างเหินจากประชาชน การเลือกตั้งก็จำต้องมีอย่างสม่ำเสมอ มีกำหนดระยะเวลาของการเป็นผู้ปกครองที่แน่นอน มิเช่นนั้นหลักการเป็นผู้แทนปวงชนก็จะไม่มีความหมาย ทฤษฎีดังกล่าวเริ่มพัฒนาขึ้นในราวศตวรรษที่ 17-18 ซึ่งก่อนหน้านั้นแม้จะมีระบอบประชาธิปไตย เช่นในสมัยกรีกก็เป็นระบอบประชาธิปไตยโดยตรงที่ราษฎรปกครองกันเองไม่ผ่านทางผู้แทน ประชาธิปไตยโดยตรงไม่อาจดำเนินไปได้ในรัฐสมัยที่มีประชากรและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องจัดทำเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ดังนั้นประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนจึงได้เข้ามาแทนที่ แต่ประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนนี้ก็มิใช่จะหมายความง่าย ๆ แก่การมีผู้แทนเท่านั้น คงมีเหตุผลในทางทฤษฎีอันจะส่งผลต่อหลักของการเป็น

ผู้แทนปวงชนอยู่ไม่น้อย และก็มีใช่เป็นเรื่องที่จะเอาไปเปรียบเทียบกับหลักตัวแทนตามกฎหมายเอกชนได้ เพราะเป็นเรื่องของ concept ทางกฎหมายมหาชน ทั้งการเลือกตั้งผู้แทนก็แฝงไว้ซึ่งความนิยมในแนวความคิดทางการเมืองแบบต่าง ๆ ของประชาชนอีกด้วยเหตุผลทางทฤษฎีที่รองรับหลักการเป็นผู้แทนปวงชนที่สำคัญมี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีที่ว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และทฤษฎีที่ว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ

1.1 ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน⁵

ผู้ที่เป็นเจ้าของแนวคิดนี้ก็คือ Jean Jacques Rousseau ซึ่งถือว่าอำนาจอธิปไตยของประชาชนทุกคนที่มารวมกันอยู่เป็นสังคม ทุกคนมีส่วนเป็นเจ้าของตามสัดส่วนของตน เช่น สังคมหนึ่งมีสมาชิก 10,000 คน สมาชิกแต่ละคนก็จะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยคนละ 1/10,000 ดังนั้น ประชาชนแต่ละคนจึงมีส่วนในการมอบอำนาจที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้เลือกผู้แทนขึ้น คือ ประชาชนแต่ละคนมีสิทธิที่จะเลือกผู้ปกครองทั้งนี้เพราะเป็นการแสดงออกซึ่งส่วนแห่งอำนาจอธิปไตยของตนอันนำมาซึ่งหลักที่รู้จักกันดี คือ การเลือกตั้งทั่วไป เพราะถือว่าการเลือกตั้งเป็นสิทธิของทุกคนมิใช่เป็นหน้าที่ จึงไม่อาจมีการจำกัดสิทธิได้ ดังที่ Jean Jacques Rousseau กล่าวว่า “สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิที่ไม่มีอะไรจะมาพรากไปจากประชาชนได้” และการมอบอำนาจของประชาชนให้ผู้แทนนั้น เป็นการมอบอำนาจในลักษณะที่ผู้แทนต้องอยู่ภายใต้อำนาจของประชาชนผู้เลือกตั้ง

1.2 ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ

ภายหลังจากที่ได้มีการปฏิวัติในฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 สภาร่างรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเสียใหม่ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ชาติ” แทนที่จะเป็นของ “ปวงชน” โดยให้เหตุผลว่า ชาติเป็นสภาพความเป็นจริงที่อยู่เหนือประชาชนซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เท่านั้น ชาติเป็นนิติบุคคลที่มีชีวิตจิตใจดำรงอยู่คงทนกว่าประชาชนในแต่ละยุคแต่ละสมัย เป็นความต่อเนื่องของประชาชนในสังคมนั้น ๆ กล่าวโดยสรุป คือ ชาติเป็นสิ่งที่เหนือกว่าประชาชน เพราะเป็นผลตั้งเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ทางความเป็นปึกแผ่นของประชาชนทุกยุคทุกสมัย ผลของแนวคิดนี้ คือ ชาติเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยไม่ใช่ปวงชน อำนาจเลือกตั้งเป็นสิ่งที่ชาติมอบให้แก่ประชาชนในฐานะเป็นองค์กรที่มีหน้าที่เลือกผู้แทนของชาติ

⁵ โภคิน พลกุล, ปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง, ใน *เอกสารสรุปผลการสัมมนาวิชาการเรื่องปัญหารัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองในสภาวะการณ์ในปัจจุบัน*, กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์, 2517, หน้า 193

ดังนั้น การเลือกตั้งของประชาชนจึงเป็นการปฏิบัติหน้าที่มิใช่การใช้สิทธิ ชาติจึงมีสิทธิที่จะมอบอำนาจเลือกตั้งให้แก่ประชาชนที่เห็นว่าเหมาะสมได้ และผู้แทนแต่ละคนไม่ได้เป็นผู้แทนของประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้งที่เลือกตนเท่านั้น แต่ผู้แทนทั้งหมดถือเป็นผู้แทนของชาติ และไม่อยู่ภายใต้อำណัติของประชาชนผู้เลือกตั้ง (Mandate Representative)

จากแนวคิดว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนกับแนวคิดว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ นอกจากจะแตกต่างกันในแง่ที่การเลือกตั้งเป็นสิทธิหรือเป็นหน้าที่แล้ว ยังแตกต่างกันในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับผู้แทนอีกด้วย จากแนวคิดว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ผู้แทนแต่ละคนไม่ถือว่าเป็นผู้แทนของประชาชนทั้งประเทศแต่เป็นผู้แทนของประชาชนในเขตเลือกตั้งของตน ผู้แทนต้องอยู่ภายใต้คำสั่งและการควบคุมจากผู้เลือกตั้ง ซึ่งอาจจะเป็นในรูปของวิธีการลงประชามติ (Referendum) หรือวิธีการถอดถอนผู้ได้รับเลือกตั้ง (Recall) อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของหลักการว่าด้วยตัวแทนตามกฎหมายเอกชน ส่วนแนวคิดว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของชาตินั้น ผู้แทนไม่อยู่ภายใต้การควบคุมจากประชาชนตลอดช่วงเวลาที่มีการมอบอำนาจ เพราะถือว่าการกระทำของผู้แทนคือ การแสดงออกของชาติ แนวคิดนี้มีอิทธิพลมากในฝรั่งเศสจนถือว่า “รัฐบัญญัติ คือ การแสดงออกซึ่งเจตจำนงร่วม” ไม่ใช่เป็นเพียงเจตจำนงของเสียงข้างมากในสภาเท่านั้น

2. ความหมายของการเลือกตั้ง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า “เลือกตั้ง” หมายถึง การเลือกสรรบุคคลให้เป็นผู้แทนหรือให้ดำรงตำแหน่งด้วยการออกเสียงลงคะแนน เช่น เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เลือกตั้งกรรมการ⁶

การเลือกตั้ง (Election) เป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่งซึ่งหมายถึง กิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยการไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาหรือในรัฐบาล เป็นกลไกที่แสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้อง และสนับสนุนให้มีการปฏิบัติ จัดทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชน การที่ประชาชนเลือกผู้แทนหรือกลุ่มการเมือง หรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ และนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของตน ก็เพราะประชาชนเชื่อว่าผู้แทนที่ตนเลือกไปใช้

⁶ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 , หน้า 1084

อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้นจะใช้คุ้มครองการที่ประกาศเป็นแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติและบริหารรัฐกิจ ในทำนองเดียวกันเพื่อเป็นการพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง ประชาชนจะไม่เลือกผู้แทนที่มีคุณธรรม และนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์หรือไม่เอื้อต่อความต้องการของตน ดังนั้นการเลือกตั้งจึงเป็นกิจกรรมที่ประชาชนแสวงหาทางเลือกในการปกครองและบำบัดความต้องการของตนเอง⁷

การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้มีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) อันเป็นกลไกที่แสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องหรือสนับสนุนให้มีการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผล กระทบต่อประชาชนโดยประชาชนทั่วไปเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่มีคุณธรรมนโยบาย และวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับตนด้วยความคาดหวังว่าผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่ตนเลือกให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้น จะนำคุณธรรมและนโยบายไปเป็นแนวนโยบายในการบริหารประเทศ และทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกในการเมืองการปกครองของประชาชนนั่นเอง⁸

3. ความสำคัญของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งถือเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ ดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลประเทศของตน ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านทางผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งโดยอิสระ” “เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงเช่นนี้จะต้องแสดงออกโดยการเลือกตั้งอันสุจริตตามระยะเวลาที่กำหนดที่เป็นการออกเสียงทั่วไป เป็นไปอย่างเสมอภาคด้วยวิธีการที่เป็นความลับ หรือการลงคะแนนโดยอิสระ เพื่อประกันให้การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นไปอย่างเสรี”

⁷ กมล ทองธรรมชาติและคณะ, การเลือกตั้ง พรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล, กรุงเทพมหานคร: มาสเตอร์เพลส, 2531, หน้า 1-2

⁸ วัชรวิทย์ ไชยสาร, ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่ พร้อมการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541, กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2544, หน้า 10 -11

การเลือกตั้งเป็นกลไกการใช้อำนาจอธิปไตยหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเลือกผู้แทนที่ มีนโยบายตรงกับความต้องการของตนเอง ให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วยความชอบธรรม เพื่อลดภาวะความตึงเครียด ขจัดความขัดแย้ง หรือการสืบทอดอำนาจและเป็นกลไกที่จะควบคุมให้ ผู้แทนที่ดำรงตำแหน่งจากการเลือกตั้งตระหนักอยู่เสมอว่าต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน เพราะประชาชนเป็นผู้กำหนดอนาคตทางการเมืองของตน ด้วยการเลือกหรือไม่เลือกตนกลับมาทำ หน้าที่ผู้แทนอีก การเลือกตั้งจึงมีผลต่อการพัฒนาทางการเมือง โดยประชาชนจะสำนึกถึงความ จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองซึ่งต้องมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนเลือกรัฐบาล เลือกรูปแบบ และวิธีดำเนินการปกครอง เลือกนโยบายสาธารณะ เลือกระบบเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ จะเอื้อต่อการชำระไว้และบูรณาการทางการเมืองที่พึงปรารถนา และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น⁹ ดังนั้น การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีความสำคัญยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การเลือกตั้งเป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองการ ปกครอง เพราะกระบวนการทางการเมืองเป็นวิธีการใช้อำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เริ่ม จากการขัดแย้งไม่ตกลงกันในทางการเมือง และพยายามที่จะแก้ไขข้อขัดแย้งนั้นเพื่อให้สามารถ นำไปสู่การตกลงและยินยอมในที่สุด เป็นที่ยอมรับกันในระบอบประชาธิปไตยนั้น อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองรัฐ ซึ่งเป็นอำนาจที่มาจากประชาชนหรือเป็นของ ประชาชนนั่นเอง องค์การทางการเมืองจึงประกอบไปด้วยบุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งได้รับการ คัดเลือกเข้ามา และถือว่าได้รับการมอบหมายหรือไว้วางใจให้บริหารกิจการของรัฐ

การเลือกตั้งจึงเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่เปิด โอกาสให้แก่สามัญชนโดยทั่วไปมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในกิจกรรม สาธารณะทางการเมืองควบคู่ไปกับวิธีการอื่น ๆ เช่น การให้ประชาชนได้มาออกเสียงลงประชามติ ในการตัดสินใจทางการเมืองที่สำคัญ เป็นต้น สำหรับวิธีการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ทางการเมืองโดยการเลือกตั้งนั้น กระทำได้โดยผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรผู้ แต่งตั้งแสดงเจตนาออกเสียงลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง และคะแนนเสียงที่ผู้มีสิทธิ

⁹ วัชรวิทย์ ไชยสาร , ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่ พร้อมการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับ ปัจจุบันและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 , กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม , 2544 , หน้า 11

เลือกตั้งได้ลงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งดังกล่าวจะได้รับการนับเพื่อนำมาคำนวณเพื่อให้ได้ผลว่าบุคคลใดจะเป็นผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ในรัฐเสรีประชาธิปไตย การเลือกตั้งนับว่าเป็นเงื่อนไขขั้นพื้นฐานประการสำคัญอันหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ ประชาธิปไตยกับการเลือกตั้งมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแน่นแฟ้น การเลือกตั้งมีผลทำให้อำนาจอธิปไตยมีความชอบธรรม การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ก็แต่โดยพื้นฐานความเชื่อมั่นของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งจะต้องยอมรับหลักเสียงข้างมากซึ่งเป็นหลักการเบื้องต้นที่ใช้ในการตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นเสียงข้างน้อยจะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งจะถูกตัดออกไปจากกระบวนการดังกล่าวไม่ได้

นอกจากการเลือกตั้งจะเป็นเครื่องแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างหลักเสียงข้างมากกับหลักการคุ้มครองเสียงข้างน้อย การเลือกตั้งยังเป็นเครื่องแสดงออกซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนซึ่งเป็นการปกครองที่ได้รับความยินยอมจากประชาชนอีกด้วย ที่ว่าเป็นการปกครองที่ได้รับความยินยอมจากประชาชนก็เนื่องมาจากประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง แต่ประชาชนซึ่งเป็นผู้ทรงอำนาจแห่งรัฐให้ความยินยอมผู้แทนคนใช้อำนาจอธิปไตยตามระยะเวลา หรือตามวาระที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในรัฐธรรมนูญ

การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตยเป็นเครื่องแสดงออกซึ่งการปกครองแบบมีผู้แทน การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตยจึงต้องตกอยู่ภายใต้หลักการสำคัญ ๆ อันแตกต่างไปจากการเลือกตั้งในรัฐรูปแบบอื่น เช่น การเลือกตั้งจะต้องเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันอย่างเสรีระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ใช้สิทธิเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองที่ตนเห็นว่ามีแนวคิดทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน หรือมีนโยบายที่สามารถช่วยแก้ปัญหาของตนและของประเทศได้ และการเลือกตั้งจะต้องเปิดโอกาสให้มีการแสดงความเห็นเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถสร้างเจตจำนงทางการเมืองของตนได้

สำหรับในแง่ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งรัฐต้องกำหนดให้การใช้สิทธิอย่างทั่วถึงในประชาชนทุกกลุ่ม ไม่เลือกศาสนา เพศ ภาษา ฐานะ ชาติพันธุ์ อาชีพ ถิ่นกำเนิด หรือความเชื่อทางการเมือง และการใช้สิทธิต้องเป็นไปอย่างเสมอภาค ซึ่งหมายความว่า ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งต้องมีคะแนนเสียงเท่ากันไม่ใช่กำหนดให้ผู้มีรายได้สูง ผู้มีการศึกษาสูงหรือผู้ที่เสียภาษีให้กับรัฐมากมีคะแนนเสียงมากกว่าบุคคลอื่น ๆ และรัฐจะต้องประกันให้การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นไปอย่างเสรีภาพ กล่าวคือ ต้องไม่ยอมให้มีการใช้สิทธิพลข่มขู่ บังคับขู่เข็ญโดยผิดกฎหมาย นอกจากนี้แล้วการใช้สิทธิเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตยจะต้องเป็นไปโดยลับ ซึ่งหมายความว่า การตัดสินใจของผู้

ลงคะแนนเสียงต้องไม่สามารถถูกตรวจสอบได้โดยบุคคลอื่น หลักการใช้สิทธิเลือกตั้งที่ต้องเป็นไปโดยลับนี้ย่อมมีผลเป็นการสนับสนุนหลักการใช้สิทธิเลือกตั้งโดยเสรีด้วย¹⁰

ถึงแม้ว่าหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตยจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันก็ตาม แต่กระบวนการและวิธีการหรือระบบการเลือกตั้งในแต่ละประเทศนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปรวมถึงจะมีความหลากหลาย ทั้งนี้ ก็เนื่องมาจากกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งนั้นเป็นกฎหมายทางเทคนิคที่ในแต่ละประเทศจะกำหนดเทคนิคดังกล่าวไว้มีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ความต้องการของประเทศนั้น ๆ อีกทั้งจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพทางการเมืองและทางสังคมของแต่ละประเทศด้วย อย่างไรก็ตามเทคนิคเป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการเท่านั้น ดังนั้นก่อนที่จะพิจารณาถึงระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงหลักเกณฑ์ในการจัดระบบการเลือกตั้งต่าง ๆ ซึ่งเป็นเทคนิคในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง ควรพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วย

4. วัตถุประสงค์ของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตยมีขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น เพื่อให้มีการแข่งขันกันนโยบายระหว่างกลุ่มทางการเมืองหรือพรรคการเมืองต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนทางการเมืองที่ดี เพื่อให้มีการโอนความเชื่อถือไว้วางใจของประชาชนไปยังบุคคลผู้ได้รับเลือกตั้งและพรรคการเมืองต่าง ๆ ฯลฯ อย่างไรก็ตามเราอาจสรุปหรือจัดกลุ่มวัตถุประสงค์ของการเลือกตั้งได้ดังนี้¹¹

4.1 การเลือกตั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนของประชาชนสังคมการเมืองในสมัยใหม่ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกจำนวนมากและมีลักษณะเป็นสังคมนพหุลักษณะ¹² ไม่อาจขาดซึ่งผู้ทำหน้าที่แทนตนได้ ดังนั้นกลุ่มของสังคมนทุกกลุ่มต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองได้

¹⁰ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์, “การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตย” *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*, 1, 3,(กันยายน – ธันวาคม 2542): หน้า 96

¹¹ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์, “การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตย” *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*, 1, 3,(กันยายน – ธันวาคม 2542): หน้า 97

¹² สังคมนพหุลักษณะ คือ สังคมซึ่งมีความหลากหลายในแง่ของกลุ่มผลประโยชน์ ความต้องการ ความเชื่อ แนวคิด ฯลฯ อ้างถึงใน วรเจตน์ ภาศิริรัตน์, “การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตย”, *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*, 1, 3,(กันยายน – ธันวาคม 2542): หน้า 97

เพื่อที่ตนจะได้มีผู้แทน อย่างไรก็ตามระบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนนี้เรียกร่องการตัดสินใจโดยอาศัยเสียงข้างมาก

4.2 การเลือกตั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการหล่อหลอมเจตจำนงและความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชน การเลือกตั้ง คือ การลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนซึ่งมีเจตจำนงมีความเห็นทางการเมืองแตกต่างกันไป การเลือกตั้งจะมีผลช่วยในการหล่อหลอมความเป็นพหุลักษณะของสังคมไม่ให้แตกต่างกันมากนักและจะมีส่วนในการสร้าง “เจตจำนงร่วม”ทางการเมืองขึ้น การเลือกตั้งจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์นี้ได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าประชาชนมาร่วมออกเสียงใช้สิทธิเลือกตั้งมากน้อยเท่าใด และยอมรับผลการเลือกตั้งหรือไม่ สำหรับการสร้างเจตจำนงร่วมทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้งจะเป็นไปได้ดีเพียงใด จะได้รับรัฐบาลที่มั่นคงหรือไม่ คงขึ้นอยู่กับระบบการเลือกตั้ง¹³

4.3 การเลือกตั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้ปกครอง ในรัฐเสรีประชาธิปไตยถือว่าอำนาจรัฐมีที่มาจากประชาชน ประชาชนแสดงออกซึ่งอำนาจดังกล่าวโดยการเลือกตั้ง การเลือกตั้งจะสามารถสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐหรือผู้ปกครองได้ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขพื้นฐานในการเลือกตั้ง กล่าวคือประชาชนต้องมีโอกาส “เลือกสรร” ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งแข่งขันกันอย่างเสรีโดยแท้จริง ในรัฐที่ปกครองในระบบเผด็จการหรือในระบบที่มีพรรคการเมืองพรรคเดียว แม้ว่าจะมีการเลือกตั้ง แต่ผู้สมัครรับเลือกตั้งถูกกำหนดโดยพรรคการเมืองที่คุมอำนาจรัฐเท่านั้น ในทางพฤตินัยประชาชนถูก “บังคับ” ให้ไปเลือกตั้ง การเลือกตั้งในลักษณะเช่นนี้ ย่อมจะถือว่าเป็นการเลือกตั้งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์แห่งความชอบธรรมของผู้ปกครองไม่ได้

4.4 การเลือกตั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการใช้อำนาจรัฐ การควบคุมการใช้อำนาจรัฐในระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีโอกาสไปใช้สิทธิเลือกตั้งภายในระยะเวลาอันสมควรที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เช่น ภายใน 4 ปี หรือ 5 ปี ในกรณีนี้การเลือกตั้งย่อมเป็นเทคนิคประการหนึ่งในการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ เนื่องจากประชาชนได้รับโอกาส

¹³ Rudolf Smend นักกฎหมายรัฐธรรมนูญผู้มีชื่อเสียงของเยอรมัน เคยกล่าวไว้ว่า สิ่งที่สำคัญสำหรับการเลือกตั้ง คือ กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งจะต้องมีผลก่อให้เกิดการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองและหลังจากนั้นก่อให้เกิดการรวมตัวเป็นเสียงข้างมาก ไม่ใช่เพียงมีผลเป็นการสร้างผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นปัจเจกชนแต่ละคนขึ้นเท่านั้น ดู Rudolf Smend , Verfassung and Verwaltungsrecht (1982) in : Smend Staatsrechtliche Abhandlungen , 2. Aufl. (1968) , S. 154 f.อ้างถึงใน วรเจตน์ ภาคีรัตน์ , “การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตย” , วารสารศาลรัฐธรรมนูญ ปีที่ 1, 3 (กันยายน- ธันวาคม 2542): หน้า 97

ในการลงคะแนนเสียงเพื่อเปลี่ยนแปลงตัวผู้แทน ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลที่บริหารประเทศ ถึงแม้ว่าคะแนนเสียงของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพียงคะแนนเดียวอาจไม่มีผลต่อการควบคุมการใช้อำนาจรัฐโดยตรง แต่คะแนนเสียงของผู้ไปใช้สิทธิรวมกันย่อมเป็นปัจจัยชี้ขาดในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

จากวัตถุประสงค์ของการเลือกตั้งในประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตยต่าง ๆ มักจะมีการกำหนดระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว แต่ระบบการเลือกตั้งของแต่ละประเทศย่อมมีความแตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละประเทศว่ามีความต้องการที่จะให้มีการเลือกตั้งออกมาในรูปแบบใด และต้องการให้ภาพในทางการเมืองของประเทศนั้นเป็นไปในทิศทางใด

5. หลักเกณฑ์ขั้นพื้นฐานของการเลือกตั้ง

หลักเกณฑ์อันเป็นรากเหง้าของการเลือกตั้งนั้นสามารถแยกได้เป็นหลักเกณฑ์ที่กล่าวไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้รับการยอมรับกันเป็นการทั่วไป ดังนี้ หลักเกณฑ์ที่กล่าวไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ข้อ 21¹⁴ มีดังต่อไปนี้
- “ข้อ 21 1) ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลประเทศตนจะเป็น โดยตรงหรือโดยผ่านทางผู้แทน ซึ่งได้เลือกตั้งโดยอิสระ
- 2) ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศตนโดยเสมอภาค
- 3) เจตจำนงของประชากรจะต้องเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงนี้

¹⁴ The Declaration of Human Rights , 1948 (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948) ข้อ 21

(1) Everyone has the right to take part in the government of his country , directly or through freely chosen representatives.

(2) Everyone has the right to equal access to public service in his country.

(3) The will of the people shall be the basis of the authority of government; this will shall be expressed

in periodic and genuine elections which shall be equal suffrage and shall be held by secret vote or by equivalent free voting procedures.

จะต้องแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลาและอย่างแท้จริง ซึ่งอาศัยการออกเสียงโดยทั่วไป และเสมอภาค และการลงคะแนนลับ หรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระในทำนองเดียวกัน”

จะเห็นได้ว่าปฏิญญานี้ได้วางหลักประชาธิปไตยโดยตรงหรือโดยทางผู้แทนไว้อย่างชัดเจน และในกรณีที่ใช้หลักประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนก็ได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งผู้แทนนั้นต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ 7 หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

5.1 หลักอิสระแห่งการเลือกตั้ง (ข้อ 21 (1)) หมายความว่า การเลือกตั้งต้องกระทำโดยเสรีภาพ ไม่มีการบังคับกดขี่จ้วงวานหรือใช้อิทธิพลใด ๆ ซึ่งหมายความว่า

- (ก) เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะคอยเฝ้าดูและดำเนินการให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยเสรี
- (ข) รัฐเองก็ต้องไม่กดขี่หรือจ้วงวานหรือใช้อิทธิพลบังคับให้ราษฎร

ความเป็นอิสระแห่งการเลือกตั้ง หมายถึงการแสดงเจตนารมณ์ในการเลือกตั้งจะต้องเป็นไปอย่างอิสระ ปราศจากการบีบบังคับ ข่มขู่ ด้วยประการใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้อำนาจสินจ้างหรือการใช้อิทธิพลบีบบังคับ หลักการหรือเงื่อนไขข้อนี้มีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่าสิทธิในการมีส่วนร่วมใช้อำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชนทุกคน การได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นการต่อสู้ และวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์การเมืองอันยาวนาน ในเมื่อประชาชนเป็นผู้ทรงสิทธิที่ย่อมขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยของประชาชนเองว่าตนเองต้องการจะใช้สิทธิของตนมากน้อยเพียงใด องค์กรของรัฐจึงไม่แทรกแซงหรือสั่งการให้ประชาชนต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หมายความว่า องค์กรของรัฐหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่สามารถจะบีบบังคับให้ประชาชนคนใดคนหนึ่งไปออกเสียงเลือกตั้ง หรือไม่ไปออกเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้งที่ประชาชนขาดอิสระเสรี ผู้ปกครองอ้างว่าตนมีอำนาจโดยชอบธรรมหาได้ไม่ความเป็นอิสระแห่งการเลือกตั้งนี้ยังรวมความไปถึงการที่ประชาชนมีโอกาสที่จะเลือกบุคคลหรือพรรคการเมืองตามใจชอบอีกด้วย หมายความว่า ในการเลือกตั้งครั้งหนึ่ง ๆ ประชาชนสามารถเลือกผู้ปกครองจำนวนหนึ่งจากหลายจำนวน หรือจากพรรคการเมืองที่เสนอตัวเข้าแข่งขันอย่างน้อยสองพรรคขึ้นไป การที่ประชาชนจำต้องเลือกตั้งผู้ปกครองจากพรรคการเมืองพรรคเดียว หรือบุคคลจำนวนเดียวโดยไม่มีโอกาสเลือกจากแหล่งอื่น การเลือกตั้งนั้นก็ปราศจากความหมายที่แท้จริงและมีได้ซึ่งเจตนารมณ์ของประชาชนแต่อย่างใด¹⁵

5.2 หลักการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา (Periodic Election) หมายความว่า เมื่อเลือกตั้งไปแล้วก็ต้องเลือกตั้งใหม่อีกโดยมีกำหนดระยะเวลาแน่นอนทั้งนี้เพราะ

¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง , การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2548 , (รายงานการวิจัย) , 2548, หน้า 9 - 10

(ก) การกำหนดระยะเวลาสำหรับการเลือกตั้งครั้งหนึ่ง ๆ ไว้ห่างกันพอสมควรยอมทำให้ผู้แทนราษฎรไม่เห็นห่างกับเจตน์จำนงของราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากเกินไป

(ข) ควรจะต้องให้ราษฎรผู้เลือกตั้งมีโอกาสเลือกได้ว่าจะเอาผู้แทนราษฎรคนเดิมหรือเอาผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใหม่

(ค) ทำให้ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถควบคุมผู้แทนของตนได้ กล่าวคือผู้แทนราษฎรยอมทราบดีว่าถ้าตนประพฤติไม่ดี หรือไม่ตรงตามเจตน์จำนงของราษฎร ราษฎรก็จะไม่เลือกตั้งเข้ามาอีก

5.3 หลักการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา หมายถึง การจัดให้มีการเลือกตั้งตาม

กำหนดระยะเวลา เช่น 3 ปี 4 ปี หรือ 5 ปี ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปกครองว่าได้หรือไม่ได้ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของประชาชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการพิจารณาถึงความชอบธรรมในการใช้อำนาจของผู้ปกครองและเป็นเงื่อนไขเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสสามารถเปลี่ยนแปลงตัวผู้ปกครองได้โดยสันติวิธี ผู้ปกครองที่ใช้อำนาจโดยชอบธรรมในระหว่างที่อยู่ในอำนาจ เมื่อครบวาระแล้วก็มีโอกาสที่จะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและได้รับเลือกตั้งเข้ามาใหม่

5.4 หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง (Genuine Election) คือไม่ใช่มีการเลือกตั้งปลอมแปลง เป็นการกำหนดให้

1) รัฐบาลไม่คดโกงในการเลือกตั้ง เช่นทำการเลือกตั้งแต่พอเป็นพิธี หรือโดยการนับคะแนนเสียงผิดพลาด หรือแอบเอาบัตรปลอมมาใส่ไว้ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลทุกรัฐบาลย่อมประสงค์จะแสดงให้เห็นว่า มีราษฎรส่วนมากสนับสนุนตนอยู่ ฉะนั้นแม้รัฐบาลจะมีอำนาจอยู่แล้วก็ยังคงอยากแสดงให้เห็นว่าราษฎรสนับสนุนรัฐบาลโดยวิธีลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ฉะนั้นถ้ารัฐบาลคาดว่าจะแพ้ในการเลือกตั้งก็อาจใช้วิธีคดโกง

2) รัฐบาลจะต้องระวังมิให้ราษฎรคดโกงกันเองในการเลือกตั้ง วิธีที่จะให้การเลือกตั้งเป็นการเลือกตั้งอย่างแท้จริง ที่สำคัญ มีดังนี้

(ก) จัดให้ราษฎรจัดการเลือกตั้งของตนเองให้มากที่สุดที่จะทำได้ ทั้งนี้โดยให้ราษฎรร่วมมือในการเลือกตั้ง เช่น ให้เป็นกรรมการตรวจคะแนนเป็นต้น

(ข) นอกจากนี้จะต้องจัดให้มีวิธีการคัดค้านการเลือกตั้งเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ ทั้งนี้โดยจะต้องจัดให้มีศาลการเลือกตั้งซึ่งจัดตั้งขึ้น โดยเฉพาะหรือกำหนดให้ศาลยุติธรรมหรือสภานิติบัญญัติเป็นผู้วินิจฉัยว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยชอบหรือไม่

หลักการออกเสียงโดยทั่วไป (Universal Suffrage) หรืออาจใช้คำว่า การเลือกตั้งทั่วถึง หมายความว่า การให้บุคคลออกเสียงลงคะแนนโดยไม่จำกัด กล่าวคือ บุคคลทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชายที่เป็นผู้มีสัญชาติของประเทศใด ต้องมีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรของประเทศนั้น ข้อยกเว้นที่รับรองกันอยู่ทั่วไปก็คือ ไม่ให้สิทธิเลือกตั้งแก่เด็ก บุคคลวิกลจริตหรือมีจิตบกพร่อง ผู้ที่ต้องโทษจำคุกมาแล้วและพ้นโทษมายังไม่เกินกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ และนอกจากนั้น บุคคลนั้นต้องมีสิทธิในฐานะเป็นพลเมือง เช่นไม่ได้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ต้องมีถิ่นที่อยู่และ (เฉพาะในบางประเทศ) ต้องเป็นเพศชายด้วย แต่การจำกัดเพศหญิงนี้ขัดกับหลักการเลือกตั้งทั่วไป หรือหลักการเลือกตั้งทั่วถึง

ในเรื่องข้อจำกัดสิทธิเลือกตั้งอันจะทำให้การเลือกตั้งไม่เข้าลักษณะการเลือกตั้งทั่วถึงนั้น พอเทียบได้กับปณิญาสากล ข้อ 2 ซึ่งใช้คำดังนี้

“ข้อ 2 (1) ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพบรรดาที่พรรณนาไว้ในปณิญานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยก ไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ดังเช่น เชื้อชาติ เพศ ผิว ศาสนา ภาษา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะ”

ซึ่งแสดงว่าจะจำกัดสิทธิเลือกตั้ง โดยอาศัยการแบ่งแยกดังกล่าวมิได้ ทั้งเว้นแต่ข้อกำหนดที่ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเป็นผู้มีสัญชาติของประเทศเจ้าของสัญชาตินั้นเอง และข้อจำกัดสิทธิสำหรับบุคคลบางประเภทดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะเป็นไปได้ที่จะให้บุคคลทุกคนใช้สิทธิเลือกตั้ง ผู้ที่จะใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องเป็นผู้ที่จะรับผิดชอบในอันที่จะตัดสินใจของตนเองได้ และเพราะเหตุนี้ โดยปกติประเทศเกือบทุกประเทศจึงไม่ให้สิทธิแก่คนต่างด้าว การจำกัดสิทธิเลือกตั้งอันจะทำให้ถือว่าขัดกับหลักการเลือกตั้งทั่วถึงก็คือ กรณีที่ให้สิทธิเลือกตั้งเฉพาะผู้เสียภาษีจำนวนหนึ่งขึ้นไป ผู้ที่ได้รับการศึกษาอ่านออกเขียนได้ ผู้มีที่ดิน ผู้มีรายได้จำนวนหนึ่ง ฯลฯ

5.5 หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค (Equal Suffrage)

การเลือกตั้งอย่างเสมอภาค หมายความว่า คนหนึ่งมีคะแนนเสียงเพียงเสียงหนึ่ง และคะแนนเสียงทุกเสียงย่อมมีน้ำหนักเท่ากัน หลักการเลือกตั้งเสมอภาคนี้เป็นหลักที่เป็นรากเหง้าของระบอบประชาธิปไตย เพราะในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่เสรีภาพ เพราะในการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เสรีภาพของบุคคลก็ย่อมมีได้ แต่ความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมอยู่ที่สมภาพหรือความเสมอภาค คือ บุคคลทุกคนไม่ว่ามี ยากจน มีการศึกษา ทรัพย์สินหรือกำเนิดอย่างไรย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกัน และเนื่องด้วยในระบอบประชาธิปไตยบุคคลเสมอภาคกันนี้เอง ผลจึงเป็นว่าในการปกครองระบอบนี้บุคคลใดอื่นจะมาปกครองราษฎรไม่ได้ นอกจากราษฎรจะปกครองกันเอง และโดยที่ราษฎรทุกคนจะ

ปกครองราษฎรทุกคนไม่ได้ จึงต้องเลือกตั้งผู้แทนไปออกกฎหมาย จัดตั้งรัฐบาล ฯลฯ แทนตน และในการเลือกตั้งนี้ทุกคนก็ต้องมีคะแนนเสียงเท่าเทียมกัน

การเลือกตั้งย่อมไม่ใช่การเลือกตั้งเสมอภาค หากปรากฏว่าได้ให้คนประเภทใด ประเภทหนึ่งมีคะแนนเสียงหลายเสียง ให้สิทธิเลือกตั้งแก่บุคคลเป็นชั้น ๆ หรือให้คะแนนเสียงของบุคคลต่าง ๆ มีน้ำหนักไม่เท่ากัน ตัวอย่างต่อไปนี้แสดงว่าไม่ใช่การเลือกตั้งอย่างเสมอภาค

ก. การให้บุคคลคนหนึ่งมีคะแนนเสียงได้หลายคะแนนเป็นพิเศษ เช่น ให้คะแนนเสียงเพิ่มขึ้นเพราะการศึกษา ในประเทศอังกฤษเมื่อก่อนนี้ก็ได้ยอมให้ผู้สำเร็จมหาวิทยาลัยลงคะแนนเสียงในฐานะประชาชนหนึ่งคะแนน และนอกจากนั้นยังให้ลงคะแนนเลือกตั้งผู้แทนราษฎรของมหาวิทยาลัยได้อีกหนึ่งคะแนน แต่ในปัจจุบันนี้การลงคะแนนเสียงวิธีนี้ได้ยกเลิกไปแล้ว นอกจากการศึกษาตามตัวอย่างดังกล่าวแล้ว กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งยังอาจให้บุคคลบางประเภทมีคะแนนเสียงได้หลายคะแนน เช่น เพราะบุคคลนั้น ๆ มีทรัพย์สินสมบัติ รับราชการทหารมาแล้ว มีที่ดิน มีครอบครัวและมีอายุมากตามที่กำหนดไว้ (โดยถือว่าได้ลงคะแนนเสียงสำหรับตนเองและแทนครอบครัว)

ข. โดยการแบ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็น 3 ชั้น โดยถือเกณฑ์การการเสียภาษี คือ คะแนนเสียงของผู้มีทรัพย์สินมาก ซึ่งมีจำนวนน้อยแต่เสียภาษีหนึ่งในสามของภาษีทั้งหมด ย่อมมีน้ำหนักเท่าคะแนนเสียงของของผู้มีทรัพย์สินปานกลางที่มีจำนวนมากกว่าแต่เสียภาษีหนึ่งในสาม และผู้มีทรัพย์สินปานกลางซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าย่อมมีน้ำหนักเท่าคะแนนเสียงของผู้ที่ยากจนที่มีจำนวนมากกว่าแต่เสียภาษีหนึ่งในสาม ซึ่งทำให้คะแนนเสียงมีน้ำหนักไม่เท่ากัน การที่แบ่งผู้เสียภาษีออกไปเป็น 3 จำพวกนี้ได้ใช้อยู่ในรัฐปรัสเซียก่อนสงครามโลกครั้งแรก และเป็นที่ยอมรับได้ว่าย่อมเป็นการเลือกตั้งที่ทำให้ราษฎรที่ยากจนเสียเปรียบ เพราะน้ำหนักของคะแนนเสียงจากคนยากจนมากคนเท่ากับคนมั่งมีน้อยคน

กฎหมายพื้นฐานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้กำหนดไว้ในมาตรา 38 อนุมาตรา 1 ประโยคแรกว่า สมาชิกสภาผู้แทนเยอรมัน (Bundestag) ย่อมได้รับการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งที่เป็นการทั่วไป , โดยตรง , โดยเสรี , โดยเสมอภาค และโดยลับ¹⁶

สำหรับความเสมอภาคในการเลือกตั้งศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ อธิบายว่า¹⁷ คะแนนเสียงแต่ละคะแนนที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนลงไป จะต้องมิต่างกับคะแนน

¹⁶ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ , กฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ รัฐธรรมนูญเยอรมัน , กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2535 , หน้า 96

¹⁷ “เรื่องเดียวกัน” , หน้า 91-96

ของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคนอื่น ๆ เสมอ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงกรอบของระบบการเลือกตั้งแต่ละระบบด้วย

คำกล่าวของ Mirabeau ในสมัยปฏิวัติฝรั่งเศส ที่ว่ารัฐสภาควรเป็นภาพในกระจกเงาที่สะท้อนความสัมพันธ์ในรัฐอย่างได้สัดส่วน ในสภาพการณ์เช่นนี้ความชอบธรรมของระบบการเลือกตั้ง จึงต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักความเท่าเทียมกันของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีผู้แทน ซึ่งความเท่าเทียมกันเช่นนี้ไม่อาจพบได้ในระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมาก เพราะระบบนี้ไม่ให้ความสำคัญแก่คะแนนเสียงของผู้ลงคะแนนที่ลงให้แก่ผู้สมัครที่แพ้ในการเลือกตั้ง

5.6 หลักการลงคะแนนเสียงลับ (Secret Vote)

การลงคะแนนเสียงลับ หมายความว่า การลงคะแนนเสียงที่มีได้มีผู้ใดอื่นนอกจากเจ้าตัวเองทราบว่าได้มีการลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้ใด

การลงคะแนนเสียงลับนั้น เป็นการลงคะแนนเสียงซึ่งในทางปฏิบัติจะต้องจัดให้มีสถานที่มิดชิดสำหรับที่ราษฎรจะไปลงคะแนน ส่วนปัญหาที่ว่า การลงคะแนนเสียงลับหรือเปิดเผยเป็นการลงคะแนนเสียงที่ดีนั้นไม่อาจตอบโดยทั่ว ๆ ไปได้ต้องดูเป็นเรื่อง ๆ ไป ว่าเป็นการลงคะแนนเรื่องอะไร ข้อดีของการลงคะแนนเสียงลับก็คือ เป็นการให้เสรีภาพแก่ผู้ไปลงคะแนนเสียงเต็มที่ ส่วนข้อเสียของการลงคะแนนเสียงลับก็คือ เป็นการทำให้ผู้ลงคะแนนเสียงไม่ต้องการคำนึงถึงความรับผิดชอบ อาจลงคะแนนพล่อยๆไปตามอารมณ์ก็ได้ เพราะเมื่อลงคะแนนเสียงไปแล้วก็ไม่ต้องการว่าจะมีผู้ใดจะฟังติชมหรือวิจารณ์การกระทำของตนเพราะไม่มีผู้ใดรู้เห็นการลงคะแนนเสียงนั้น ๆ

มีข้อสังเกต จากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ¹⁸ โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนได้ทำความเห็นส่วนตัวเป็นหนังสือโดยแถลงต่อที่ประชุมโดยลงมติ ดังนี้ การอำนวยความสะดวกหรือจัดให้ความช่วยเหลือในการออกเสียงลงคะแนนของคนพิการหรือทุพพลภาพหรือผู้สูงอายุตามมาตรา 92 วรรคหนึ่ง ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ... ยังอยู่ในขอบเขตของวิธีการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 85 วรรคหนึ่ง

หลักการลงคะแนนเสียงลับได้กำหนดไว้เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ เป็นการป้องกันการใช้อิทธิพลต่าง ๆ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องการลงคะแนนเสียงให้ผู้ใด ก็สามารถ

¹⁸ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ “ข่าวสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ข่าวที่ 7/2561” สืบสืบ 27 สิงหาคม 2561

ลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้ขึ้นได้ตามที่ต้องการ นอกสถานที่เลือกตั้งอาจมีการใช้อิทธิพล บังคับ ข่มขู่ หรือให้สินจ้างรางวัลให้ลงคะแนนเสียงให้ผู้ขึ้นผู้นี้ แต่ในที่เลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะลงคะแนนเสียงให้ใคร ย่อมแล้วแต่ใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั่นเอง เพราะจะลงคะแนนเสียงอย่างไรก็ไม่มีใครทราบ ได้การลงคะแนนเสียงลับจึงทำให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ และทำให้พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายค้านรัฐบาลมีฐานะเท่าเทียมกันทุกประการ เพราะแม้รัฐบาลหรือเจ้าพนักงานของรัฐบาลจะประสงค์ให้พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง แต่รัฐบาลหรือเจ้าพนักงานก็ไม่มีทางตรวจสอบการใช้อิทธิพลข่มขู่หรือการให้สินบนรางวัลของตนได้ การลงคะแนนเสียงลับจึงตรงกันข้ามกับการลงคะแนนเสียงโดยเปิดเผย ซึ่งในการลงคะแนนเสียงโดยเปิดเผยนี้ ผู้ลงคะแนนเสียงต้องมาแสดงเจตน์จำนงไว้ในบัญชีของคณะกรรมการตรวจคะแนนว่าลงให้แก่ผู้ใด การลงคะแนนเสียงโดยเปิดเผยนี้ได้ใช้อยู่ในมลรัฐปรีซ์เซียก่อนสิ้นสงครามโลกครั้งแรกเมื่อได้มีการแบ่งแยกผู้เสียภาษีออกเป็น 3 ชั้น ดังได้กล่าวมาข้างต้น

ข้อดีของการลงคะแนนเสียงโดยเปิดเผยก็คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนวิจารณ์การลงคะแนนเสียงได้เต็มที่ ผู้ลงคะแนนเสียงจะต้องระมัดระวังใช้สติปัญญาใคร่ครวญโดยรอบคอบ และลงคะแนนเสียงด้วยความรู้สึกผิดชอบ ข้อเสียการลงคะแนนเสียง โดยเปิดเผยก็คือ

(1) เมื่อการลงคะแนนเป็นการเปิดเผยผู้ลงคะแนนอาจเกรงใจ หรือเกรงกลัวอิทธิพลของบุคคลผู้จะเสียประโยชน์ ถ้าตนจะลงคะแนนเสียงด้วยความรู้สึกผิดชอบของตนเอง และโดยเหตุนี้ อาจไม่ลงคะแนนเลย หรือลงคะแนนผิดต่อความรู้สึกชอบก็ได้

(2) ถ้าผู้ลงคะแนนรับสินบนหรือถูกข่มขู่ หรือถูกใช้อิทธิพลบีบบังคับให้แก่บุคคลใดไว้ ก็จะต้องลงคะแนนตามที่รับสินบน หรือถูกข่มขู่หรือถูกใช้อิทธิพลบีบบังคับ เพราะการลงคะแนนเปิดเผยทำให้มีการตรวจสอบได้ว่าลงคะแนนเสียงให้ผู้ใด ฉะนั้นการลงคะแนนเสียงโดยเปิดเผยจึงควรใช้ในกรณีที่เป็นเรื่องสำคัญ ๆ เช่น การออกกฎหมาย ซึ่งความสำคัญของเรื่องอาจทำให้บุคคลไม่ควรเกรงกลัวต่ออิทธิพล และโดยเหตุนี้ตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงให้ใช้วิธีเรียกชื่อซึ่งเป็นวิธีลงคะแนนเสียงโดยเปิดเผย เพื่อให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้ลงคะแนนเสียงในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอย่างเต็มที่ และเปิดโอกาสให้ราษฎรผู้เลือกตั้งทราบความคิดเห็นของผู้ที่เขเลือกตั้งขึ้นมาในเรื่องอันมีลักษณะสำคัญเช่นนั้น

มีข้อควรสังเกตว่า การเลือกตั้งโดยเปิดเผยย่อมทำให้การเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ได้ง่าย เพราะในทางจิตวิทยาผู้ที่เข้าครองอำนาจแล้ว มักไม่อยากจะสละอำนาจง่าย ๆ และย่อมจะหาวิธีการให้ตนคงยึดอำนาจไว้ต่อไปอีก แต่ก็อาจเป็นไปได้ว่าพนักงานฝ่ายปกครองได้ช่วยเหลือรัฐบาลโดยใช้อิทธิพลทั้ง ๆ ที่รัฐบาลเองก็ไม่ปรารถนา สำหรับระบอบประชาธิปไตยการเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติเป็นวิธีการที่ได้ผลมากที่สุดสำหรับการเปลี่ยนรัฐบาล (คือคณะรัฐมนตรี) ให้เป็นไปตาม

ความประสงค์ของราษฎรโดยความสงบ คือโดยไม่ต้องทำการปฏิวัติหรือรัฐประหาร หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ สำหรับให้ราษฎรได้เลือกบุคคลที่เขาพอใจให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทน ซึ่งจะได้จัดตั้งรัฐบาลตามที่ราษฎรพอใจต่อไป ฉะนั้นการเลือกตั้งจะต้องกระทำไปโดยบริสุทธิ์ที่สุด และพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านรัฐบาลจะต้องอยู่ในฐานะเท่าเทียมกันทุกประการ นอกจากนี้ถ้าพิจารณาในแง่ข้อคะแนนเสียง การเลือกตั้งโดยเปิดเผยยังเปิดโอกาสให้ผู้ซื้อคะแนนเสียงมีโอกาสตรวจตราว่า ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ไปจากตนปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาของตนหรือไม่ แม้สัญญานี้จะใช้ไม่ได้ในทางกฎหมาย แต่ในทางความเป็นจริงเมื่อผู้ใดได้รับเอาประโยชน์มาแล้ว และเมื่อทราบว่าผู้ให้ประโยชน์คอยตรวจตราว่าจะมีการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาหรือไม่ ก็คงจะปฏิบัติตามสัญญา นอกจากนี้ผู้ซื้อคะแนนเสียงอาจให้ประโยชน์แต่เพียงบางส่วน โดยจะให้ส่วนที่เหลือเมื่อได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา หรือเป็นแต่ให้คำมั่นสัญญาไว้เท่านั้น ต่อเมื่อทราบว่าบุคคลนั้นได้ลงคะแนนเสียงตามที่ตนได้สัญญาไว้จริง ๆ จึงจะให้สินจ้าง ซึ่งทั้งนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะมีโอกาสทราบได้ก็ต่อเมื่อใช้วิธีลงคะแนนโดยเปิดเผยเท่านั้น ฉะนั้นการลงคะแนนโดยเปิดเผยจึงอาจเป็นทางหนึ่งที่ทำให้การเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ได้

5.7 หลักการวิธีลงคะแนนเสียงอิสระอย่างอื่น (Free Voting Procedure)

ซึ่งหมายถึงกรณีที่จะไม่ใช้วิธีการลงคะแนนเสียงโดยลับดังกล่าวแล้ว ก็ต้องใช้วิธีการลงคะแนนเสียงอย่างอิสระอย่างอื่น ๆ นอกจากนั้นรัฐจะต้องเฝ้าดูมิให้มีการใช้อิทธิพลบังคับข่มขู่ให้ลงคะแนนเสียง

6. วิธีการออกเสียงการเลือกตั้ง

วิธีการออกเสียงเลือกตั้ง ประเทศต่าง ๆ ที่จัดการเลือกตั้งมักจะกำหนดวิธีการเลือกตั้งที่แตกต่างกันออกไปเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับอุดมการณ์ นโยบายและรูปแบบการปกครองในประเทศของตน ซึ่งในปัจจุบันวิธีการออกเสียงเลือกตั้งสามารถที่จะแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี¹⁹ คือ

6.1 การออกเสียงเลือกตั้งโดยตรง (Direct Vote) คือ การให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ลงคะแนนเลือกผู้แทนของตนโดยตรง ไม่ต้องเลือกผู้ใดให้ไปทำหน้าที่แทนตนอีก โดยผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะไปลงคะแนนเสียงตาม วัน เวลา สถานที่ และวิธีการที่กำหนดไว้

¹⁹ ปพนธีร์ ธีระพันธ์, *การคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น*, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553), หน้า 10

วิธีการเลือกตั้งแบบนี้ถือว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดและถูกต้องตามอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากที่สุด เพราะประชาชนสามารถเลือกผู้แทนได้ด้วยตนเองโดยไม่มีผู้ใดที่จะสามารถบิดเบือนหรือเปลี่ยนแปลงเจตจำนงของประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้

6.2 การออกเสียงเลือกตั้งโดยทางอ้อม (Indirect Vote) เป็นการเลือกตั้งที่จะต้องผ่านระบบตัวกลางซึ่งอาจมีชั้นเดียวหรือหลายชั้นก็ได้ หมายความว่า ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะทำการคัดเลือกบุคคลหรือสภาขึ้นชั้นหนึ่งก่อน แล้วบุคคลหรือสภาดังกล่าวจะไปทำหน้าที่เลือกผู้แทนราษฎรแทนประชาชนอีกชั้นหนึ่ง

การเลือกตั้งด้วยวิธีนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการเลือกตั้งที่จำกัดสิทธิของประชาชน เพราะบุคคลหรือสภาที่ประชาชนเลือกให้ไปทำหน้าที่แทนอาจจะไปเลือกผู้สมัครคนอื่นที่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนก็ได้ ซึ่งอาจทำให้เจตนารมณ์ของประชาชนถูกบิดเบือนไป ดังนั้นประเทศต่าง ๆ จึงมักที่จะเลือกใช้วิธีการเลือกตั้งโดยตรง แต่สำหรับในบางประเทศที่การเลือกตั้งอาจถูกจำกัดด้วยปัญหาบางประการ เช่น จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากเกินไป ปัญหาการศึกษาของประชาชน จึงทำให้วิธีการเลือกตั้งโดยทางอ้อมยังคงมีความจำเป็นอยู่

7. ประเภทของการเลือกตั้ง

การแบ่งประเภทตามที่มาของการเลือกตั้ง จำแนกออกได้เป็น 3 ลักษณะ²⁰ คือ

1. การเลือกตั้งทั่วไป (General Election)

การเลือกตั้งทั่วไป หมายถึง การเลือกตั้งที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศมาลงคะแนนเสียงพร้อม ๆ กัน การเลือกตั้งทั่วไปมี 2 กรณี คือ กรณีครบวาระที่จะต้องมีการเลือกตั้งและกรณียุบสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งการเลือกตั้งทั่วไปนี้จะเป็นเครื่องชี้วัดกระแสความคิดทางการเมืองของประชาชนได้เป็นอย่างดี แต่จะชี้วัดได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับระบบพรรคการเมืองของประเทศนั้น ๆ อาทิเช่น ประเทศในระบบสองพรรคการเมือง การเลือกตั้งทั่วไปจะเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่เป็นเครื่องชี้วัดว่าประชาชนยังคงสนับสนุนรัฐบาลเดิมอีกหรือไม่ สำหรับประเทศที่เป็นระบบหลายพรรคการเมืองลักษณะการจัดตั้งรัฐบาลเป็นรัฐบาลผสมผลการเลือกตั้งทั่วไปไม่อาจชี้วัดได้ชัดเจนว่า ประชาชนต้องการรัฐบาลเดิมหรือรัฐบาลใหม่ได้ เพราะการจัดตั้งรัฐบาลเป็นรัฐบาลผสมขึ้นอยู่กับการรวบรวมเสียงข้างมากของพรรคการเมืองต่าง ๆ หลังจาก

²⁰ คำรึท์ บูรณะนนท์, *กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง*, หน้า 63

การเลือกตั้งได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งทั่วไปก็ยังเป็นภาพสะท้อนความคิดเห็น วัฒนธรรมทางการเมืองและแนวโน้มของกระแสความคิดทางการเมืองของประชาชนในประเทศ หรือในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น ความแตกต่างของจำนวนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในเขต เมืองกับเขตชนบท ปริมาณและลักษณะการซื้อสิทธิขายเสียงในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ ความนิยมพรรค การเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานครกับส่วนภูมิภาคอื่น ๆ เป็นต้น²¹

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการเลือกตั้งทั่วไปก็เพื่อให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนได้ตัดสินใจ ในการเลือกบุคคล หรือพรรคการเมืองเข้ามาทำหน้าที่นิติบัญญัติและการควบคุมรัฐบาล หากเป็น การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ผลการเลือกตั้งทั่วไปของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะมีความสำคัญในการจัดตั้งรัฐบาล นอกจากนี้การเลือกตั้งทั่วไปยังเป็นกลไกที่สำคัญในทาง การเมืองที่จะเป็นการสร้างความชอบธรรมและการยอมรับจากนานาประเทศด้วย การเลือกตั้ง ทั่วไปจึงมีผลต่อการสร้างการยอมรับและความเชื่อถือในระดับสากล

2. การเลือกตั้งซ่อม (By-Election)

การเลือกตั้งซ่อม คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาแทนสมาชิกสภาบางคนซึ่งขาด สมาชิกภาพไปโดยการตาย ลาออก หรือขาดจากสมาชิกภาพเพราะเหตุอื่น อาทิขาดคุณสมบัติของ การเป็นสมาชิกสภาเพราะถูกคำพิพากษาให้จำคุก หรือให้เป็นบุคคลล้มละลาย หรือตามที่กฎหมาย กำหนดไว้ เมื่อเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้นทำให้ต้องมีการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาแทนตำแหน่งที่ว่างลง สมาชิกสภาผู้ที่ได้รับเลือกมาดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งที่ว่างนั้นจะอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าเวลา ที่ยังเหลืออยู่ของสมาชิกสภาคนเก่าซึ่งตนเข้าไปแทนเท่านั้น

วัตถุประสงค์สำคัญของการเลือกตั้งซ่อมก็เพื่อให้สมาชิกรัฐสภาที่มีจำนวนครบตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และสมาชิกรัฐสภาสามารถกระทำหน้าที่ตามตำแหน่ง ตามบทบาท ของตนได้อย่างครบถ้วน การเลือกตั้งซ่อมมีความสำคัญในทางการเมืองเพราะเป็นเครื่องมือหรือ ดัชนีในการวัดความนิยมของประชาชนที่มีต่อนักการเมือง พรรคการเมือง และรัฐบาล และฝ่าย คำนที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนั้น

3. การเลือกตั้งซ้ำ (Re Election)

การเลือกตั้งซ้ำ คือ การเลือกตั้งใหม่อีกครั้งหนึ่งเกิดขึ้นในกรณีที่ศาล สภานิติ บัญญัติ หรือตุลาการรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยว่าการเลือกตั้งเดิมนั้นเป็นการไม่ถูกต้อง เพราะการ เลือกตั้งครั้งนั้นอาจเป็นเพราะว่าขาดความบริสุทธิ์ยุติธรรม ซึ่งสมควรให้การเลือกตั้งครั้งนั้นเป็น

²¹ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง , การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2548 , (รายงาน การวิจัย) , หน้า 11

โมฆะ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องจัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่ในลักษณะเดียวกับการเลือกตั้งซ่อม แต่อาจจะแตกต่างกันที่ว่า ศาลหรือผู้มีอำนาจพิจารณาตัดสินในกรณีนั้น อาจจะสั่งให้เลือกตั้งใหม่ แทนเฉพาะผู้ที่เป็เหตุให้การเลือกตั้งโมฆะหรือเลือกตั้งใหม่จำนวนทั้งหมดของเขตเลือกตั้งนั้น ก็ได้ ดังนั้นกรณีการเลือกตั้งซ้ำนี้จะเกิดต่อเมื่อมีการฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งไม่ถูกต้อง ไม่บริสุทธิ์หรือยุติธรรมขึ้นและมีคำพิพากษาตัดสินออกมาเท่านั้น²²

วัตถุประสงค์ของการเลือกตั้งซ้ำเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม มีความเสมอภาค และปราศจากการใช้อำนาจ หรืออิทธิพลในการชักจูงให้ประชาชนเลือก การเลือกตั้งซ้ำจึงมีความสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นในการเลือกตั้งให้เป็นที่ปติมา หลักการของการเลือกตั้งที่ได้กำหนดไว้

8. หลักการกำหนดเขตเลือกตั้ง

การกำหนดให้มีเขตเลือกตั้งขึ้นก็เป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ถ้าหากจะให้ทำการออกเสียงเลือกตั้งคราวเดียวกันและรวมคะแนนเสียงเลือกตั้งพร้อมกันทั่วไป โดยไม่แบ่งท้องที่และรวมคะแนนเสียงเป็นเขตเดียวทั่วทั้งประเทศแล้ว ราษฎรผู้เลือกตั้งไม่สามารถจะรู้จักผู้สมัครรับเลือกตั้ง ได้ดีทั่วถึงและผู้สมัครรับเลือกตั้งก็จะดำเนินการหาเสียงได้ลำบากยิ่งขึ้น การเลือกตั้งอาจไม่สำเร็จผลไปได้ทุกครั้ง ดังนั้นในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ เขตโดยถือตามสภาพท้องที่และแนวความเชื่อของนักรัฐศาสตร์จึงทำให้การกำหนดเขตการเลือกตั้งออกดังต่อไปนี้

8.1 การกำหนดเขตเลือกตั้งโดยถือตามเขตการปกครองท้องที่หรือเขตการ

ปกครองส่วนภูมิภาคประเทศที่นิยมหลักการกำหนดแบ่งเขตเลือกตั้งตามเขตการปกครองท้องที่นี้ถือหลักความสะดวกและความถูกต้องแน่นอนในเรื่องเขตการเลือกตั้ง เพราะเป็นการระบุดตามเขตการปกครองท้องที่แต่ละเขตไว้เป็นการถาวรแน่นอนแล้ว และโดยปกติได้มีการแบ่งเป็นอาณาเขตใหญ่ ๆ เป็นมลรัฐ มณฑล ภาค จังหวัด หรือเมืองต่าง ๆ ฉะนั้นการกำหนดเขตเลือกตั้งจึงถือตามเขตการปกครองท้องที่นั้น ๆ เช่น ถือเอาตามเขตมลรัฐ มณฑล หรือเขตจังหวัด เป็นต้น เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ต้องกำหนดเขตเลือกตั้งเป็นเขตใหญ่ ๆ ตามเขตการปกครองส่วนภูมิภาคก็คือ ประเทศเหล่านั้นใช้ระบบการเลือกตั้งตามส่วนซึ่งต้องใช้ระบบบัญชีรายชื่อของกลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง เนื่องจากแต่ละเขตเลือกตั้งต้องการผู้แทนราษฎรหลายคน ได้แก่ประเทศเบลเยียมและเดนมาร์ก เป็นต้น

²² หุุด แสงอุทัย , *หลักรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งทั่วไป* , หน้า 469 – 470

8.2 การกำหนดเขตเลือกตั้งโดยถือตามเขตชุมชน ในปัจจุบันประเทศ

ประชาธิปไตยที่เจริญพัฒนามานานแล้ว ส่วนใหญ่นิยมการกำหนดแบ่งเขตการเลือกตั้งตามขนาดเขตชุมชนหรือท้องถิ่น โดยมีหลักการว่าจะแบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็นเขตไม่กว้างใหญ่นัก เพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งกับราษฎรสามารถรู้จักกันได้พอสมควร รวมถึงให้ราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้งมีสิทธิเลือกตั้งอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันและยังช่วยให้การเกลี้ยกล่อมคะแนนเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งสะดวกขึ้น โดยกำหนดเอาเขตชุมชนที่อยู่ในเกณฑ์จำนวนที่จะมีผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคนเป็นหลัก

กล่าวคือ เป็นการแบ่งเขตการเลือกตั้งตามชุมชนที่อยู่ในเกณฑ์จะมีผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคน เขตชุมชนนั้นอาจจะถือตามเขตการปกครองท้องถิ่นก็ได้ เช่น เขตอำเภอ เขตแขวง เป็นต้น หรือถือเอาตามเขตการปกครองท้องถิ่น เช่น เขตเทศบาลก็ได้ ดังนั้นการกำหนดเขตเลือกตั้งตามวิธีนี้ต้องกำหนดเขตเลือกตั้งเป็นเขตค่อนข้างเล็ก โดยเหตุที่ถือเขตชุมชนหนึ่งที่อยู่ในเกณฑ์จะมีผู้แทนได้เขตละหนึ่งคนเท่านั้นและในบางกรณีอาจจะต้องมีการรวมเขตการเลือกตั้งหนึ่งหรือรวมเขตแขวงสามเขตเป็นเขตเลือกตั้งหนึ่ง เป็นต้น อนึ่ง ตามหลักการนี้จะต้องกำหนดเอาเขตเลือกตั้งหนึ่งให้มีผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน ประเทศที่ใช้หลักการกำหนดเขตเลือกตั้งแบบนี้มักนิยมใช้ระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมากสูงสุด เพราะสะดวกรวดเร็วในการประกาศผลการเลือกตั้งได้แก่ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส เป็นต้น

8.3 การกำหนดเขตการเลือกตั้งตามเกณฑ์จำนวนราษฎร การกำหนดแบ่ง

เขตการเลือกตั้งแบบนี้ถือหลักการตั้งเกณฑ์จำนวนราษฎรตามส่วนที่กำหนดไว้เป็นใหญ่ กล่าวคือ นำเอาจำนวนราษฎรประมาณสองแสนคนหรือห้าแสนคน เป็นต้น โดยไม่คำนึงถึงเขตท้องที่หรือชุมชน ใช้กำหนดเขตเลือกตั้งตามเกณฑ์ราษฎรจำนวนหนึ่งที่กำหนดไว้เป็นเขตเลือกตั้งโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการปักปันเขตเลือกตั้งขึ้นใหม่ตามที่ต้องการ วิธีนี้เป็นการยุ่งยากและสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายในการจะกำหนดเขตเลือกตั้ง เพราะถ้าจำนวนราษฎรเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ต้องปักปันเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งใหม่ด้วย การกำหนดเขตเลือกตั้งแบบนี้ไม่เป็นที่นิยมกันและเกือบไม่มีประเทศใดใช้แล้ว

หลักการที่ประเทศส่วนใหญ่ใช้การพิจารณาการแบ่งเขตเลือกตั้งใช้ 2 หลักกรรมกัน คือ

1. หลักอาณาเขต
2. หลักจำนวนพลเมือง

โดยมีหลักเกณฑ์กว้างคือ หลักอาณาเขต คือการแบ่งพื้นที่ในประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง เช่น การแบ่งพื้นที่ในจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งต่าง ๆ เป็นเขต ๆ และหลักจำนวนพลเมือง

ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่คำนึงถึงหลักนี้ เพราะแต่ละพื้นที่จะมีจำนวนพลเมืองมากน้อย ไม่เท่ากัน ต้องใช้ประกอบกับการสำรวจสำมะโนประชากร

9. หลักการกำหนดจำนวนผู้แทนราษฎร

จากสาเหตุที่ว่าไม่สามารถจะกำหนด ให้มีการออกเสียงเลือกตั้งพร้อมกันทั้งประเทศ โดยไม่จัดแบ่งท้องที่ออกเป็นเขต ๆ อีกทั้งจำนวนผู้แทนก็ต้องกำหนดขึ้นให้เหมาะสม ฉะนั้น จึงต้องจัดแบ่งเขตตามเกณฑ์ราษฎรจำนวนหนึ่งซึ่งกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ โดยหลักการพิจารณาในเรื่องเขตเลือกตั้งนี้มีว่า ในการกำหนดจำนวนผู้แทนราษฎรนั้นควรจะยึดหลักเกณฑ์อย่างไร ซึ่งมีความเห็นต่างกันเป็นสองนัย คือ

หลักการที่หนึ่ง เห็นว่า จำนวนผู้แทนราษฎรที่พึงมีนั้น ควรกำหนดจากจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยเฉพาะภายในเขตเลือกตั้งนั้น กล่าวคือ ทั้งประเทศควรมีผู้แทนราษฎรทั้งสิ้นเท่าใดก็กำหนดจากจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงที่มีในประเทศนั้นทั้งสิ้นโดยเฉพาะ และเขตเลือกตั้งใดควรมีผู้แทนเท่าใดก็กำหนดจากจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงในเขตนั้น ทั้งนี้เพราะการเลือกตั้งเป็นสิทธิเฉพาะของผู้ออกเสียง มิใช่สิทธิของราษฎรทั่วไป การกำหนดจำนวนผู้แทนจึงสมควรกำหนดจากจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียง ส่วนผู้ที่ไม่มีสิทธิออกเสียง เช่น เด็ก ผู้ไร้ความสามารถ คนต่างด้าว ฯลฯ ควรคัดออกจากจำนวนนี้

หลักการที่สอง มีความเห็นว่าการกำหนดจากจำนวนผู้แทนราษฎรควรถือจากจำนวนราษฎรทั้งประเทศ คือ ถือตามจำนวนราษฎรตามสำมะโนครัวของประเทศเป็นเกณฑ์ ไม่ใช่คัดเอาแต่จำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมถือหลักว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนทั้งชาติ มิใช่ของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ฉะนั้น การถือกำหนดตามนัยแรกจึงนับว่าผิดระบบ ซึ่งเป็นการถือเสมือนว่าราษฎรผู้ไม่มีสิทธิออกเสียงนั้นมิได้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยด้วย แต่อย่างไรก็ตามการถือเอาจำนวนราษฎรตามสำมะโนครัวก็มีข้อเสียที่ว่าบางคนไม่มีชื่อในทะเบียนบ้าน จึงเป็นเหตุให้นับจำนวนราษฎรผิดไปจากความจริง

วิธีการที่กล่าวมาทั้ง 2 หลักการนี้ประเทศต่าง ๆ ส่วนมากนิยมปฏิบัติจัดทำตามหลักการที่สองนี้โดยกำหนดจำนวนผู้แทนราษฎร อันจะพึงมีจากราษฎรรวมทั้งประเทศ ไม่ว่าราษฎรนั้นจะมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือไม่ ดังนี้ ย่อมสอดคล้องกับหลักที่ว่า บรรดาผู้ได้รับเลือกตามจำนวนราษฎรโดยจำกัดแต่บางประเภทไม่เป็นการทั่วไปแล้ว ก็ไม่อาจเรียกว่า เป็นผู้แทนของปวงชนทั้งชาติได้

การกำหนดเขตเลือกตั้งอาจทำได้ 2 วิธี คือการแบ่งเขตและการรวมเขตเลือกตั้ง หลักสากลการแบ่งเขต หมายถึง การแบ่งเขตพื้นที่ทางการปกครองออกเป็นเขต ๆ แต่ละเขตจะมีผู้แทนราษฎรได้ 1 คน โดยถือเกณฑ์ประชากรต่อสมาชิกรัฐสภา 1 คน เป็นหลักซึ่งอาจจะเป็น 150,000 คน หรือ 200,000 คน แล้วแต่จะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จังหวัดใดมีประชากรมากก็แบ่งได้หลายเขตตามเกณฑ์ประชากรดังกล่าว ประชาชนในแต่ละเขตมีสิทธิเลือกผู้แทนราษฎรได้เพียงคนเดียว ส่วนการเลือกตั้งแบบรวมเขต หมายถึง การถือเอาเขตพื้นที่ทางการปกครองเป็นเขตเลือกตั้งเขตหนึ่ง ราษฎรในเขตเลือกตั้งแบบรวมเขตนี้มีสิทธิเลือกผู้แทนราษฎรของตนตามจำนวนผู้แทนที่จะมีได้ในเขตนั่น คือ การที่ราษฎรคนหนึ่งมีสิทธิเลือกผู้แทนได้หลายคน (One Man Several Votes)

10. การแบ่งเขตละหนึ่งคน (Single – member constituency)

การแบ่งเขตละหนึ่งคน หมายถึง การแบ่งเขตเลือกตั้งให้มีผู้แทนราษฎรได้เพียงคนเดียว ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนมีสิทธิเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เพียงคนเดียวจากผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนหลายคน การจัดการเลือกตั้งวิธีนี้ จะต้องจัดการแบ่งเขตเลือกตั้งให้มีประชากรมีจำนวนที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเลือกตั้งกำหนดไว้ เช่น 150,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้แทน 1 คน อีกทั้งต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมในทางภูมิประเทศด้วย ดังนั้น ในกรณีประเทศไทยตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้มีผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตการเลือกตั้งได้ 350 คน จะแบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็น 350 เขตเลือกตั้งแต่ละเขตมีผู้แทนราษฎรได้ 1 คน การคำนวณจำนวนผู้แทนราษฎรนั้นนิยมใช้เขตการปกครองเป็นหลัก เช่น พิจารณาจากเกณฑ์ประชากรของจังหวัด จากนั้นก็แบ่งจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งตามจำนวนผู้แทนราษฎรที่พึงจะมีเช่น จังหวัดนครปฐมมีผู้แทนได้ 5 คน ก็แบ่งออกเป็น 5 เขตเลือกตั้ง การแบ่งเขตจังหวัดนครปฐมเป็นเขตย่อย 5 เขตนั้นก็ยึดเขตการปกครองเป็นเกณฑ์ คือใช้อำเภอเป็นเขต หรือรวมหลายอำเภอเข้าเป็นเขตหากเป็นอำเภอขนาดเล็กมีประชากรน้อย

ลักษณะที่สำคัญของการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตละหนึ่งคน มีดังต่อไปนี้

1. การกำหนดเขตเลือกตั้งตามเขตการปกครองท้องที่ส่วนภูมิภาคของประเทศโดยจัดแบ่งออกเป็นเขต ๆ ตามเกณฑ์จำนวนประชากรที่จะพึงมีผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน
2. เขตเลือกตั้งจะต้องมีผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคน

3. ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคนหนึ่งมีคะแนนเสียงคนละหนึ่งคะแนนเสมอเท่าเทียมกันทุกเขตในประเทศ
4. กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมัครเข้าแข่งขันได้เพียงคนละหนึ่งเขตเท่านั้น
5. ประชาชนผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเลือกตั้งใดก็มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้เฉพาะในเขตนั้น
6. การนับคะแนนเสียงเลือกตั้งใช้แบบคะแนนเสียงข้างมากสูงสุด (Simple majority)

ผลดี ของการเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคน

1. มีความเป็นประชาธิปไตยสูงสุด เพราะเกิดความเสมอภาคของบุคคลตามหลักการของระบอบประชาธิปไตยที่ว่า หนึ่งคนมีหนึ่งเสียง เสมอเท่าเทียมกันหมดทั่วประเทศทำให้เกิดความเป็นธรรม ต่างกับการเลือกตั้งแบบเขตละหลายคน ซึ่งประชาชนในจังหวัดนั้นมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้หลายคน ที่ถือว่าเป็นไม่เป็นธรรมและผิดหลักการของการที่ประชาชนประเทศจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน

ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกใช้การเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคนประมาณร้อยละ 90 ไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือแคนาดา หรือแม้แต่ประเทศคอมมิวนิสต์ คือประเทศรัสเซียก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน (ให้แต่ละเขตเลือกตั้งสมาชิกพรรคเข้ารับเลือกตั้งได้เขตละหนึ่งคน) มีบางประเทศในยุโรปเท่านั้นที่เลือกแบบเขตละหลายคน แม้แต่ในประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีพลเมืองหนาแน่นก็ได้เลือกใช้การเลือกตั้งแบบเขตละหลายคน แต่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เพียงคนเดียว ผู้ที่ได้คะแนนเสียงสูงสุดลงไปตามลำดับจนครบจำนวนผู้แทนราษฎรของเขตนั้นจะได้รับการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพื่อขจัดอิทธิพลต่าง ๆ และรักษาหลักการที่ประชาชนหนึ่งคนมีหนึ่งเสียง เลือกผู้แทนราษฎรได้หนึ่งเสียง

การเลือกตั้งแบบนี้จึงเป็นแบบสากลที่ประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีประสบการณ์และปัญหากันมานานนับร้อยปี ต่างก็ใช้การเลือกตั้งแบบนี้ทั้งสิ้น

2. ส่งเสริมความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้แทนราษฎรกับประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นหลักรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ที่สำคัญ เพราะผู้แทนราษฎรต้องเป็นตัวแทนของประชาชนที่เลือกตั้งตนเข้ามา

ดังนั้น การเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคน ผู้แทนราษฎรจึงย่อมมีโอกาสรู้จักกับประชาชนได้มากกว่าการเลือกตั้งแบบเขตละหลายคน ซึ่งต้องเป็นตัวแทนของประชาชนหลายแสนหลายล้านคน ผู้แทนราษฎรในเขตเล็กจึงย่อมมีโอกาสรู้ความทุกข์สุข ความคิดเห็นปัญหาที่เกิดขึ้น

ในภูมิภาคประเทศในท้องถิ่นนั้น ได้ดีกว่าในเขตใหญ่ ๆ อย่างแน่นอน เมื่อรู้ข้อเท็จจริงได้มากกว่าก็ย่อมทำหน้าที่ได้ดีกว่า ทำให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้นพอใจผู้แทนราษฎรที่พวกเขาเลือกตั้งเข้ามา

3. เป็นการส่งเสริมความมั่นคงและเสถียรภาพของระบบการเมือง กล่าวคือ ถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สนใจในด้านการเมืองผู้ใด รู้จักคุ้นเคยกับประชาชนและให้บริการแก่ชุมชนสม่ำเสมอตลอดมาในเขตเล็ก ๆ ย่อมจะเป็นที่รักใคร่นับถือ และเป็นที่ยอมรับจากประชาชนได้ยั่งยืน นักการเมืองผู้นั้นก็จะมีฐานสนับสนุนของประชาชนในเขตของตนเป็นที่แน่นอน จึงย่อมมีความมั่นคงในอาชีพหรือแนวทางทางการเมืองของตนประชาชนก็มีผู้แทนราษฎรที่อยู่ได้หลายสมัย มีโอกาสจะทำประโยชน์แก่เขตเลือกตั้งนั้น ๆ ได้ยั่งยืนต่อเนื่องสูงกว่าผู้แทนราษฎรหน้าใหม่

ส่วนนักการเมืองประเภทที่อยู่ทีหนึ่งไปสมัครทีหนึ่ง หรือใช้อิทธิพลหรือเงินทุ่มแต่ไม่ได้อยู่รับใช้ประชาชนเป็นเวลานานพอ ย่อมจะต่อสู้อย่างยาก

อนึ่งการใช้เขตเล็กเป็นฐานทางการเมือง ยังจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาการเมืองระดับท้องถิ่นด้วย คือนักการเมืองจะมีโอกาสสร้างชื่อเสียงเติบโตมาจากกระดับท้องถิ่น คือสภาเทศบาล สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น มาก่อนที่จะเป็นผู้แทนราษฎรระดับประเทศ

4. เปิดโอกาสให้แก่ผู้ทีสนใจในด้านการเมืองที่เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรมแต่มีทุนทรัพย์น้อยได้มีโอกาสแข่งขันเป็นผู้แทนราษฎรได้ เช่น ครู แพทย์ ทนายความ นักธุรกิจ คหบดี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นคนในท้องที่และตั้งใจรับใช้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นระยะเวลาาน เพราะการที่เขตเลือกตั้งใหญ่ขึ้นจะต้องใช้ทุนทรัพย์ในการเลือกตั้งมาก แต่ถ้าเขตเลือกตั้งเล็กลงค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งก็จะน้อยลง นอกจากนี้ยังทำให้ประชาชนได้รู้จักผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นรายคนเป็นอย่างดี ประชาชนย่อมทราบดีว่าใครเป็นคนเช่นใด และจะได้ออกเสียงเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การคัดเลือกตัวบุคคลของพรรคการเมืองจะดีขึ้น เพราะแต่ละเขตจะเลือกตั้งมีผู้แทนราษฎรได้คนเดียว แต่ละพรรคการเมืองจึงต้องพยายามเลือกบุคคลที่ประชาชนศรัทธามากที่สุดลงสมัครรับเลือกตั้งมิฉะนั้นจะแพ้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคการเมืองอื่น ทำให้ได้ผู้แทนราษฎรจากหลายสาขาวิชาชีพเข้ามาทำให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งมากขึ้น

6. เป็นการเปิดโอกาสให้คนกลุ่มน้อย มีผู้แทนราษฎรของตนได้ เนื่องจากคนกลุ่มน้อยในจังหวัดหนึ่ง แต่ชุมชนรวมกันเป็นฝ่ายข้างมากอยู่ในเขตเลือกตั้งหนึ่ง สามารถส่งผู้แทนราษฎรของตนเข้าไปนั่งในสภาได้ ทำให้ได้ผู้แทนราษฎรที่ทราบความเห็นของฝ่ายข้างน้อย และอาจลดความเครียดทางการเมืองได้

7. การใช้อิทธิพลในการทุ่มเทชื่อคะแนนเสียงก็จะน้อยลง เพราะประชาชนรู้จักผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนเป็นอย่างดี เช่น พรรคการเมืองใดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่มีอิทธิพล

หรือมีเงินที่ไม่มีคุณธรรมแต่ใช้เงินซื้อคะแนนเสียง ในการเลือกตั้งเข้าเป็นผู้แทนราษฎร ประชาชนก็จะไม่เลือก และหันไปเลือกพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรม เป็นต้น แนวโน้มก็คือ พรรคการเมืองจะกลั่นกรองเลือกคนดี มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมมากขึ้น ในที่สุดการทุ่มเงินซื้อเสียงก็จะลดลงโดยปริยาย

8. เป็นวิธีการสร้างผู้นำชุมชนของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ให้เตรียมพร้อมที่จะเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดีมีความรับผิดชอบในโอกาสต่อไป และมีส่วนปลูกจิตสำนึกให้เลือกตัวแทนของตนอย่างแท้จริง

9. เป็นวิธีการเลือกตั้งที่ง่าย ประชาชนสามารถจำหมายเลขของผู้สมัครรับเลือกตั้งและกาบัตรเลือกตั้งได้ง่ายขึ้น เพราะกาบัตรเลือกตั้งได้เพียงหมายเลขเดียวด้วยเหตุนี้จึงไม่ต้องกลัวว่าบัตรเลือกตั้งจะเสียอันเนื่องมาจากการที่ต้องกาบัตรเลือกตั้งหลายหมายเลข

10. เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถใช้ดุลพินิจของตนอย่างรับผิดชอบในการกาบัตรเลือกตั้ง เพราะการเลือกตั้งได้เพียงคนเดียวทำให้ประชาชนต้องพิจารณาอย่างรอบคอบมากกว่าเดิมว่าจะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นผู้มีเงินที่ให้อามิสสินจ้างซื้อคะแนนเสียง ผู้มีอิทธิพล ผู้มีบุญคุณ หรือจะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมความดีตลอดจนมีความศรัทธาในพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นสังกัด

11. ระยะเวลาในการโฆษณาหาเสียง สามารถเดินทางเข้าไปติดต่อได้ทั่วถึงทุกแห่งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ยากจนไม่เสียเปรียบผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ร่ำรวยจนเกินไปประชาชนจึงมีโอกาสพิจารณาเลือกเอาคนที่ดีที่สุดเพียงคนเดียวโดยไม่ต้องผ่าน “ห้วคะแนน” ซึ่งเป็นวิธีที่จะทำให้การซื้อเสียงเป็นไปได้ยากที่สุด โอกาสที่จะใช้อิทธิพลข่มขู่ บีบบังคับก็ไม่สามารถทำได้ เพราะไม่สามารถปิดบังได้ ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนควบคุมตนเองและสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ทันต่อเหตุการณ์ เพราะเมื่อถึงเวลาออกเสียงลงคะแนนซึ่งเป็นการลงคะแนนลับ ผู้ออกเสียงเลือกตั้งย่อมมีสิทธิที่จะตัดสินใจเลือกตั้งได้เองอย่างอิสระ

12. การแบ่งเขตเลือกตั้งให้เล็กและให้ประชาชนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงคนเดียวทำให้การบริหารงานเลือกตั้งของทางราชการดำเนินไปอย่างสะดวกรวดเร็วประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้ง การตรวจนับคะแนนก็สามารถรวมคะแนนประกาศผลการเลือกตั้งได้ถูกต้องรวดเร็วกว่า

13. หากมีการเลือกตั้งซ่อม ก็จะทำให้การเลือกตั้งสะดวกรวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งน้อย

14. ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้ออกเสียงเลือกตั้งมีโอกาสเผชิญหน้ากัน ได้สะดวกมากขึ้น อาจทำให้ประชาชนมองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเลือกตั้งได้ชัดเจนขึ้น

เพราะลักษณะนิสัยของคนไทยมักเอาใจใส่ต่อกิจกรรมสาธารณะที่อยู่ในวงแคบมากกว่าในวงกว้าง และมักรอบรู้และเข้าใจในสิ่งง่าย ๆ และเห็นได้ชัด

15. ความขัดแย้งในตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในพรรคการเมืองเดียวกันจะไม่มี เพราะไม่ต้องการเสียงแข่งขันในเขตเลือกตั้งเดียวกัน

ผลเสีย ของการเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคน

1. อาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นถ้าการเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคน ถูกนำไปใช้เป็นกลวิธีในการเอาชนะคู่แข่งกันในการเลือกตั้ง ทั้งนี้โดยการพยายามกำหนดเขตเลือกตั้งให้ครอบคลุมพื้นที่ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้หนึ่งคะแนนนิยมมากที่สุด โดยตัดส่วนที่เป็นพื้นที่ซึ่งเป็นเขตคะแนนเสียงของผู้อื่นออกไปจากเขตเลือกตั้ง ซึ่งได้มีการใช้กลวิธีนี้ในสหรัฐอเมริกาในการกำหนดเขตเลือกตั้งเพื่อสร้างความได้เปรียบให้แก่พรรคการเมืองที่คนสังกัดและได้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้น กลวิธีนี้มีชื่อว่า “เกอร์รีแมนเดอริง” (Gerrymandering)

2. ทุจริตในการเลือกตั้งได้ง่าย เพราะประชาชนในเขตเลือกตั้งมีจำนวนน้อย ทำให้ผลของการเลือกตั้งอาจเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากถ้าตุจริตเพียงบางหน่วยลงคะแนน ก็อาจทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับการเลือกตั้งโดยมิชอบได้

3. เป็นการเลือกตั้งตัวบุคคลมากกว่านโยบายของพรรคการเมือง เพราะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เพียงหนึ่งคน ทำให้ตัวบุคคลมีความสำคัญมากกว่าพรรคการเมืองซึ่งเป็นการทำลายระบบพรรคการเมืองไปในตัว

4. ยากที่จะจัดแบ่งพื้นที่ให้เท่ากัน เพราะอาจมีปัญหาและอุปสรรคทางภูมิศาสตร์

5. จากการที่ประชาชนในเขตเลือกตั้งมีจำนวนน้อย ทำให้สามารถใช้อิทธิพลบังคับขู่เชิญหรือให้สินจ้างรางวัลแก่ประชาชนให้ลงคะแนนเสียงให้ได้ง่าย

6. ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งคอยหวังใยถึงผลประโยชน์ของท้องถิ่นเสมอ เพราะใกล้ชิดกับผู้ออกเสียงเลือกตั้งมาก จึงมักต้องเสนอขอเงินจากรัฐบาลเพื่อท้องถิ่นของตนทำให้กลายเป็นผู้แทนท้องถิ่นไป

7. เขตเลือกตั้งเล็ก จึงสามารถทุ่มเงินซื้อคะแนนเสียงได้ง่ายและใช้เงินจำนวนไม่มากนัก

8. การเอาชนะคู่แข่งในการเลือกตั้งจะเป็นไปอย่างรุนแรง เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนต่างก็หวังที่จะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นผู้แทนราษฎร

9. เขตเลือกตั้งเล็ก อาจจะทำให้ได้ผู้แทนราษฎรที่ไม่ดีเข้ามา เนื่องจากสามารถกระทำตุจริตด้วยวิธีต่าง ๆ ได้ง่าย

10. ผู้แทนราษฎรอาจจะมีความรู้สึกว่าตนเป็นแต่เพียงผู้แทนของคนกลุ่มน้อยเท่านั้น

11. ทำให้โยกย้ายผู้ออกเสียงเลือกตั้งเข้ามาในเขตเลือกตั้งเพื่อช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งได้ง่าย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะสามารถทำได้ง่ายกว่าเขตเลือกตั้งใหญ่

สำหรับในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ให้ความสำคัญกับการแบ่งเขตการเลือกตั้งอย่างมาก กฎหมายเลือกตั้งจึงกำหนดหลักเกณฑ์ว่าจำนวนประชากรในแต่ละเขตเลือกตั้งไม่ควรต่างจากตัวเลขประชากรในเขตเลือกตั้งทุกเขตเกินกว่า 25 % และถ้าความแตกต่างนี้เกิน 33 % ก็จะต้องมีการแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ และเพื่อให้การแบ่งเขตเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการถาวรระดับสหพันธ์ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลในกรณีที่จะต้องมีการออกกฎหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งเดิม ซึ่งแนวความคิดในการตั้งคณะกรรมการแบ่งเขตการเลือกตั้งนี้ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้รับอิทธิพลมาจาก Permanent Boundary Commission ของประเทศอังกฤษ²³

11. การรวมเขตเลือกตั้ง (Multimember Constituency)

การแบ่งเขตเลือกตั้งแบบเขตละหลายคนหรือรวมเขต หมายถึง การกำหนดเขตการปกครองเป็นเขตเลือกตั้งที่ให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีผู้แทนได้มากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป โดยผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในแต่ละเขต มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้แทนได้ตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้มีได้ในเขตนั้น ๆ ตัวอย่างประเทศที่มีการแบ่งเขตเลือกตั้งตามรูปแบบนี้ เช่น ฝรั่งเศส จอร์แดน เบลเยียม ออสเตรีย นอร์เวย์ สวิตเซอร์แลนด์ และประเทศไทย (ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดให้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง จึงเป็นการแบ่งเขตเลือกตั้งแบบรวมเขต)

ข้อดี ของการแบ่งเขตเลือกตั้งแบบเขตละหลายคนหรือรวมเขต

1. การแบ่งเขตเลือกตั้งแบบเขตละหลายคนหรือรวมเขต เป็นการแบ่งเขตเลือกตั้งที่สะดวกและปราศจากข้อถกเถียงในเรื่องความเป็นธรรมในการแบ่งเขตเลือกตั้ง เพราะเขตการปกครองหรือเขตทางการเมืองนั้นได้กำหนดไว้ตายตัวแล้ว และเมื่อมีการแบ่งเขตการปกครองใหม่ ก็ต้องมีขั้นตอนการพิจารณาเพื่อความเหมาะสมและเป็นเหตุผลทางการปกครอง

²³ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, “กฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน”, วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 3, หน้า 22

2. ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องเลือกผู้แทนทั้งหมดตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้มีได้ในเขตนั้น ๆ จากพรรคการเมืองพรรคเดียวเท่านั้น โดยอาจเลือกจากพรรคหนึ่งพรรคใดหรือพรรคอิสระพรรคเดียวหรือผสมกันก็ได้ จึงเป็นการเลือกตั้งที่ไม่จำกัดความเป็นอิสระของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

3. ผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจะเกิดความภาคภูมิใจว่าตนเป็นผู้แทนของคนส่วนใหญ่ทั้งเขตเลือกตั้ง

4. เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้พิจารณาเลือกบุคคลที่ตนชอบ ซึ่งลงสมัครได้ทุกคนในเขตนั้น และถ้าหากเป็นกรณีการแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเลือกพิจารณาลงคะแนนเสียงให้ได้เฉพาะผู้ที่ลงสมัครเฉพาะในเขตที่ตนมีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเท่านั้น และถึงแม้ว่าจะอยู่ในจังหวัดเดียวกันแต่อยู่กันคนละเขตก็ไม่สามารถจะไปเลือกข้ามเขตได้

5. เนื่องจากการจัดรวมเขตเป็นภาคหรือเป็นจังหวัดนั้น ทำให้เขตเลือกตั้งมีขนาดกว้างใหญ่ จึงเป็นการขจัดปัญหาในการที่จะใช้สิทธิพลข่มขู่ หรือจ้างไปลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือขออกเสียงให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดได้ยาก

ผลเสีย ของการแบ่งเขตเลือกตั้งแบบเขตละหลายคนหรือรวมเขต

1. การแบ่งเขตเลือกตั้งแบบเขตละหลายคนหรือรวมเขต สิทธิทางการเมืองของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่เท่ากันซึ่งไม่ตรงกับหลักการ one man one vote กล่าวคือ ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนได้มากกว่าจะมีสิทธิทางการเมืองมากกว่าผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตที่มีผู้แทนได้น้อยกว่า เพราะไม่อาจจะกำหนดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนประชากรที่เท่าเทียมหรือใกล้เคียงกันตามหลักการได้ ในแต่ละเขตเลือกตั้งจึงมีจำนวนผู้แทนไม่เท่ากัน ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคเรื่องคะแนนเสียง เพราะผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 1 คน มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้มากกว่า 1 เสียง

ตัวอย่าง เช่น กรณีเกิดความไม่เสมอภาคระหว่างจังหวัดใหญ่และจังหวัดเล็ก เช่น กรุงเทพมหานครสามารถมีผู้แทนราษฎรได้ 37 คน ตามจำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครคนหนึ่งมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้ถึง 37 คน ในขณะที่เดียวกันอีกจังหวัดหนึ่งเช่น จังหวัดระนองมีผู้แทนราษฎรได้เพียง 1 คน เพราะเป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรน้อย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในจังหวัดระนองจึงมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้แทนราษฎรได้เพียง 1 คน เท่านั้น

2. ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เห็นห่างระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับราษฎร เพราะเขตเลือกตั้งมีขนาดกว้างใหญ่ การจะทำความรู้จักสนิทสนมย่อมเป็นไปได้ค่อนข้างจะยาก

3. ไม่เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง เนื่องจากเขตเลือกตั้งมีขนาดกว้างใหญ่มาก หากมีการเลือกตั้งซ่อมหรือเลือกตั้งซ้ำขึ้นจะต้องกระทำทั้งเขตจังหวัด
4. การแบ่งเขตเลือกตั้งแบบเขตละหลายคนหรือรวมเขต ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะเลือกผู้แทนจากพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดหรือพรรคอิสระผสมกันก็ได้ จึงอาจจะก่อให้เกิดระบบหลายพรรค และทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพได้

12. แนวคิดระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ระบบการเลือกตั้งนับเป็นส่วนที่มีความสำคัญของกระบวนการเลือกตั้งในการที่จะสร้างกติกาที่เป็นมาตรฐานในการแปลคะแนนของผู้ออกเสียงเลือกตั้งเป็นตัวแทนหรือจำนวนตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งจึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบอบการเมืองการปกครองโดยรวม ระบบการเลือกตั้งได้ให้คุณค่าถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชน การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อเลือกตัวแทนของตนเข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย และเป็นกลไกที่สำคัญในการกำหนดตัวแทนที่จะได้รับเลือกตั้งอันมีผลต่อเสถียรภาพ การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของแต่ละฝ่าย

นอกจากนี้ระบบการเลือกตั้งยังมีความสัมพันธ์กับการสร้างความชอบธรรมให้กับระบบการเมืองการปกครอง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียง การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองตามแนวทาง หรืออุดมการณ์ทางการเมือง ระบบการเลือกตั้งจึงเป็นกลไกสำคัญในการสะท้อนถึงเจตนารมณ์หรือความต้องการของประชาชนในการเป็นตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้งโดยผ่านการคิดคำนวณออกมา และผลผลิตของการเลือกตั้งก็คือ ตัวแทนของประชาชนในการทำหน้าที่เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย²⁴

ในปัจจุบันระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีมากมายที่ใช้ในการคำนวณคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อจัดสรรที่นั่งในสภาให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ในแต่ละประเทศก็จะมีการใช้ระบบการเลือกตั้งที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป ระบบเลือกตั้งนั้นไม่มีระบบใดที่ดีที่สุด ทุกระบบต่างมีข้อดีข้อเสียด้วยกันทั้งสิ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศว่าต้องการใช้ระบบเลือกตั้งในรูปแบบใดและต้องการให้ภาพทางการเมืองเป็นไปในทิศทางใด

²⁴ ธโรธร ฐ์ทองคำ, กระบวนการการเลือกตั้ง, ในเอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย (หน่วยที่ 10), หน้า 10- 24

โดยทั่วไปรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ จะบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้เป็นหลักการใหญ่ ๆ ส่วนรายละเอียดต่าง ๆ ในเรื่องระบบการเลือกตั้งก็จะกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง เช่น พระราชบัญญัติ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ เป็นต้น แนวคิดที่สำคัญของระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีดังนี้²⁵

1. ระบบเลือกตั้งจะต้องมีความเป็นธรรมในการเลือกตั้ง กล่าวคือ ระบบเลือกตั้งต้องให้ความเป็นธรรมทั้งแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้ง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ระบบเลือกตั้งจะต้องมีการจัดสรรที่นั่งให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และจะต้องคำนึงถึงคะแนนเสียงทุกคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้ลงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย จึงจะเรียกได้ว่าเป็นระบบเลือกตั้งที่เป็นธรรมและได้ผลการเลือกตั้งตรงตามเจตนารมณ์ของประชาชน

2. ระบบเลือกตั้งควรนำมาซึ่งรัฐบาลที่มีเสถียรภาพในการบริหารประเทศ กล่าวคือ ความมีเสถียรภาพของรัฐบาลถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเมื่อมีการเลือกตั้งจนได้ผู้แทนราษฎรที่มาจากพรรคการเมืองต่าง ๆ แล้วหากไม่มีพรรคการเมืองใดได้คะแนนเสียงข้างมากพอที่จะสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ ก็จะต้องมีการรวมตัวกันของพรรคการเมืองต่าง ๆ หลายพรรคในการจัดตั้งรัฐบาลซึ่งอาจทำให้มีการต่อรองผลประโยชน์ในทางการเมืองระหว่างพรรคการเมืองที่จะเข้าร่วมเป็นรัฐบาล และถึงแม้ว่าจะสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ แต่การเป็นรัฐบาลผสม (Coalition Government) ที่มาจากหลายพรรคการเมือง ก็จะทำให้การทำงานของรัฐบาลเป็นไปด้วยความยากลำบาก มีความล่าช้า หากในที่สุดหากมีพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งถอนตัวจากการเป็นพรรคร่วมรัฐบาลก็อาจจะส่งผลกระทบต่อรัฐบาลนั้นไม่มีเสถียรภาพทางการบริหารประเทศได้

3. ระบบเลือกตั้งควรให้ได้มาซึ่งผู้แทนราษฎรที่เป็นตัวแทนของกลุ่มคนทุกกลุ่มในประเทศ เพื่อให้ผู้แทนราษฎรที่มาจากกลุ่มเหล่านั้นสามารถเข้ามาอยู่ในสภาเพื่อปกป้องผลประโยชน์ และความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงและทั่วถึง

แนวความคิดที่สำคัญข้อนี้คือ ระบบการเลือกตั้งควรจะต้องเอื้อให้ได้ผู้แทนราษฎรที่เป็นตัวแทนของประชาชนในประเทศที่มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งความคิด ความเชื่อ ศาสนา ถิ่นกำเนิด หรืออาชีพ ฯลฯ เพื่อให้ผู้แทนราษฎรเหล่านั้นได้ทำหน้าที่ปกป้องประโยชน์ได้เสียของประชาชนทุกกลุ่มมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้แทนราษฎรได้ชื่อว่าเป็น

²⁵ ธนิชญาญ์ ปาลกะวงศ์, ปัญหากระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552, หน้า 27 - 28

ผู้แทนราษฎรของปวงชนคนทั้งประเทศ มิใช่เป็นเพียงตัวแทนของราษฎรกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะโดยที่ราษฎรอีกกลุ่มหนึ่งไม่สามารถมีสิทธิมีเสียง หรือมีตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรได้

4. ระบบเลือกตั้งควรต้องส่งเสริมระบบพรรคการเมือง กล่าวคือ เนื่องจากพรรคการเมืองเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีกระบวนการเลือกตั้งเป็นเงื่อนไขพื้นฐาน ดังนั้น ระบบเลือกตั้งควรต้องส่งเสริมพรรคการเมืองให้เป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็ง มีความเป็นประชาธิปไตยและเป็นตัวกลางระหว่างรัฐกับประชาชนในการรวบรวมความคิดเห็นหรือผลประโยชน์ของประชาชนที่มีความแตกต่างหลากหลายเข้าด้วยกัน เกิดเป็นนโยบายของพรรคการเมือง เพื่อนำไปเป็นนโยบายของรัฐในการบริหารประเทศต่อไป

จากแนวคิดที่สำคัญของระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การที่ประเทศเสรีประชาธิปไตยจะนำระบบเลือกรูปแบบใดมาใช้ในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรของตน ก็จะต้องนำแนวคิดที่สำคัญดังกล่าวมาพิจารณาประกอบกัน และนอกจากนี้ประเทศเสรีประชาธิปไตยต่าง ๆ ก็จะต้องเลือกใช้ระบบเลือกตั้งให้มีความเหมาะสมกับรูปแบบการปกครอง สภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศของตนในขณะนั้นอีกด้วย จึงจะทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย

13. ระบบการเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้งนั้นมิได้อยู่ด้วยกันหลายระบบด้วยกัน ประเทศต่าง ๆ พยายามที่จะเลือกสรรระบบเลือกตั้งที่คิดว่าน่าจะเกิดความบริสุทธิ์ ยุติธรรมแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และพร้อมกันนั้นก็ควรคำนึงถึงความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นที่ยอมรับโดยประชาชน ระบบการเลือกตั้งบางแบบที่มีความยุ่งยากซับซ้อนมากเกินไปทำให้ราษฎรเบื่อหน่าย สับสน และไม่เข้าใจถึงวิธีการจึงไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งทำให้คิดว่าการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยนั้นอยู่สูงเกินกว่าที่จะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ควรปล่อยให้การเมืองเป็นเรื่องของการเมืองไป ผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามานั้นจึงเป็นผู้แทนราษฎรของคนส่วนน้อยมิใช่ผู้แทนราษฎรของคนทั้งประเทศ ดังนั้นในการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับวิธีเลือกตั้งจึงต้องพิจารณาให้รอบคอบเหมาะสมกับสภาพการณ์ของแต่ละประเทศด้วยเช่นกัน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ระบบการเลือกตั้งนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็นระบบใหญ่ ๆ ได้ 3 ระบบ²⁶ คือ

1. ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก (Majority Representation)
2. ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน (Proportional Representation)
3. ระบบการเลือกตั้งแบบผสม

13.1 ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากหรือระบบการเลือกตั้งแบบคะแนนเสียงข้างมาก (Majority Electoral System)

ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก คือ ระบบการเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนสูงสุดจะเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดตามจำนวนที่นั่งที่พึงจะมีในเขตการเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก มีวิวัฒนาการมาจากประเทศอังกฤษ²⁷ ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากที่สำคัญ ๆ มีด้วยกัน 3 รูปแบบ ดังนี้

13.1.1 ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวหรือเสียงข้างมากอย่างง่าย (Simple Majority System)

ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวหรือเสียงข้างมากอย่างง่าย หมายถึง การตัดสินใจให้ผู้สมัครเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด ตามจำนวนผู้แทนที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้มีในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง โดยไม่คำนึงว่าคะแนนเสียงที่ได้จะเป็นจำนวนเท่าไร และเป็นคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาดหรือไม่ (First-Past-the-post-system) ซึ่งเป็นระบบการเลือกตั้งที่เก่าแก่ที่สุดใช้ในประเทศอังกฤษตลอดมา และส่วนใหญ่มักยังคงใช้กันอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในเครือจักรภพ โดยมักจะใช้ควบคู่กับการกำหนดเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขต²⁸

ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว คือ ระบบการเลือกตั้งที่ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงสูงสุดตามจำนวนที่นั่งที่พึงมีในเขตการเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง โดยไม่คำนึงว่าคะแนนเสียงข้างมากจะเป็นคะแนนเสียงข้างมากเบ็ดเสร็จเด็ดขาดหรือไม่

²⁶ คำริย์ บูรณะนนท์, *กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยกฎหมายเลือกตั้งและกฎหมายพรรคการเมือง*, หน้า 83.

²⁷ ธโรธร ฐ์ทองคำ, “กระบวนการการเลือกตั้ง”, ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย*, (หน่วยที่ 10), หน้า 10-16

²⁸ วัชรวิทย์ ไชยสาร, *ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่ พร้อมการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา* พ.ศ. 2541, หน้า 23

กล่าวคือ หากเขตการเลือกตั้งมีตัวแทนได้หนึ่งคนผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดในเขตการเลือกตั้งสูงสุด คนที่หนึ่งจะเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง หรือในกรณีที่เขตการเลือกตั้งมีตัวแทนได้สามคนผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีคะแนนสูงสุดสามคนแรกจะเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวถือกำเนิดขึ้นที่ประเทศอังกฤษและยังคงใช้ตลอดมา และขยายไปยังประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ โดยจะใช้ควบคู่กับการกำหนดเขตการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว เป็นระบบการเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับการเลือกตั้งอาจได้คะแนนไม่ถึงครึ่งหนึ่งของผู้ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง จึงเป็นลักษณะเสียงข้างมากแบบสัมพัทธ์ที่ผู้ชนะการเลือกตั้งเป็นเพียงผู้ที่ได้คะแนนเสียงมากกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนอื่น ๆ เท่านั้น ตัวอย่างเช่น ผู้มาลงคะแนนเสียงทั้งหมดในเขตหนึ่งมีจำนวน 20,000 คน มีผู้สมัครรับเลือกตั้ง 5 คน

นาย A	หมายเลข 1	ได้คะแนนเสียง 6,003	คะแนน
นาย B	หมายเลข 2	ได้คะแนนเสียง 6,002	คะแนน
นาย C	หมายเลข 3	ได้คะแนนเสียง 5,005	คะแนน
นาย D	หมายเลข 4	ได้คะแนนเสียง 1,990	คะแนน
นาย E	หมายเลข 5	ได้คะแนนเสียง 1,000	คะแนน

ดังนั้น ถ้าหากเขตเลือกตั้งนั้นมีผู้แทนราษฎรได้ 1 คน นาย A หมายเลข 1 ซึ่งได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดก็จะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง และถ้าเขตนั้นต้องการผู้แทนราษฎร 2 หรือ 3 คน ผู้ได้รับเลือกตั้งซึ่งมีคะแนนในระดับรองลงไป คือ นาย B หมายเลข 2 และนาย C หมายเลข 3 ก็จะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งด้วยตามลำดับคะแนนที่ได้รับ

ข้อพิจารณา ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว

ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว เป็นระบบที่บริหารการเลือกตั้งได้สะดวก เหมาะกับการปกครองระบบสองพรรค โดยประเทศนั้น ๆ จะมีวิวัฒนาการของระบบพรรคการเมืองมายาวนานแล้ว และการแข่งขันทางการเมืองเพื่อครอบครองอำนาจในการปกครองและบริหารประเทศเป็นกิจกรรมของพรรคการเมืองใหญ่ ๆ เพียงสองพรรค พรรคเล็กพรรคน้อยอื่น ๆ เป็นเพียงส่วนประกอบของระบบเท่านั้น การแข่งขันการเลือกตั้งจึงเป็นวิธีการสรรหาผู้นำทางการเมือง หรือรัฐบาล และการมอบอำนาจความชอบธรรมในการเลือกตั้งให้แก่พรรคที่ได้เสียงข้างมาก ซึ่งระบบการเลือกตั้งระบบนี้จะสร้างความมั่นคงให้แก่ระบบสองพรรค และเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของพรรคที่สาม ตัวอย่างที่เด่นชัด คือ ประเทศอังกฤษ

สำหรับประเด็นที่ว่าระบบเสียงข้างมากรอบเดียว จะสร้างระบบพรรคขึ้นได้ในประเทศที่ยังไม่เคยมีระบบสองพรรคมาก่อนนั้น ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองและสภาพแวดล้อมทางสังคมของประเทศนั้น ๆ กล่าวคือ การเกิดระบบสองพรรคจะต้องเกิดจากกลไกทางการเมืองและภาวะแวดล้อมทางสังคม โดยพรรคการเมืองต่าง ๆ จะเป็นพรรคการเมืองที่มีประชาชนจำนวนมากเป็นฐานในการให้ความสนับสนุนพรรค ก็เอื้อต่อการเกิดระบบสองพรรคอย่างไม่มีปัญหา

13.1.2 ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบ (Absolute Majority System)

ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบ เป็นการตัดสินใจให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด (Absolute Majority) คือ ต้องเกินกว่าครึ่งหนึ่ง (มากกว่า 50 %) ของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งที่เป็นบัตรดี และหากในการเลือกตั้งรอบแรกไม่มีผู้ใดได้รับคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด จะต้องมีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอีกรอบหนึ่ง (Second ballot) โดยปกติจะเว้นระยะห่างจากการเลือกตั้งครั้งแรกประมาณ 1 สัปดาห์ ซึ่งในการเลือกตั้งรอบสองนี้เป็นระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดา ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเสียงข้างมากเด็ดขาดจะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง²⁹

ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบ คือ ระบบการเลือกตั้งที่มุ่งเน้นอัตราส่วนของคะแนนเสียงที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เกินกว่าครึ่งหนึ่งของประชาชนผู้ใช้สิทธิออกเสียง (ร้อยละ 50+1) กล่าวคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะได้รับเลือกก็ต่อเมื่อเป็นผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ใช้สิทธิออกเสียงที่เป็นบัตรดี อันจะเป็นการได้รับเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากอย่างสมบูรณ์ (Absolute majority) หากในการเลือกตั้งของเขตการเลือกตั้งนั้นไม่ปรากฏว่ามีผู้สมัครคนใดที่ได้รับคะแนนเสียงข้างมากอย่างสมบูรณ์ จะมีการเลือกตั้งรอบสอง (Second ballot) ที่ต้องดำเนินการภายในเวลาหนึ่งสัปดาห์หลังจากการเลือกตั้งครั้งแรก ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนสูงสุดจึงจะเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งอันเป็นเสียงข้างมากสัมพัทธ์ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ลงสมัครรับเลือกตั้งรอบสองต้องเป็นไปตามกฎหมายการเลือกตั้งของแต่ละประเทศกำหนด ดังที่บางประเทศกำหนดว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับการเลือกตั้งจะต้องได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 12.5 เป็นต้น ตัวอย่างของประเทศที่ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบ ได้แก่ ฝรั่งเศสในสมัยสาธารณรัฐที่สามและที่สี่³⁰

²⁹ “เรื่องเดียวกัน”

³⁰ ธโรธร ฐ์ทองคำ, “กระบวนการการเลือกตั้ง”, ในเอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย, (หน่วยที่ 10), หน้า 10-16

ข้อพิจารณา การใช้ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบ

ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบเป็นระบบการเลือกตั้งที่แสดงถึง “ความเป็นราษฎร” ได้ดีกว่าแบบเสียงข้างมากธรรมดา เพราะผู้แทนในระบบนี้จะได้รับเสียงข้างมากจากผู้มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจริง ๆ ผู้แทนที่ได้รับเลือกโดยระบบนี้จึงมีความภาคภูมิใจมากกว่าระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว เหมาะกับประเทศที่มีพรรคการเมืองหลายพรรคประชาชนสามารถเลือกพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีอุดมการณ์หรือนโยบายตรงกับความต้องการของตนมากที่สุด และตัดคนที่ต้องการน้อยออกไป ถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งในพรรคการเมืองที่ตนสนับสนุนได้คะแนนเสียงเกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้มาออกเสียงเลือกตั้ง ตนก็ได้ผู้แทนตามที่ต้องการ แต่ถ้าไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งในพรรคการเมืองที่ตนสนับสนุนได้คะแนนเสียงตามที่กำหนดไว้ก็จะต้องมีการลงคะแนนเสียงรอบสอง ซึ่งผู้ออกเสียงเลือกตั้งจะต้องตัดสินใจให้ดี เพื่อให้การลงคะแนนเสียงสูญเปล่า ในทางปฏิบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีวิสัยทัศน์คล้าย ๆ กันจะเป็นพันธมิตรกัน ก็ย่อมจะสละพรรค หรือผู้สมัครที่ไม่มีทางได้รับเลือกตั้ง และจะมาสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้สมัครเลือกตั้งที่เห็นว่ามีความวิสัยทัศน์และนโยบายทางการเมืองที่รับได้

แม้ว่าระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบนี้จะให้ความเป็นธรรมแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งมากขึ้น และช่วยลดจำนวนพรรคการเมืองลงเพราะในการเลือกตั้งรอบที่สองพรรคการเมืองต่าง ๆ จะรวมกัน แต่ในการรวมกันนั้นจะไม่ทำลายแนวนโยบายเดิมของแต่ละพรรคเพียงแต่รวมกันเป็นพันธมิตรชั่วคราวเพื่อเอาชนะคู่แข่งในลักษณะที่พรรคหนึ่งถอนตัวออกในเขตเลือกตั้งหนึ่งและอีกพรรคหนึ่งก็ซัดเซย โดยการถอนตัวออกจากเขตเลือกตั้งอื่น การรวมตัวของพรรคต่าง ๆ นั้นไม่จำเป็นต้องรวมกันถาวรหรือแน่นแฟ้น เนื่องจากแต่ละพรรคยังมีความหวังในการเลือกตั้งรอบแรกอยู่ จำนวนพรรคจึงไม่ลดลง

ระบบการเลือกตั้งนี้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพในประเทศที่มีระบบการเมืองและพรรคการเมืองมั่นคง และมีวิวัฒนาการมายาวนาน ดังนั้น ในประเทศที่มีระบบการเมืองยังไม่มีเสถียรภาพและระบบพรรคการเมืองยังไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป ประชาชนยังได้รับการขัดเกลาด้านอุดมการณ์ทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ระบบการเลือกตั้งระบบนี้จะยังไม่อาจแก้ปัญหาได้ การยึดตัวบุคคล การซื้อสิทธิ-ขายเสียง การเรียกร้องให้ประชาชนต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้งถึงสองรอบก็เป็นสิ่งที่หวังได้ยาก เนื่องจากในสังคมที่สำนึกทางการเมืองของประชาชนยังไม่สูงพอการเลือกตั้งรอบที่สองอาจจะมีการทุ่มเงินซื้อเสียงมากยิ่งขึ้นและอาจนำไปสู่อาชญากรรมทางการเมืองได้ ดังนั้น การพิจารณาว่าระบบการเลือกตั้งระบบใดดีหรือไม่ดีนั้น จะต้องมี การพิจารณาถึงสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมนั้น ๆ ประกอบด้วย

13.1.3 ระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก รอบเดียว กับระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบ (Alternative or Preferential Voting System)

ระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว กับระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบ เป็นระบบการเลือกตั้งที่ใช้ระบบแบ่งเขตการเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคนเป็นสำคัญ ผู้มีสิทธิออกเสียงจะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ต้องการมากที่สุดจำนวนหนึ่งหมายเลขเป็นหมายเลขหนึ่ง และเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งอื่นที่ต้องการเป็นหมายเลขสอง สาม สี่ ตามลำดับ จนหมดจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตการเลือกตั้งนั้น เมื่อผลการเลือกตั้งปรากฏว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดที่ผู้เลือกตั้งระบุไว้เป็นหมายเลขหนึ่ง ได้คะแนนมากกว่าครึ่งหนึ่ง หรือเกินกว่าร้อยละห้าสิบ (50+1) ผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นจะได้รับการเลือกตั้ง แต่หากปรากฏว่าไม่มีผู้สมัครคนใดได้รับคะแนนเสียงเกินกว่าร้อยละห้าสิบ (50+1) ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนที่ได้รับการลงคะแนนให้ได้หมายเลขหนึ่งน้อยที่สุดจะถูกคัดออก และนำคะแนนที่ผู้เลือกตั้งระบุไว้สำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งคนอื่นที่เป็นหมายเลขสองมารวมกับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้งได้ระบุไว้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดที่ได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนนสูงสุดและสูงกว่าร้อยละห้าสิบ (50+1) จะได้รับการเลือกตั้ง หากยังปรากฏว่าไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดได้รับเลือกตั้งให้นำคะแนนของผู้ลงคะแนนที่ระบุไว้เป็นหมายเลขสามมาคำนวณตามลำดับต่อไป และทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆจนกว่าจะมีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับการเลือกตั้งถึงร้อยละห้าสิบ (50+1)

ตัวอย่าง ในเขตการเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้จำนวนหนึ่งคน มีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนสี่คน มีผู้ออกเสียงลงคะแนนเป็นบัตรดี 100,000 คน ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทนจะต้องมีจำนวน 50,000 คน + 1 ผลการออกเสียงเลือกตั้ง ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งหมายเลขหนึ่งได้คะแนนเรียงตามลำดับ ดังนี้

นาย ก	ได้คะแนน 40,000 เสียง
นาย ข	ได้คะแนน 25,000 เสียง
นาย ค	ได้คะแนน 20,000 เสียง
นาย ง	ได้คะแนน 15,000 เสียง

ผลการเลือกตั้ง ไม่มีผู้สมัครคนใดได้รับคะแนนเสียงมากกว่าครึ่งหนึ่ง (50+1) คือ 5,000 คะแนน + 1

นาย ง ซึ่งเป็นผู้ที่ได้คะแนนน้อยที่สุดจึงถูกคัดชื่อออก แล้วนำคะแนนของผู้ลงคะแนนที่ให้กับนาย ง เป็นหมายเลขหนึ่งจำนวน 15,000 คน มาจำแนกว่าผู้ลงคะแนนได้เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดเป็นหมายเลขสอง ผลการจำแนกออก ได้คะแนนเรียงตามลำดับ ดังนี้

นาย ก ได้คะแนน 12,000 เสียง

นาย ข ได้คะแนน 2,000 เสียง

นาย ค ได้คะแนน 1,000 เสียง

นำเอาคะแนนเสียงที่ผู้ลงคะแนนได้ลงคะแนนให้นาย ก ข และ ค หมายเลขหนึ่ง รวมกับคะแนนเสียงที่ได้จากผู้ลงคะแนนเดิมให้นาย ง ในส่วนของคะแนนหมายเลขสอง ผลคำนวณได้ดังนี้

นาย ก ได้คะแนน $40,000 + 12,000 = 52,000$ เสียง

นาย ข ได้คะแนน $25,000 + 2,000 = 27,000$ เสียง

นาย ค ได้คะแนน $20,000 + 1,000 = 21,000$ เสียง

ผลการเลือกตั้ง ทำให้นาย ก ได้รับการเลือกตั้ง ด้วยคะแนนเสียง 52,000 เสียง เนื่องจากได้รับคะแนนสูงสุด และได้รับคะแนนมากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้เลือกตั้งทั้งหมด (50+1) คือ 50,000 เสียง

ตัวอย่างของประเทศที่ใช้การเลือกตั้งระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวกับระบบเสียงข้างมากสองรอบ ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของออสเตรเลีย

การเลือกตั้งแบบระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวจะใช้กับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเขตละหนึ่งคน หรือรวมเขต ที่เขตละหลายคนก็ได้ ส่วนการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบและระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวกับระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบจะเป็นแบบแบ่งเขต เขตละหนึ่งคน แต่ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบจะเป็นเขตการเลือกตั้งแบบรวมเขตจะต้องใช้วิธีเลือกแบบบัญชีรายชื่อเป็นสำคัญ

ข้อพิจารณา การใช้ระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวกับระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบ นี้ประชาชนมีโอกาสเลือกผู้แทนที่เป็นผู้แทนของตนได้มากกว่าสองแบบแรก และคะแนนเสียงที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งจะไม่สูญเปล่า เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ถูกระบุว่าต้องการเป็นอันดับ 2 ควรจะได้รับการพิจารณาด้วยและคนที่ได้คะแนนน้อยที่สุดก็สมควรถูกตัดออกเพราะไม่ได้เป็นผู้แทนของเสียงข้างมาก

อย่างไรก็ตาม ระบบการเลือกตั้งแบบนี้พรรคการเมืองเสียงข้างน้อยจะไม่มีโอกาสเป็นผู้แทน ตัวอย่างเช่น ในการแข่งขันเลือกตั้งมีพรรคการเมืองอยู่ 4 พรรค คือ พรรค A กับ พรรค B เป็นพรรคใหญ่ และ พรรค C กับ พรรค D เป็นพรรคเล็ก ในการออกเสียงทั่วไป (popular vote)

พรรค C อาจได้คะแนนรวมถึง 25 % แต่ได้ที่สาม หรือที่สุดท้ายในเกือบทุกเขตเลือกตั้ง ดังนั้นผู้สนับสนุนพรรค C จะไม่มีผู้แทนในสภาเลย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการพยายามคิดค้นระบบการเลือกตั้งขึ้นมาอีกเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เหล่านี้ จึงได้เกิดระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน

13.2 ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนหรือระบบการเลือกตั้งที่เป็นระบบคะแนนตามสัดส่วน (Pro-portional Representation Electoral System หรือ PR) หรือระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (List system)

ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน หมายถึง ระบบการเลือกตั้งที่ระบบคะแนนที่ได้รับกับสัดส่วนของจำนวนที่นั่งในการเป็นตัวแทนเป็นสัดส่วนกันหรือแนวเดียวกันหรือสัมพันธ์กัน ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจึงเป็นระบบการเลือกตั้งที่เชื่อมโยงระหว่างคะแนนที่ได้รับกับจำนวนที่นั่งให้เป็นสัดส่วนกัน

วัตถุประสงค์สำคัญของระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลและให้เกิดสัดส่วนระหว่างคะแนนที่ได้รับกับจำนวนที่นั่งอันเป็นปัญหาสำคัญของการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากของการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต

หลักการสำคัญของระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน ได้แก่ การกำหนดโควตาหรือจำนวนคะแนนมาตรฐานสำหรับตัดสินผลการเลือกตั้งในแต่ละที่นั่งในแต่ละเขตการเลือกตั้ง อันนำไปสู่การที่ระบบการเลือกตั้งนี้เป็นระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

วิธีการสำคัญในการเลือกตั้งคือ พรรคการเมืองจะส่งรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขตการเลือกตั้ง เพื่อให้ผู้เลือกตั้งเป็นผู้ออกเสียงลงคะแนน จำนวนคะแนนที่จะทำให้ได้รับการเลือกตั้งย่อมแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศที่ส่วนใหญ่จะกำหนดไว้ในกฎหมาย

ระบบการเลือกตั้งนี้ นับเป็นส่วนสำคัญในการแปลเจตนาของประชาชนเป็นจำนวนที่นั่งของตัวแทนประชาชน แต่การกำหนดวิธีการเลือกตั้งของแต่ละระบบการเลือกตั้งจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พรรคการเมืองแต่ละพรรคได้รับที่นั่งเป็นสัดส่วนที่แตกต่างกัน³¹

ข้อพิจารณา ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน

ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนถือว่าเป็นระบบที่เป็นธรรมที่สุดเพราะทุกพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงถึงระดับคะแนนมาตรฐานสามารถได้ที่นั่งเป็นการส่งเสริมพรรคการเมืองเล็ก ๆ โดยผู้ที่ออกเสียงเลือกตั้งทุกคนมีโอกาสได้ผู้แทนของตน แต่โอกาสในการจัดตั้งรัฐบาลเสียงข้างมากเป็นเรื่องยาก เพราะพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งจะต้องได้รับเสียง

³¹ “เรื่องเดียวกัน” , หน้า 10-23

สนับสนุนอย่างท่วมท้น และต้องเลือกวิธีคำนวณหาที่นั่งที่เอื้ออำนวยต่อพรรคการเมืองใหญ่ เช่น ระบบคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด โดยต่างกับแบบเสียงข้างมากรอบเดียวหรือเสียงข้างมากอย่างง่ายที่พรรคที่เป็นรัฐบาลได้คะแนนเสียงทั้งประเทศไม่ถึง 50 % ก็ได้

ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนนี้จะไม่ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างพรรคการเมือง โดยต่างคนต่างหาเสียงเพราะโอกาสได้ที่นั่งทำให้เกิดผลเสียในการสร้างวินัยให้แก่สมาชิกพรรค สมาชิกพรรคไม่ต้องกลัวว่าตนจะไม่มีโอกาสได้ที่นั่ง และอาจหาทางไปอยู่พรรคอื่น ทำให้แต่ละพรรคการเมืองโฆษณาถึงอุดมการณ์ของพรรคได้เต็มที่³²

13.3 ระบบการเลือกตั้งแบบผสม

นอกจากระบบการเลือกตั้งทั้งสองระบบที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก และระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน ยังมีระบบการเลือกตั้งที่นำทั้งสองระบบมาผสมเข้าด้วยกันเรียกว่า “ระบบการเลือกตั้งแบบผสม”

ระบบการเลือกตั้งแบบผสม คือ ระบบเลือกตั้งที่มีการผสมผสานระหว่างระบบการเลือกตั้งเสียงข้างมากและระบบสัดส่วนเข้าด้วยกัน ระบบการเลือกตั้งแบบผสมนี้ได้รับการใช้อย่างแพร่หลายขึ้นในหลายประเทศ โดยมีแนวความคิดที่ต้องการนำเอาข้อดีของทั้งสองระบบไว้ด้วยกัน เนื่องจากเชื่อว่าจะเป็นระบบการเลือกตั้งที่สามารถแก้ไขข้อบกพร่องของทั้งสองระบบได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากนั้นทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งตามความชอบในคุณสมบัติและความสามารถส่วนบุคคลของผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน ในขณะที่เดียวกันผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็สามารถเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งตามนโยบายของพรรคการเมือง นอกจากนี้ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนยังป้องกันข้อเสียของระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากที่คะแนนเสียงของฝ่ายที่แพ้การเลือกตั้งไม่ได้รับการพิจารณาเลย การที่เอาคะแนนมาคำนวณตามสัดส่วนของคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับ จึงมีผลเป็นการคุ้มครองฝ่ายเสียงข้างน้อยในประเทศให้มีโอกาสแสดงเจตจำนงในสภาผู้แทนราษฎรได้³³

ระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างเสียงข้างมากรอบเดียวหรือเสียงข้างมากอย่างง่ายกับแบบสัดส่วนนี้ หากพิจารณาตามลักษณะการแบ่งเขตเลือกตั้ง ก็คือ นำการแบ่งเขตแบบเขตละ 1 คน ซึ่งใช้วิธีการคิดคะแนนเสียงข้างมากรอบเดียวหรือเสียงข้างมากอย่างง่าย (simple Majority System) ที่กำหนดให้ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดคนแรกเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทน

³² วิชา ไชยสาร , ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่ พร้อมการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 ,หน้า 38

³³ หยุด แสงอุทัย , หลักรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งทั่วไป , หน้า 407

ผสมกับการแบ่งเขตแบบเขตละหลายคนที่นำวิธีการคิดคะแนนตามระบบสัดส่วน (Proportional Representation) ซึ่งเป็น “ระบบบัญชีรายชื่อ” (List System) ที่ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เพียงคนเดียวและเพียงพรรคการเมืองเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อรวมข้อดีของทั้งสองระบบไว้ด้วยกัน โดยเชื่อกันว่าจะเป็นระบบที่ส่งเสริมการพัฒนาพรรคการเมืองให้เข้มแข็งได้ ด้วยการแบ่งผู้แทนออกเป็นสองประเภทและให้ประชาชนคนหนึ่งมี 2 คะแนนเสียง ซึ่งคะแนนเสียงที่หนึ่งให้เลือกตัวบุคคลตามหลักเกณฑ์การแบ่งเขต ๆ ละ 1 คน และคะแนนเสียงที่สองให้เลือกพรรคที่นิยมตามหลักเกณฑ์การแบ่งเขตแบบเขตละหลายคนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เพียงคนเดียวและเพียงพรรคการเมืองเดียวเท่านั้น โดยการแบ่งเขตแบบเขตละหลายคนอาจจะกำหนดเป็นเขตเดียวทั้งประเทศ หรือที่เรียกว่า “Nation List” หรืออาจจะกำหนดเป็นเขตใหญ่ ๆ หรือที่เรียกว่า “Zone List” ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละประเทศ³⁴

สำหรับรูปแบบของระบบการเลือกตั้งแบบผสมนี้มีหลายรูปแบบ แต่อาจแยกได้เป็น 2 ประเภท³⁵ ตามความสัมพันธ์กันระหว่างสองระบบ กล่าวคือ ระบบการเลือกตั้งแบบผสมที่แยกการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากออกจากระบบสัดส่วนอย่างเด็ดขาด และ ระบบการเลือกตั้งแบบผสมที่ไม่แยกการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากออกจากระบบสัดส่วน

1) ระบบการเลือกตั้งแบบผสมที่แยกการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากออกจากระบบสัดส่วนอย่างเด็ดขาด อาจมีได้หลายแบบ ดังต่อไปนี้

1.1 ระบบที่โดยทั่วไปใช้วิธีการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากในเขตเลือกตั้งเล็กแต่สำหรับในเขตเลือกตั้งใหญ่ใช้วิธีคิดคะแนนระบบสัดส่วน

1.2 ระบบผสมตามกฎหมายเลือกตั้งของประเทศฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1951 ระบบนี้กำหนดให้มีเขตเลือกตั้ง 8 เขตที่ใช้วิธีคิดคะแนนระบบสัดส่วนสำหรับเขตเลือกตั้งอื่น ๆ จะมีการเลือกตั้งตามบัญชีที่ตัดสินโดยคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด หากไม่มีบัญชีใดได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ลงคะแนนทั้งหมด ก็ให้ใช้วิธีคิดคะแนนระบบสัดส่วนสำหรับเขตเลือกตั้งนั้น

1.3 ระบบผสมที่ใช้วิธีการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากในเขตเลือกตั้ง

³⁴ วัชรวิทย์ ไชยสาร, ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่ พร้อมการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541, หน้า 39

³⁵ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553, หน้า 340

ทั้งหมดแต่ในขณะเดียวกันก็ให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรอีกจำนวนหนึ่งตามระบบสัดส่วนพร้อมกันไปด้วย ระบบผสมรูปแบบนี้ได้เคยนำมาใช้ในประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2) ระบบการเลือกตั้งแบบผสมที่ไม่แยกการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมาก

ออกจากระบบสัดส่วนอย่างเด็ดขาด

ในระบบนี้จะมีการเลือกตั้งที่ใช้วิธีคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์ในเขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน และเมื่อได้ผู้แทนราษฎรของเขตเลือกตั้งแล้ว คะแนนส่วนที่เกินความจำเป็นของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งกับคะแนนของผู้ที่ไม่ได้รับเลือกตั้งทั้งหมดจะถูกนำมา รวมกันโดยแยกตามพรรคที่ผู้สมัครแต่ละคนสังกัด แล้วจึงมีการคิดสัดส่วนเพื่อแบ่งที่นั่งในสภาอีก ครั้งหนึ่ง

ข้อพิจารณา ของระบบการเลือกตั้งแบบผสม

1. ส่งเสริมให้ระบบพรรคการเมืองมีความเข้มแข็งขึ้น โดยจำนวนผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งตามระบบสัดส่วนจะทำให้ทราบได้แน่ชัดว่าพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด ก็จะเป็นพรรคที่ได้รับความนิยมจากประชาชนสูงสุด ซึ่งมีแนวโน้มสูงที่จะได้เป็นรัฐบาล และหากได้เป็นรัฐบาลก็จะเป็นรัฐบาลของประชาชนอย่างแท้จริง

2. เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองได้เลือกสรรบุคคลที่มีคุณวุฒิ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในแต่ละด้าน ตลอดจนเป็นผู้มีคุณธรรม เป็นสมาชิกพรรคและนำไปสู่การเป็นผู้แทน โดยไม่ต้องหาเสียงเลือกตั้งและไม่ได้เป็นผู้แทนโดยการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง

3. สำหรับผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนนั้น เป็นผู้ที่ได้รับความนิยมส่วนบุคคลจากประชาชน มิได้ทำคะแนนให้พรรคการเมือง จึงไม่ทำให้เกิดการเรียกร้องเอาประโยชน์จากพรรคการเมืองในภายหลัง

4. สนับสนุนคำว่า “พรรคการเมืองเป็นที่แสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชน” ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกพรรคที่มีนโยบายตรงกับความต้องการของประชาชนเป็นผู้บริหารประเทศได้มากที่สุด

5. ระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างแบบเสียงข้างมากรอบเดียวหรือเสียงข้างมากอย่างง่ายกับแบบสัดส่วน อาจเกิดความสับสนของพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง โดยเฉพาะในประเทศที่ประชาชนยังมีความตื่นตัวทางการเมืองไม่สูงนัก และมีระบบพรรคการเมืองที่ยังไม่เข้มแข็ง ยังไม่สามารถจัดการผลประโยชน์ของนักการเมืองในพรรคได้ลงตัว

บทที่ 3

ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างประเทศ และของประเทศไทย

ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็มีระบบการเลือกตั้งหลากหลายรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป โดยที่ระบบการเลือกตั้งนั้นต่างก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าระบบการเลือกตั้งรูปแบบใดจะมีความเหมาะสมสอดคล้องกับประเทศนั้น ๆ หรือต้องการที่จะให้ประเทศนั้นมุ่งหน้าไปในทิศทางการเมืองแบบใด ระบบการเลือกตั้งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มหรือลดลงของจำนวนพรรคการเมือง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งของต่างประเทศ และของประเทศไทย ต่างก็ใช้ระบบการเลือกตั้งที่มีลักษณะที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำระบบการเลือกตั้งของประเทศเยอรมัน และประเทศญี่ปุ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยให้มีความเหมาะสมต่อไป

1. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเทศเยอรมัน

ประเทศเยอรมันปกครองในรูปแบบสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีกฎหมายพื้นฐานที่เรียกว่า “Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland” ใช้อักษรย่อว่า “GG” เป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศซึ่งมีสถานะเทียบเท่ารัฐธรรมนูญและสภา Bundestag ซึ่งเป็นสภาผู้แทนราษฎร และสภา Bundesrat ซึ่งเป็นสภาตัวแทนรัฐสภของรัฐของสหพันธ์ สภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิกทั้งหมด 598 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรง มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี³⁶

กฎหมายพื้นฐานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันไม่ได้กำหนดระบบเลือกตั้งไว้โดยตรง ด้วยเหตุผลที่ว่า กฎหมายการเลือกตั้งและบทบัญญัติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายเลือกตั้งนั้น ไม่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายพื้นฐาน ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่ต้องปล่อยให้มีการพัฒนาไปตามเงื่อนไขความจำเป็นของสังคม

³⁶ กฎหมายพื้นฐานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 39

กฎหมายพื้นฐานได้กำหนดเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ในมาตรา 38 มาตรา 1 ประโยคแรกว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (Bundestag) เข้าผู้ตำแหน่งโดยได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งเป็นการทั่วไป โดยตรง โดยเสรี โดยเสมอภาค และโดยวิธีลงคะแนนลับเฉพาะบุคคล โดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ตีความให้หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งเหล่านี้มีสถานะเช่นสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญและให้บังคับกับการลงคะแนนหรือการลงมติทางการเมืองทุกประเภท³⁷ โดยหลักแล้วหลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งเหล่านี้ใช้ได้สำหรับการเลือกตั้งในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเตรียมการเลือกตั้ง การเลือกตั้ง การนับคะแนนและการคิดคะแนนให้เป็นผลการเลือกตั้ง และสำหรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระบบเลือกตั้งรวมทั้งจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนนั้นจะกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งที่ชื่อว่า Bundeswahlgesetz โดยใช้ชื่อย่อว่า BWG³⁸

วิวัฒนาการของระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของเยอรมันนั้น ย้อนกลับไปตั้งแต่การก่อตั้งสมาพันธ์เยอรมันฝ่ายเหนือ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญในปี ค.ศ. 1867 และมีการประกาศใช้กฎหมายเลือกตั้งในปี ค.ศ. 1869 ซึ่งกำหนดให้เป็นการเลือกตั้งระบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมด โดยกำหนดให้เขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนราษฎรได้ 1 คน แต่ละเขตมีจำนวนประชากร 100,000 คน ผู้ชนะการเลือกตั้งใช้เกณฑ์เสียงข้างมากเด็ดขาด (Absolute Majority) นับว่าเป็นระบบเลือกตั้งที่ทันสมัยมากในสมัยนั้น หลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1919 ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับไวมา (Weimar) มีระบบเลือกตั้งเป็นสัดส่วน 100 % โดยแบ่งเป็น 35 เขตเลือกตั้ง แต่ละเขตส่งผู้สมัคร 10 – 20 คน ในแต่ละเขตถ้าครบ 60,000 คะแนน ได้รับจัดสรรที่นั่งไปเลย 1 คน เศษของคะแนนถ้าเกิน 30,000 คะแนน จะถูกนำไปนับต่อ แต่มีข้อกำหนดไว้ว่าจำนวนที่นั่งที่พรรคได้รับในชั้นเศษที่เหลือ ต้องไม่มากกว่าจำนวนที่นั่งที่พรรคการเมืองได้รับจากเขตต่าง ๆ เพื่อกีดกันพรรคการเมืองที่มีเสียงกระจัดกระจายไปตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ปัญหาของการเลือกตั้งเช่นนี้ทำให้มีพรรคในสภาเยอะมากซึ่งเป็นอุปสรรคในการบริหารงานของรัฐบาล (บางช่วงมีถึง 15 พรรค) เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ. 1948 คณะกรรมาธิการยกร่างกฎหมายเลือกตั้งได้ปฏิเสธระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน 100 % โดยให้เหตุผลว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งควรจะมีส่วนในการตัดสินใจเกี่ยวกับตัวบุคคล

³⁷ BvertGE47 , 253 (276f.) 49, 15 (19) รวมทั้งการเลือกตั้งตัวแทนต่าง ๆ ของผู้พิพากษา BvertGE66 , 270 (29) และองค์กรในมหาวิทยาลัย 39m 247 (24) . อ้างถึงในบุญศรี มิวังค์โฆษ , กฎหมายรัฐธรรมนูญ , พิมพ์ครั้งที่ 2 , กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2551) หน้า 135

³⁸ กมลชัย รัตนสกวาศ์ , รัฐธรรมนูญประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน : 4 ประเด็นสำคัญ ,วารสารกฎหมาย , หน้า 159 (พฤษภาคม 2541)

ด้วย จึงมีการผสมผสานข้อดีของระบบเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและข้อดีของระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนในอันที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตย โดยผ่านการส่งเสริมความเข้มแข็งของพรรคการเมือง และให้พรรคการเมืองเป็นที่พึ่งของประชาชน และแข่งขันกันในเรื่องนโยบาย จึงเป็นที่มาของกฎหมายเลือกตั้งในปี ค.ศ. 1949 ที่เป็นระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน ซึ่งมีการผสมระบบเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและระบบเลือกตั้งสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อ แต่ให้มีความยืดหยุ่นผูกพันกัน³⁹

ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศเยอรมันในปัจจุบัน คือระบบเลือกตั้งที่มีการผสมผสานระหว่างระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากสัมพัทธ์และระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนเข้าด้วยกัน ระบบเลือกตั้งของเยอรมันนี้มีชื่อเรียกทางวิชาการว่า “ระบบเลือกตั้งตามสัดส่วนที่มีการเลือกตั้งตัวบุคคลด้วย”⁴⁰ โดยที่ครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้แทนราษฎรทั้งหมดมาจากการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์ในแต่ละเขตเลือกตั้ง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกครึ่งหนึ่งมาจากการเลือกตั้งระบบสัดส่วนที่พรรคการเมืองได้เสนอบัญชีรายชื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้พิจารณา ผู้ลงคะแนนแต่ละคนมีคะแนนเสียงคนละสองเสียง โดยคะแนนเสียงที่ 1 เป็นคะแนนเสียงที่ใช้เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้ง ซึ่งแต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 1 คน ส่วนคะแนนเสียงที่ 2 ใช้เลือกพรรคการเมือง ซึ่งในการลงคะแนนเสียงที่ 1 และคะแนนเสียงที่ 2 นี้ ไม่มีกฎหมายบัญญัติบังคับว่าผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะต้องลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองพรรคเดียวกัน ระบบเลือกตั้งตามสัดส่วนของเยอรมันนี้โดยแท้จริงแล้วคะแนนที่สองจะมีความสำคัญมาก เพราะเป็นคะแนนที่ชี้ขาดว่าในท้ายที่สุดเมื่อคำนวณตามสัดส่วนแล้วพรรคการเมืองแต่ละพรรคจะมีผู้แทนราษฎรในสภาได้เป็นจำนวนเท่าใด และในจำนวนนี้ก็จะมีการหักจำนวนที่นั่งที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับจากการคำนวณในคะแนนเสียงที่ 1 ที่ได้รับจากเขตเลือกตั้งออกจากจำนวนที่นั่งที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับการแบ่งสรรที่นั่งในคะแนนเสียงที่ 2 ที่ให้แก่พรรคการเมือง จำนวนที่นั่งที่เหลือจะถูกบรรจุโดยบัญชีรายชื่อประจำมลรัฐ และหากเกิดกรณีจำนวนที่นั่งที่พรรคการเมืองได้รับจากคะแนนเสียงที่ 1 มีมากกว่าจำนวนที่นั่งที่ควรจะได้รับจากการคำนวณแบ่งสรรตามสัดส่วนแล้ว ก็ยังคงให้รักษาที่นั่งส่วนเกินนั้นไว้ได้ (Extra

³⁹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, *การเลือกตั้งและพรรคการเมือง : บทเรียนจากเยอรมัน*, กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษา, 2542, หน้า 4 – 15

⁴⁰ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*, (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551, หน้า 200

Seats, Supernumerary Seats) ในกรณีนี้อาจทำให้มีจำนวนที่นั่งในสภาเพิ่มขึ้นกว่าปกติ⁴¹ สำหรับระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบันของประเทศเยอรมัน สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้⁴²

(1) การแยกประเภทผู้สมัครรับเลือกตั้ง กฎหมายการเลือกตั้งเยอรมันกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้จำนวน 598 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 299 คน มาจากการเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งซึ่งมีการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 299 เขต โดยแต่ละเขตมีผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออีก 299 คน มาจากการเลือกตั้งระบบสัดส่วนตามระบบบัญชีรายชื่อในแต่ละมลรัฐ และตามกฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน มาตรา 4 กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนมีคะแนนเสียง 2 คะแนนเสียง โดยคะแนนเสียงที่ 1 เป็นคะแนนเสียงที่ใช้ลงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียวในเขตเลือกตั้งของตน เนื่องจากแต่ละเขตเลือกตั้งมีผู้แทนในสภาได้ 1 คน ส่วนคะแนนเสียงที่ 2 เป็นคะแนนเสียงที่ใช้ลงให้แก่บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองบัญชีใดบัญชีหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะมีคนละ 2 คะแนนเสียง แต่เมื่อพิจารณาถึงผลลัพธ์แล้ว ก็เท่ากับว่ามีเพียงคะแนนเสียงเดียว เพราะในท้ายที่สุดแล้วตัวกำหนดจำนวนผู้แทนราษฎรที่แท้จริง ก็คือ คะแนนเสียงที่สอง ซึ่งทำหน้าที่ชดเชยให้พรรคการเมืองต่าง ๆ มีที่นั่งตามสัดส่วนแห่งคะแนนเสียงที่ตนได้รับจริง ๆ

(2) สำหรับบัญชีเลือกตั้งนั้น พรรคการเมืองต่าง ๆ ที่เข้าร่วมการเลือกตั้งมีสิทธิเสนอบัญชีรายชื่อผู้สมัครในนามของตนได้ ในระดับมลรัฐเท่านั้น (ไม่มีบัญชีรายชื่อระดับสหพันธ์) แต่ในการคิดคะแนนเพื่อแบ่งสรรที่นั่งจะต้องเอาคะแนนที่พรรคได้รับจากทั้งประเทศมารวมกันทั้งหมดการให้เสนอบัญชีรายชื่อระดับมลรัฐนี้ มีข้อดีทำให้มีการกระจายอำนาจกำหนดผู้สมัครรับเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อไปสู่สาขาพรรคระดับมลรัฐ⁴³

⁴¹ ชินธิป ยุทธางกูร, ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนแบบเยอรมัน, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535, หน้า 53

⁴² บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551, หน้า 137-141

⁴³ W.Schreiber, Handbuch des Wahlrechts zum Deutschen Bundestag, 3. Aufl. Köln, Bonn, München 1986, S. 144f., 154. อ้างถึงใน บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551, หน้า 138

(3) สำหรับวิธีการคิดคะแนนนั้น การคิดคะแนนเสียงที่ 1 ที่เลือกผู้แทนเขตเลือกตั้งนั้น ใช้ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์(Relative majority system) กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ไม่ว่าจะได้คะแนนเสียงข้างมากเกินกว่ากึ่งหนึ่งหรือไม่ก็ตาม แต่หากมีคะแนนเสียงเท่ากันก็ให้ใช้วิธีการจับสลาก (กฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 5) ส่วนการคิดคะแนนเสียงที่ 2 นั้น ใช้ระบบการคิดคะแนนแบบสัดส่วน (Proportional Representation) โดยนำเอาคะแนนที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับจากทั่วประเทศมารวมกันทั้งหมด แล้วคำนวณเพื่อแบ่งสรรที่นั่งให้แก่พรรคการเมืองต่าง ๆ และในการคิดคะแนนเสียงที่ 2 ก็จะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังนี้

1) การคิดคะแนนเพื่อแบ่งสรรที่นั่ง จะต้องพิจารณาก่อนว่าคะแนนแต่ละคะแนนที่จะนำมาคิดเพื่อแบ่งสรรที่นั่งเข้าหลักเกณฑ์ 2 ประการนี้หรือไม่ คือ

หลักเกณฑ์ประการที่ 1 เพื่อให้สอดคล้องกับหลักที่ว่า ให้คะแนนเสียงที่สองเป็นตัวกำหนดในการแบ่งสรรที่นั่ง กฎหมายเลือกตั้งเยอรมันจึงกำหนดว่าคะแนนเสียงที่หนึ่งให้กับผู้สมัครอิสระและผลปรากฏว่า ผู้สมัครอิสระนี้เป็นผู้ได้รับเลือกและที่ถูกตัดสินเช่นกัน คือ คะแนนเสียงที่สองของผู้เลือกตั้งที่ลงคะแนนที่หนึ่งให้กับพรรคการเมืองที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ยื่นบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคระดับมลรัฐ (กฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 6 อนุมาตรา 1) การที่กฎหมายต้องกำหนดไว้เช่นนี้ ก็เพราะมีฉะนั้นแล้ว ผู้ลงคะแนนเสียงดังกล่าวจะได้ผล 2 ชั้น คือ เลือกผู้แทนเขต 1 คน แล้วยังเลือกผู้แทนตามบัญชีได้อีก 1 คนด้วย ซึ่งเป็นการผิดวัตถุประสงค์ที่จะให้เสียงที่สองทำหน้าที่ชดเชยเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันของคะแนนเสียงทุก ๆ คะแนนเสียง

นอกจากนี้ ยังเป็นการตัดปัญหาในกรณีที่พรรคการเมืองหนึ่งส่งผู้สมัครของตนให้สมัครแบบอิสระ ครั้นเมื่อได้รับเลือกตั้งแล้ว จึงค่อยเข้ามาร่วมกับพรรค ซึ่งจะทำให้พรรคการเมืองนี้ได้ที่นั่งในสภาเกินกว่าสัดส่วนที่พรรคการเมืองได้รับจากการเลือกตั้ง หรือกรณีที่พรรคการเมือง 2 พรรคตกลงกันว่าพรรคการเมืองหนึ่งจะส่งเฉพาะผู้สมัครแบบเขต ขณะที่อีกพรรคการเมืองหนึ่งส่งเฉพาะผู้สมัครตามบัญชี ซึ่งกรณีนี้จะทำให้มีการรวมคะแนนเสียงที่สองของผู้เลือกตั้งทั้ง 2 พรรคไว้กับพรรคเดียว⁴⁴

หลักเกณฑ์ประการที่ 2 เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาพรรคเล็กพรรคน้อยในสภากฎหมายเลือกตั้งจึงกำหนดไว้ในมาตรา 6 วรรค 6 ว่า พรรคใดได้รับคะแนนเสียงจากทั่วประเทศรวมกันแล้วไม่ถึง 5 % ของคะแนนเสียงที่ลงทั้งหมด หรือมีผู้แทนเขตไม่ถึง 3 เขต (3 คน)

⁴⁴ W. Schreiber , aaO. S. 114. อ้างถึงใน บุญศรี มีวงศ์ุโฆษ ,กฎหมายรัฐธรรมนูญ , (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร:โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน , คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2551 หน้า 139

จะไม่ได้รับพิจารณาในการจัดสรรที่นั่งตามสัดส่วน คะแนนดังกล่าวจึงสูญเปล่าใช้ไม่ได้ เว้นแต่พรรคการเมืองดังกล่าวจะเป็นพรรคการเมืองของชนกลุ่มน้อยของประเทศ

2) สำหรับวิธีการคำนวณเพื่อแบ่งสรรที่นั่งตามสัดส่วนของคะแนนเสียงที่ 2 ที่พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้รับนั้น กฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน มาตรา 6 อนุมาตรา 2 กำหนดให้ใช้วิธีการทางคณิตศาสตร์ตามแนวความคิดของ Hare ซึ่งได้รับการดัดแปลงโดย Niemeyer วิธีการคำนวณแบบนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1985 หลังจากที่ใช้วิธีการคำนวณแบบ D' hondt มาเป็นเวลาก่อนสามสิบปีซึ่งการคำนวณแบบ D' hondt นี้จะทำให้พรรคการเมืองใหญ่ได้เปรียบ ยิ่งจำนวนที่นั่งที่จะแบ่งสรรน้อยลงเท่าใด ความได้เปรียบของพรรคการเมืองใหญ่ก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น⁴⁵ โดยวิธีการคำนวณแบบ Hare/Niemeyer คือ จำนวนที่นั่งทั้งหมดในสภาผู้แทนราษฎรจะถูกนำมาคูณด้วยคะแนนเสียงที่สองที่พรรคได้รับจากทั่วประเทศแล้วหารด้วยจำนวนคะแนนเสียงทั้งหมดที่ผู้เลือกตั้งมาใช้สิทธิลงให้แก่พรรคที่ได้คะแนนรวมเกิน 5% ในชั้นแรกพรรคต่าง ๆ จะได้รับที่นั่งตามผลลัพธ์ที่เป็นจำนวนเต็ม แต่หากยังมีที่นั่งเหลืออยู่ จำนวนที่นั่งที่เหลือจึงจะถูกแบ่งต่อไปตามลำดับค่าน้อยของเศษหลังจุดทศนิยม ถ้าพรรค 2 พรรคมีเศษหลังจุดทศนิยมเท่ากันก็จะมี การตัดสินโดยวิธีการจับสลาก ในบางกรณีวิธีการคำนวณนี้อาจส่งผลให้พรรคที่ได้รับคะแนนเสียงที่ 2 เป็นเสียงข้างมากเด็ดขาดแต่ไม่ได้จำนวนที่นั่งเป็นข้างมากเด็ดขาดด้วย กฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 6 อนุมาตรา 3 จึงได้กำหนดเป็นข้อยกเว้นไว้ว่าในกรณีดังกล่าว พรรคที่ได้คะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของคะแนนเสียงทั้งหมดที่ใช้ในการคิดคะแนนได้ จะได้รับที่นั่งเพิ่มอีก 1 ที่นั่งก่อนที่จะมีการแบ่งสรรที่นั่งให้แก่พรรคอื่น ๆ ตามค่าของเศษหลังจุดทศนิยมต่อไป

วิธีการคำนวณแบบ Hare/Niemeyer นี้เป็นการแบ่งที่นั่งตามสัดส่วนของคะแนนที่พรรคได้รับกับคะแนนที่ใช้ได้ทั้งหมด จึงให้ผลลัพธ์ที่แม่นยำกว่า วิธีการของ D' hondt และมีแนวโน้มที่จะช่วยพรรคการเมืองที่มีขนาดไม่ใหญ่มากเพราะเพียงเศษหลังจุดทศนิยมก็อาจทำให้ได้ที่นั่งมาอีก 1 ที่นั่ง

(4) ปัญหาเกี่ยวกับที่นั่งส่วนเกิน ในกรณีที่มีการแบ่งสรรที่นั่งตามบัญชี แล้วปรากฏว่าพรรคใดพรรคหนึ่งได้ที่นั่งตามบัญชีน้อยกว่าจำนวนที่นั่งที่พรรคนั้นได้รับการเลือกตั้งมาจากเขตเลือกตั้งต่าง ๆ กฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 6 อนุมาตรา 5 กำหนดว่าให้พรรคนั้น ๆ ยังมีสิทธิ

⁴⁵ อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ก็ยังเห็นว่าวิธีการของ D'hondt นี้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญโดยให้เหตุผลว่า ความสำคัญของระบบเลือกตั้งตามสัดส่วนมิใช่อยู่ที่การแบ่งสรรที่นั่งให้ได้ถูกต้องตามสัดส่วนอย่างแม่นยำในทุกสถานการณ์ นอกจากนั้นแล้ว ยังไม่มีวิธีการคำนวณแบบอื่นที่ดีกว่า 16, 130 (144) ; 34, 81 (101E). อ้างถึงใน บุญศรี มิวังศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551, หน้า 139

ในที่นี้ส่วนที่เกินไปกว่าสัดส่วนที่พรรคควรจะได้ นั่น ทั้งนี้โดยถือว่าระบบเลือกตั้งตามสัดส่วนที่ทำให้มีการเลือกตั้งบุคคลเสริมขึ้นมาซึ่งเป็นระบบที่เยอรมันใช้อยู่ มีเป้าหมายให้การเลือกตั้งตัวบุคคลมีส่วนช่วยให้ผู้แทนและประชาชนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

จากระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศเยอรมัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบเลือกตั้งที่มีความเป็นธรรมมากที่สุดระบบหนึ่ง เนื่องจากเป็นระบบที่คำนึงถึงคะแนนเสียงที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงไปและทำให้ทุกพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงถึงระดับคะแนนมาตรฐานสามารถมีที่นั่งในสภาได้ นอกจากนี้ยังให้ความเป็นธรรมในแง่ของคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับให้มีความเสมอภาคกัน กล่าวคือ คะแนนเสียงแต่ละคะแนนที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง แต่ละคนลงไปนั้นจะต้องมีค่าเท่ากับคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนอื่น ๆ เสมอ ซึ่งในทางวิชาการกฎหมายเลือกตั้งเยอรมันมีการแบ่งการพิจารณาค่าของคะแนนเสียงแต่ละคะแนนออกเป็น 2 แ่ง กล่าวคือ คะแนนเสียงในแง่ของค่าการนับ (Zahlwert) กับคะแนนเสียงในแง่ของการส่งผลออกมาเป็นผู้แทน (Erfolgswert) โดยทั้งค่าของการนับและค่าของการส่งผลต่อการกำหนดจำนวนผู้แทนมีความเท่าเทียมกัน กล่าวคือ คะแนนเสียงที่ลงไปแม้จะไม่ได้ลงให้แก่พรรคการเมืองที่ได้คะแนนรวมมากที่สุด ในเขตเลือกตั้งนั้น แต่ก็ยังช่วยเพิ่มให้พรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนนั้นมีผู้แทนราษฎรเข้าไปในสภาได้ตามสัดส่วนของคะแนนที่ได้รับ⁴⁶

นอกจากนี้ ในการจัดสรรที่นั่งกฎหมายเลือกตั้งของเยอรมันที่กำหนดให้มีเกณฑ์ขั้นต่ำที่พรรคการเมืองจะได้รับการจัดสรรที่นั่งจะต้องได้รับคะแนนเสียงจากทั่วประเทศรวมกันแล้วไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของคะแนนเสียงที่เป็นบัตรดีทั้งหมด หรือในระบบแบ่งเขตผู้สมัครของพรรคการเมืองจะต้องได้รับเลือกตั้งอย่างน้อย 3 เขต (3 คน) จึงจะได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบสัดส่วนการมีเงื่อนไขดังกล่าวทำให้จำนวนพรรคการเมืองน้อยลง พรรคการเมืองขนาดใหญ่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากขึ้น ในขณะที่พรรคการเมืองขนาดเล็กต้องยุบเลิกไป ปัจจุบันพรรคการเมืองของเยอรมันที่มีที่นั่งในสภา ประกอบไปด้วยพรรคการเมืองขนาดใหญ่ 2 พรรค และพรรคการเมืองขนาดเล็กสองถึงสามพรรค ซึ่งมีส่วนทำให้ระบบเลือกตั้งของเยอรมันที่เคยไร้เสถียรภาพอย่างรุนแรง สามารถปรับตัวกลายเป็นระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพมั่นคง

⁴⁶ บุญศรี มิวังศ์อุโฆษ ,การเลือกตั้งและพรรคการเมือง : บทเรียนจากเยอรมัน ,กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุขุมและเพื่อน จำกัด, 2542, หน้า 27

2. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎร(House of Representatives) และวุฒิสภา (House of Councillors) สภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิกทั้งหมด 480 คน มาจากการเลือกตั้งทั่วประเทศ มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมายและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การพิจารณาและอนุมัติงบประมาณแผ่นดินรวมทั้งการแต่งตั้งและถอดถอนฝ่ายบริหาร⁴⁷

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเริ่มใช้บังคับเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1947 ซึ่งหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งของประเทศญี่ปุ่นนั้นจะกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ส่วนหลักเกณฑ์ต่างๆ ของระบบเลือกตั้งจะกำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง โดยรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นนำระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนมาใช้บังคับและให้หลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการลงคะแนนเสียงลับในการออกเสียงเลือกตั้ง ตามหลักการพื้นฐานของระบบเลือกตั้ง ซึ่งได้บัญญัติอยู่ในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของประชาชนซึ่งนำมาประยุกต์ใช้กับระบบเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา (สภาไดเอท)⁴⁸

ในส่วนของกฎหมายการเลือกตั้งตำแหน่งทางการเมืองมีการระบุถึงสาระสำคัญพื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งรวมทั้งระบบเลือกตั้งตำแหน่งทางการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งมีผลทำให้หลักการที่บรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญเป็นจริงในทางปฏิบัติ ในอดีตไม่มีกฎหมายที่เป็นแบบแผนเกี่ยวกับการเลือกตั้งแต่ละประเภท การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ถูกจัดขึ้นภายใต้กฎหมายแต่ละฉบับ (กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร , กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา) จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1950 พระราชบัญญัติทั้งหมดเหล่านี้ถูกรวบรวมเข้าด้วยกันเป็นกฎหมายเลือกตั้งตำแหน่งทางการเมือง

สำหรับระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบันนี้นับตั้งแต่ ค.ศ. 1994 เป็นต้นมา ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศญี่ปุ่นได้มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากระบบเลือกตั้งแบบเดิมที่แต่ละเขตเลือกตั้งมีผู้แทนราษฎรได้หลายคน มาเป็นระบบเลือกตั้งแบบผสมระหว่างระบบเสียงข้างมาก

⁴⁷ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , รายงานการวิจัยการศึกษาพัฒนาการของหลักกฎหมายเลือกตั้งของประเทศไทยและต่างประเทศเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง , กรุงเทพมหานคร , 2551, หน้า 5 – 1

⁴⁸ “อ้างแล้ว” , หน้า 5-2

สัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคนและระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 480 คน แบ่งเป็นสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบเลือกตั้งเชิงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคน จำนวน 300 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน จำนวน 180 คน ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นระบบเลือกตั้งที่ผสมผสานระหว่างระบบเลือกตั้งที่แตกต่างกัน โดยไม่มีความเชื่อมโยงกันในแง่ของการชดเชยที่นั่งให้แก่กัน ซึ่งระบบเลือกตั้งในปัจจุบันดังกล่าวเป็นผลมาจากการประนีประนอมระหว่างพรรคการเมืองและนักการเมืองที่มีความเห็นต่อระบบเลือกตั้งที่แตกต่างกันไป จึงออกมาเป็นระบบเลือกตั้งดังกล่าว

การเลือกตั้งระบบเชิงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคน มีการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 300 เขต ซึ่งในแต่ละเขตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้เพียงคนเดียว ในการแบ่งเขตเลือกตั้งให้ถือเขตจังหวัดเป็นเกณฑ์ จังหวัดหนึ่งต้องมีอย่างน้อย 1 เขตเลือกตั้ง และยังคงคำนึงถึงเงื่อนไขในเรื่องจำนวนประชากรอีกด้วย ผู้สมัครที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดเป็นผู้ชนะในเขตเลือกตั้งนั้น

สำหรับการเลือกตั้งในระบบสัดส่วน มีการกำหนดเขตเลือกตั้งออกเป็นระดับภาค 11 เขตเลือกตั้ง โดยพรรคการเมืองจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อเป็น 11 เขต โดยแต่ละเขตเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่ากัน จำนวนที่นั่งทั้งหมด 180 ที่นั่งจะถูกจัดสรรที่นั่งตามแต่ละเขตเลือกตั้งตามจำนวนประชากร โดยการแยกบัญชีรายชื่อออกเป็น 11 เขตนั้นเพื่อมิให้เป็นการรวมศูนย์อำนาจมาอยู่ที่ผู้นำเพียงไม่กี่คนของพรรคการเมืองแต่ละพรรค⁴⁹

การเลือกตั้งสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน จำนวนที่นั่ง 180 ที่นั่งจะถูกจัดสรรตามสัดส่วนจำนวนคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับในแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยใช้วิธีคิดคะแนนแบบ D'hondt การแบ่งสรรที่นั่งสำหรับแต่ละพรรคการเมืองจากผลหารที่ได้รับจากการจัดสรรจำนวนคะแนนเสียงของแต่ละพรรคการเมืองทั้งหมด

ที่นั่งของผู้ชนะในพรรคใดพรรคหนึ่งถูกจัดสรรตามบัญชีรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งระบบเลือกตั้งแบบผสมของญี่ปุ่นนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้ทั้งระบบเชิงข้างมากเขตละหนึ่งคนและระบบสัดส่วนได้พร้อม ๆ กัน และหากผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งในระบบเชิงข้างมากเขตละหนึ่งคนแล้วจะถูกคัดออกจากระบบสัดส่วน

⁴⁹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551, หน้า 200

ระบบเลือกตั้งแบบผสมนี้มีผลทำให้ผู้สมัครในพรรคการเมืองเดียวกัน ไม่ต้องลงพื้นที่เพื่อแข่งขันกันเอง แต่ต้องแข่งขันกันภายในพรรคเพื่อให้ได้เป็นตัวแทนของพรรค และแข่งขันกันเพื่อให้ได้อยู่ในบัญชีรายชื่อลำดับต้น ๆ ส่วนการแข่งขันในพื้นที่ก็ให้เป็นการแข่งขันระหว่างพรรค มีการคาดหมายกันว่า การเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียวจะทำให้พรรคเล็กไม่อาจเอาชนะการเลือกตั้งได้ ก็จะทำให้พรรคมีจำนวนลดน้อยลงอันจะนำไปสู่ระบบสองพรรค ขณะเดียวกันการเลือกตั้งในระบบสัดส่วนก็จะเปิดโอกาสให้มีตัวแทนประชาชนจากหลายพรรคการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมและในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบบเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคนพร้อม ๆ กับการลงสมัครรับเลือกตั้งในระบบสัดส่วนด้วยนั้น ยังมีผลเป็นการประกันว่าบุคคลที่พรรคการเมืองต้องการให้เข้าไปนั่งในสภาจะไม่พลาดโอกาสในการได้รับเลือกตั้ง เพราะหากผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นแพ้การเลือกตั้งในระบบเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคน ก็ยังสามารถได้รับเลือกตั้งในระบบสัดส่วนได้

3. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จนถึงก่อนการปฏิรูปการเมืองการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญ 2540 ประเทศไทยเคยใช้ระบบการเลือกตั้งมาแล้วหลายรูปแบบ และได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วหลายครั้ง ซึ่งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น ได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายฉบับ

โดยในระยะแรกของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ไม่ได้มีการบัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่จะกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งในรัฐธรรมนูญจะบัญญัติเพียงหลักการทั่ว ๆ ไปของการเลือกตั้งเท่านั้น เช่น การกำหนดให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้วิธีการลงคะแนนโดยตรงและลับเป็นต้น โดยได้มีการบัญญัติรายละเอียดที่เกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 5 ของไทย โดยในมาตรา 86 วรรค 2 ได้บัญญัติให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้วิธีรวมเขตจังหวัด และกำหนดให้ถือเกณฑ์จำนวนราษฎรแต่ละจังหวัดตามผลสำรวจสำมะโนครัวครั้งสุดท้าย 150,000 คนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน และในเวลาต่อมารัฐธรรมนูญก็ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในรายละเอียดเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นจำนวน

ผู้แทนราษฎร คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้ง สิทธิและวิธีการในการออกเสียงลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รวมทั้งระบบการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปนับตั้งแต่ พุทธศักราช 2475 ถึง 2539 มีทั้งการเลือกตั้งโดยตรงและการเลือกตั้งโดยอ้อม ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยนั้นใช้ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์ (Relative Majority) มาโดยตลอด แต่จะแตกต่างกันเพียงการกำหนดเขตเลือกตั้งซึ่งจะสัมพันธ์กับจำนวนผู้แทนราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้งนั้น โดยจำนวนผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่จะไม่มีกำหนดไว้ตายตัว แต่จะกำหนดตามเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคนไว้ ซึ่งผู้แทนราษฎรจะมีจำนวนเท่าใดก็ได้แล้วแต่จำนวนราษฎรในขณะนั้นว่ามีจำนวนเท่าใด ตัวอย่างเช่น กำหนดเกณฑ์จำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน เป็นต้น แต่ในบางกรณีก็มีการกำหนดจำนวนผู้แทนราษฎรไว้ตายตัว ซึ่งระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยในอดีตมีทั้งกรณีเขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน เรียกว่า การเลือกตั้งแบบแบ่งเขต หรือกรณีที่เขตเลือกตั้งหนึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หลายคน โดยใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง หรือที่เรียกว่า การเลือกตั้งแบบรวมเขต และมีทั้งกรณีที่เป็นแบบผสมระหว่างเขตละหนึ่งคนและเขตละหลายคน (เขตละไม่เกิน 3 คน) ซึ่งแต่ละเขตเลือกตั้งอาจมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละ 3 คน 2 คน หรือ 1 คน ตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น เรียกว่า การเลือกตั้งแบบผสมระหว่างแบ่งเขตและรวมเขต ซึ่งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละครั้งจะมีระบบการเลือกตั้งที่มีลักษณะแตกต่างกันไป พิจารณาได้จากประวัติการเลือกตั้งทั่วไปของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้⁵⁰

3.1 การเลือกตั้งครั้งที่ 1 (15 พ.ย. 2476)

ตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 กำหนดให้มีการเลือกตั้งครั้งแรก เริ่มต้นขึ้นนับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา ประชาชนจึงได้เลือกตั้งเป็นครั้งแรกในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ซึ่งกำหนดให้รัฐสภาไทยเป็นระบบสภาเดี่ยว (Single Cameral) เรียกว่า “สภาผู้แทนราษฎร” ประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท

⁵⁰ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2548, กรุงเทพมหานคร: บริษัท วีซ่าเทค จำกัด, 2548, ภาคผนวก ประวัติการเลือกตั้งของประเทศไทย

คือ ประเภทที่หนึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน และสมาชิกประเภทที่สองมาจากการแต่งตั้ง โดยพระบรมราชโองการ สมาชิกทั้งสองประเภทมีจำนวนเท่ากันและอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี เท่ากัน การเลือกตั้งจึงเลือกเฉพาะสมาชิกประเภทที่หนึ่งเท่านั้น

การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งทางอ้อม คือ ประชาชนเลือกตัวแทนของตนไปทำหน้าที่เลือกผู้แทนราษฎรอีกต่อหนึ่ง โดยมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้กรรมการอำเภอดำเนินการเลือกตั้งผู้แทนตำบล ซึ่งผู้แทนตำบลจะเป็นผู้เลือกตั้งผู้แทนราษฎร เป็นการเลือกตั้งแบบรวมเขตให้แต่ละจังหวัดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 1 คนต่อราษฎรสองแสนคน การเลือกตั้งครั้งนี้มีผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งทั่วประเทศจำนวน 78 คน รวมกับสมาชิกประเภทที่สองจำนวน 78 คน รวมทั้งสิ้นเป็น 156 คน

3.2 การเลือกตั้งครั้งที่ 2 (7 พ.ย. 2480)

เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดแรกนั้น จะหมดวาระลงในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2480 จึงมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่ง ขึ้นใหม่ในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนี้ต่างจากครั้งแรก คือ ประชาชนสามารถไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้โดยตรงซึ่งนับว่าเป็นการเลือกตั้งโดยตรงครั้งแรกของไทย

การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบแบ่งเขตโดยถือเอาจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง หนึ่งเขตมีได้หนึ่งคน จังหวัดที่มีราษฎรเกิน 200,000 คนให้มีเขตเลือกตั้งเพิ่มอีก 1 เขต ต่อจำนวนพลเมืองทุก ๆ 200,000 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในวาระ 4 ปี การเลือกตั้งครั้งนี้มีผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งทั่วประเทศจำนวน 91 คน รวมกับสมาชิกประเภทที่สองจำนวน 91 คน รวมทั้งสิ้นเป็น 182 คน

3.3 การเลือกตั้งครั้งที่ 3 (12 พ.ย. 2481)

หลังจากที่รัฐบาลเพิ่มเติมการขอแก้ไขวิธีการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีจึงได้ประกาศยุบสภาและให้มีการเลือกตั้งใหม่ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2481 การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบแบ่งเขต (เขตละ 1 คน) เหมือนครั้งที่สอง ใช้อัตราราษฎร 200,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน อยู่ในวาระคราวละ 4 ปี และมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 91 คน เท่าเดิมรวมกับสมาชิกประเภทที่สองจำนวน 91 คน รวมทั้งสิ้นเป็น 182 คน

3.4 การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 4 (6 ม.ค. 2489)

โดยเหตุที่กองทัพญี่ปุ่นได้เคลื่อนกำลังเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อ พุทธศักราช 2484 ประกอบกับพุทธศักราช 2485 เป็นปีที่ผู้แทนราษฎรจะต้องออกตามวาระจึงได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยให้ขยายวาระการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกไปอีก 2 ปี เมื่อสงครามสิ้นสุดลง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้รับการ

แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังจากได้บริหารประเทศไปได้ระยะหนึ่งจึงได้ตัดสินใจยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยให้เหตุผลว่าสภาผู้แทนราษฎรที่มีอยู่ในขณะนั้นมีการต่ออายุมาหลายปีแล้ว เมื่อสงครามยุติก็ควรจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ การเลือกตั้งครั้งที่ 4 มีขึ้นเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2489 เป็นการเลือกตั้งโดยตรงแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ครั้งนี้มีผู้แทนราษฎรทั้งสิ้นจำนวน 96 คน เพิ่มมากกว่าเดิม 5 คน คือ พระนคร(กรุงเทพมหานคร) เพิ่มอีก 2 คน ชนบุรี ขอนแก่น และอุดรธานี เพิ่มอีกจังหวัดละ 1 คน และจังหวัดแม่ฮ่องสอนไม่มีการเลือกตั้งเนื่องจากมีผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงคนเดียวจึงถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง รวมกับสมาชิกประเภทที่สองจำนวน 96 คน วาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

3.5 การเลือกตั้งครั้งที่ 5 (29 ม.ค. 2491)

การเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2491 ตามข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2490 (ฉบับชั่วคราว) เป็นการเลือกตั้งโดยตรง แบบรวมเขตเป็นครั้งแรก โดยรวมเขตจังหวัดละหนึ่งเขตเลือกตั้ง อัตราประชาชน 200,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน และมีผู้แทนราษฎรได้ 99 คน อยู่ในวาระ 4 ปี

3.6 การเลือกตั้งครั้งที่ 6 (26 ก.พ. 2495)

คณะทหารได้ทำการรัฐประหารขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2494 โดยคณะรัฐประหารได้ประกาศยกเลิกสภาผู้แทนราษฎรชุดนั้นรวมทั้งยกเลิกกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2492 ด้วย และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แทน เป็นเหตุให้ระบบรัฐสภาของไทยกลับไปสู่ระบบสภาเดียวและมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 2 ประเภทอีก การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่ง ซึ่งกำหนดให้มีขึ้นในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2495 เป็นการเลือกตั้งแบบรวมเขต มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจำนวน 123 คน

3.7 การเลือกตั้งครั้งที่ 7 (22 ก.พ. 2550)

เป็นการเลือกตั้งทั่วไปแบบรวมเขต มีขึ้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2500 การเลือกตั้งครั้งนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านการเมืองของไทยมาก คือ เป็นการเลือกตั้งที่มีพรรคการเมืองซึ่งตั้งขึ้นถูกต้องตามกฎหมายส่งสมาชิกพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งมากถึง 23 พรรค แต่ได้รับเลือกตั้งเพียง 8 พรรคเท่านั้น มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 160 คน พรรคเสรีมนังคศิลาได้จำนวน 86 คน และพรรคประชาธิปไตยได้ จำนวน 30 คน นอกนั้นเป็นผู้สมัครอิสระและพรรค อื่น ๆ อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งครั้งนี้มีการประท้วงกันอย่างรุนแรง โดยกล่าวหาว่าฝ่ายรัฐบาลโกงการเลือกตั้ง

3.8 การเลือกตั้งครั้งที่ 8 (15 ธ.ค. 2500)

เนื่องจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 8 ไม่ได้ได้รับความเชื่อถือจากประชาชน ทำให้นักศึกษารวมตัวกันเดินขบวนคัดค้านการเลือกตั้งจนเป็นเหตุให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นำกำลังทหารเข้าทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองได้สำเร็จเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2500 ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกยุบสภาและกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่งขึ้นใหม่ภายใน 90 วัน คือ วันที่ 15 ธันวาคม 2500 การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งโดยตรงเป็นแบบรวมเขตจังหวัด ใช้อัตราราษฎร 150,000 คนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน โดยมีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 160 คน อยู่ในวาระ 5 ปี

3.9 การเลือกตั้งครั้งที่ 9 (10 ก.พ. 2512)

หลังจากการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2500 แล้ว พลโทถนอม กิตติขจร ได้เป็นนายกรัฐมนตรีทำการบริหารประเทศจนถึงปี พ.ศ. 2502 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการปฏิบัติยึดอำนาจการปกครองประเทศอีกครั้งหนึ่ง และได้ประกาศกฎอัยการศึก ยุบสภา ยุบพรรคการเมือง ยกเลิกกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราวแทน และได้จัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้น โดยสภานี้ได้ร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จและประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2511 ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้รัฐสภาไทยเป็นแบบสองสภา คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และวุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง และเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้วได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 219 คน เป็นการเลือกตั้งโดยตรงแบบรวมเขต ใช้อัตราราษฎร 150,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน อยู่ในวาระ 4 ปี

3.10 การเลือกตั้งครั้งที่ 10 (26 ม.ค. 2518)

จอมพลถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ทำการปฏิบัติตัวเอง เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ยกเลิกกฎหมายรัฐธรรมนูญ ยุบพรรคการเมือง หันไปใช้วิธีปกครองประเทศที่มีลักษณะอำนาจนิยมแบบจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ อีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติขึ้นเพื่อทำหน้าที่นิติบัญญัติและตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นอีกคณะหนึ่ง ในระหว่างนั้นได้เกิดการเรียกร้องให้มีรัฐธรรมนูญปกครองประเทศโดยเร็ว ทำให้นักศึกษาและประชาชนเดินขบวนต่อต้านรัฐบาลอย่างรุนแรงเป็นเหตุให้เกิด วันมหาวิปโยค ขึ้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จอมพลถนอม และคณะได้เดินทางออกไปนอกประเทศ ด้วยพระบารมีปกเกล้าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเหตุการณ์จึงได้คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นโดยเร็ว และทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จและประกาศให้รัฐสภาไทยเป็นระบบ 2 สภา คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มา

จากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน และวุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง และกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นเมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2518 คือ เป็นการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต กล่าวคือ ให้เขตเลือกตั้งหนึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน อัตราส่วนราษฎร 150,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 269 คน

3.11 การเลือกตั้งครั้งที่ 11 (4 เม.ย. 2519)

หลังจากรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2519 และได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 90 วัน ซึ่งจัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2519 เป็นการเลือกตั้งแบบผสม ระหว่างแบบแบ่งเขตกับรวมเขต มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมทั้งสิ้น 279 คน ใช้อัตราราษฎร 150,000 คนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน ภายหลังจากการเลือกตั้ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีจัดตั้งรัฐบาลต่อมา มีการเดินขบวนของประชาชนและนักศึกษาจนเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งหลังจากนั้นคณะทหารซึ่งเรียกตนเองว่า คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน นำโดย พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ ได้ยึดอำนาจการปกครอง

3.12 การเลือกตั้งครั้งที่ 12 (22 เม.ย. 2522)

พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และคณะได้ทำการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อ พ.ศ. 2520 หลังจากนั้นได้เร่งร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จโดยเร็ว และสามารถประกาศใช้ได้เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2521 รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้รัฐสภาไทยเป็นแบบ 2 สภาเช่นเดิม และกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้น เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 เป็นการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับการเลือกตั้งแบบรวมเขต ใช้อัตราราษฎร 150,000 คนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดจำนวน 301 คน

3.13 การเลือกตั้งครั้งที่ 13 (18 เม.ย. 2526)

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 กำหนดให้มีการเลือกตั้งแบบรวมเขตและให้เลือกเป็นพรรค คือ ให้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งเพียงเขตเดียว และให้ผู้สมัครสังกัดพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งให้มีหมายเลขเดียวกันหมดทั้งพรรค ประชาชนเลือกพรรคใดก็จะได้สมาชิกพรรคนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งบัญชีรายชื่อ แต่เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มีบทเฉพาะกาลมีกำหนด 4 ปี ให้การเลือกตั้งคงเป็นไปแบบเดียวกับการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 12 คือ เป็นการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต แต่ละเขตมีผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน อัตราส่วนราษฎร 150,000 คนต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

3.14 การเลือกตั้งครั้งที่ 14 (27 ก.ค. 2529)

เนื่องจากรัฐบาลแผ่นดินในการเสนอพระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีรถยนต์บางชนิด โดยสมาชิกพรรคร่วมรัฐบาลบางคนได้ร่วมคัดค้านด้วย จึงทำให้รัฐบาลหาทางออกโดยการยุบสภา และกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 เป็นการเลือกตั้งแบบผสม เช่นเดียวกับการเลือกตั้งในครั้งที่ 13 เพราะได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว ปรากฏว่ามีพรรคการเมืองส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 16 พรรค โดยการเลือกตั้งในครั้งนี้มีผู้แทนราษฎรทั้งหมด 347 คน ใช้ัตรารายชื่อ 150,000 คนต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

3.15 การเลือกตั้งครั้งที่ 15 (24 ก.ค. 2531)

การเลือกตั้งครั้งนี้ได้มีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 โดยมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 357 คน ใช้ัตรารายชื่อ 150,000 คนต่อผู้แทนราษฎร 1 คน เป็นการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต มีพรรคการเมืองส่งสมาชิกพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 16 พรรค

3.16 การเลือกตั้งครั้งที่ 16 (22 มี.ค. 2535)

ภายหลังมีการยึดอำนาจการปกครองของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ได้มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 ต่อมาในวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2534 ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 (ฉบับที่ 14ชั่วคราว) และต่อมาเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ซึ่งเป็นฉบับถาวร และได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนี้มีพรรคการเมืองส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 21 พรรค มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 360 คน เป็นการเลือกตั้งแบบผสม อัตราเฉลี่ยราษฎรทั้งประเทศประมาณ 150,000 คนขึ้นไปต่อ ผู้แทนราษฎร 1 คน

3.17 การเลือกตั้งครั้งที่ 17 (13 ก.ย. 2535)

หลังการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในประเทศจีนในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 และมีรัฐบาลนำโดย นายอานันท์ ปันยารชุน ขึ้นมาบริหารประเทศ ได้มีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 โดยการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งโดยตรงแบบผสมระหว่างแบบแบ่งเขตกับรวมเขต มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 360 คน อัตราเฉลี่ยราษฎรทั้งประเทศ 150,000 คนขึ้นไปต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

3.18 การเลือกตั้งครั้งที่ 18 (2 ก.ค. 2538)

หลังการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาเกิดความแตกแยกในพรรคร่วมรัฐบาล จึงได้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกา

ยุบสภา ผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งโดยตรง โดยเป็นการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 391 คน ใช้อัตราราษฎร 150,000 คนต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

3.19 การเลือกตั้งครั้งที่ 19 (17 พ.ย. 2539)

เนื่องจากได้มีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539 และกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 อันเป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งโดยตรง และเป็นการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและรวมเขต เขตเลือกตั้งหนึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 3 คน เว้นแต่ บางเขตอาจมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียง 1 คน หรือ 2 คน ตามจำนวนราษฎรของแต่ละจังหวัดนั้น โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 393 คน ใช้อัตราราษฎร 150,000 คนต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

เมื่อพิจารณาถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงก่อน พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้มีการใช้ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 3 รูปแบบ คือ ระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งแบบรวมเขต และระบบเลือกตั้งแบบผสมระหว่างแบ่งเขตเลือกตั้งกับแบบรวมเขตเลือกตั้ง (เขตละไม่เกิน 3 คน)

4. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นระบบการเลือกตั้งในช่วงที่ประเทศไทยมีแนวคิดที่จะปฏิรูปการเมือง ต้องการให้การเลือกตั้งมีกระบวนการที่โปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม ได้คนดีมีความรู้ความสามารถเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้แทนราษฎรในสภา จึงได้มีการกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่จัดการและควบคุมการเลือกตั้ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการนำเอาระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนเข้ามาผสมกับระบบเสียงข้างมาก โดยมุ่งหวังที่จะให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกผู้แทนราษฎรที่ดีมีคุณภาพ และเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถแต่ไม่สังกัด

ในการหาเสียงหรือการลงพื้นที่ในเขตเลือกตั้ง สามารถที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองได้

โดยรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองรูปแบบ รูปแบบแรก ได้แก่ การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เขตละหนึ่งคน จำนวนสมาชิก 400 คน รูปแบบที่สอง ได้แก่ การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ หรือที่รู้จักกันในภาษาอังกฤษว่า Party List จำนวนสมาชิก 100 คน รวมจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 500 คน⁵¹ โดยเจตนารมณ์ของสภาร่างรัฐธรรมนูญในการออกแบบระบบการเลือกตั้งก็เพื่อต้องการแยกบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองประเภทนี้ให้มีความแตกต่างกัน ในขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทำหน้าที่เป็นผู้แทนราษฎรดูแลทุกข์สุขของราษฎรแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ ของราษฎรในเขตเลือกตั้งของตน ในขณะที่เดียวกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบบัญชีรายชื่อจะทำหน้าที่เป็นผู้แทนในระดับประเทศ

หลักเกณฑ์ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ในมาตรา 98 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อตามมาตรา 99 จำนวนหนึ่งร้อยคน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา 102 จำนวนสี่ร้อยคน

เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติมาตรา 99 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยให้เลือกบัญชีรายชื่อใดบัญชีรายชื่อหนึ่งบัญชีเดียว และให้ถือเขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง

บทบัญญัติมาตรา 102 บัญญัติว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เขตละหนึ่งคน

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดจำนวนผู้แทนราษฎรไว้ที่จำนวน 500 คน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวน 100 คน และมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 400 คน รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงระบบเลือกตั้งไปจากเดิม

⁵¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 98

โดยระบบเลือกตั้งดังกล่าวเป็นระบบผสม กล่าวคือ ได้นำเอาระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากมาผสมกับระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน ซึ่งทั้งสองระบบไม่ได้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในการชดเชยที่นับแต่อย่างใด โดยได้กำหนดที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่มาจากกรเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และส่วนที่มาจากบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง (Party List) โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 2 ประเภทมาจากแนวคิดที่แตกต่างกัน ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนละ 2 คะแนนเสียง โดยคะแนนเสียงที่หนึ่งเป็นคะแนนเสียงสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งของตน ส่วนคะแนนเสียงที่สองเป็นคะแนนเสียงสำหรับบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยสามารถแยกพิจารณาระบบเลือกตั้งต่าง ๆ ได้ดังนี้

4.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

ระบบเลือกตั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้เขตเลือกตั้งมีขนาดเล็กถึงและให้มีผู้แทนราษฎรเพียงคนเดียวเป็นตัวแทนของประชาชนในเขตเลือกตั้งหนึ่งเขต กล่าวคือ กำหนดให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 400 เขต แต่ละเขตให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 1 คน โดยให้พื้นที่แต่ละเขตเลือกตั้งติดต่อกัน และมีจำนวนราษฎรในเขตเลือกตั้งใกล้เคียงกัน⁵² สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งให้เป็นผู้แทนราษฎรได้เพียงหนึ่งคนเท่านั้น ซึ่งจะมีความแตกต่างจากในอดีตที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีในแต่ละเขตเลือกตั้ง ซึ่งอาจเป็น 1 คน 2 คน หรือ 3 คน ก็ได้ ขึ้นอยู่กับจำนวนประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ ว่าเมื่อคำนวณแล้วมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้จำนวนเท่าใด ซึ่งการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 400 เขต ดังกล่าวทำให้เกิดความเสมอภาคในหมู่ประชาชน และเมื่อเขตเลือกตั้งเล็กถึงมีผลให้ผู้แทนราษฎรมีความใกล้ชิดกับประชาชนในเขตเลือกตั้งมากขึ้นและสามารถดูแลทุกข์สุขของประชาชนได้อย่างทั่วถึง สำหรับวิธีการคิดคะแนนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งนั้นได้นำเอาวิธีการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากสัมพันธ์มาใช้ในการคำนวณ โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้นจะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร ไม่ว่าจะได้คะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของคะแนนเสียงทั้งหมดของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ก็ตาม

⁵² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช 2541 มาตรา 38

4.2 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง หรือที่เรียกว่า Party List จำนวน 100 คน โดยพรรคการเมืองจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อเพียงบัญชีเดียวและมีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่เกิน 100 คนเรียงตามลำดับ โดยรายชื่อต้องไม่ซ้ำกับรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ในส่วนของการลงคะแนนนั้นผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนได้คนละหนึ่งเสียงเท่ากันทั่วประเทศ ในส่วนของเขตเลือกตั้งได้กำหนดให้มีเพียงเขตเลือกตั้งเดียว คือ ใช้ประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง⁵³ โดยต้องการให้ประชาชนทั่วประเทศไม่ว่าจะอยู่ภาคใดหรือจังหวัดใดก็สามารถเลือกพรรคการเมืองที่ตนต้องการได้

ส่วนวิธีการคิดคะแนนนั้นใช้วิธีการคิดคะแนนแบบสัดส่วน (Proportional Representation System) ซึ่งนำคะแนนเสียงของแต่ละพรรคการเมืองได้รับทั่วประเทศมาคำนวณเพื่อหาสัดส่วนจำนวนสมาชิกจะได้รับในแต่ละพรรคการเมือง โดยตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานที่ค้ำประกันถึงคะแนนเสียงทุกคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองมิให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์

ทั้งนี้ พรรคการเมืองจะต้องได้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของจำนวนคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศ มิฉะนั้นจะถือว่าไม่มีผู้ใดในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้ง โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งนั้น จะเรียงตามลำดับจากหมายเลขต้นบัญชีลงไปตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คำนวณได้สำหรับบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น⁵⁴

จากระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และผลการเลือกตั้ง แสดงให้เห็นว่าเป็นระบบการเลือกตั้งที่มีพรรคการเมืองน้อยพรรคในสภา เป็นระบบเลือกตั้งที่เอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมืองขนาดใหญ่และทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กเสียเปรียบ แต่การที่รัฐธรรมนูญได้ริเริ่มเอาระบบเลือกตั้งสัดส่วนมาใช้เป็นครั้งแรกถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาระบบเลือกตั้งต่อไป อีกทั้งระบบเลือกตั้งดังกล่าวก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังนี้

ข้อดี ของระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เช่น ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้แทนราษฎรได้เพียงหนึ่งคนเท่านั้น เป็นไปตามหลักความเสมอภาค

⁵³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 99

⁵⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 100

ของการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้นสามารถดูแลปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนได้อย่างทั่วถึง ส่งเสริมให้ระบบพรรคการเมืองมีความเข้มแข็งเนื่องจากพรรคการเมืองมีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เพียงคนเดียวในแต่ละเขต ในส่วนของระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนช่วยส่งเสริมให้พรรคการเมืองมีการแข่งขันกัน ในทางนโยบายมากขึ้นซึ่งเป็นนโยบายในระดับประเทศเมื่อประชาชนเลือกพรรคการเมืองใดก็จะมีความรู้สึกว่าตนมีส่วนร่วมในการเลือกรัฐบาลและนโยบายในการบริหารประเทศด้วย

ข้อเสีย ของระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เช่นในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใช้ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากสัมพัทธ์ ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งอาจเป็นผู้ที่ได้คะแนนเสียงมากกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้รับเลือกตั้งไม่ก็คะแนน เมื่อรวมจำนวนคะแนนเสียงผู้สมัครที่ไม่ได้รับเลือกตั้งอาจมีคะแนนเสียงมากกว่า ในส่วนที่มีการกำหนดเกณฑ์คะแนนขั้นต่ำร้อยละ 5 ที่แต่ละพรรคการเมืองจะได้รับที่นั่งในสภา ทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กได้คะแนนไม่ถึงเกณฑ์จึงทำให้ไม่สามารถมีผู้แทนราษฎรเพื่อทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรได้

5. ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 480 คน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 400 คนและมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวน 80 คน⁵⁵ จะเห็นได้ว่าระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นั้นเป็นระบบเลือกตั้งแบบผสมระหว่างระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากสัมพัทธ์กับระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยที่แต่ละระบบไม่ได้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในแง่ของการชดเชยที่นั่งให้แก่กัน ซึ่งเป็นแบบเดียวกับระบบเลือกตั้งแบบผสมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็น 2 ประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 400 คน และอีกประเภทหนึ่งคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วน จำนวน 80 คน โดยสามารถแยกพิจารณาบบเลือกตั้งต่าง ๆ ได้ดังนี้

⁵⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 93

5.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยมีการกำหนดเขตเลือกตั้งออกเป็นหลายเขตเลือกตั้ง แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งแต่ 1-3 คน โดยมีคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดเขตเลือกตั้ง โดยการกำหนดเขตเลือกตั้งนั้นได้กำหนดให้เขตเลือกตั้งหนึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละ 3 คน จังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินสามคน ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง แต่ถ้าจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกิน 3 คน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้ง ในกรณีที่แบ่งเขตเลือกตั้งในจังหวัดหนึ่งให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบ 3 คนทุกเขตไม่ได้ ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละ 3 คนก่อน แต่เขตเลือกตั้งที่เหลือต้องไม่น้อยกว่าเขตละ 2 คน ถ้าจังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 4 คน ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 2 เขต เขตเลือกตั้งหนึ่งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 2 คน และจังหวัดใดมีการแบ่งเขตเลือกตั้งมากกว่าหนึ่งเขตจะต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกันและให้มีจำนวนราษฎรใกล้เคียงกันในแต่ละเขตเลือกตั้ง⁵⁶

จากหลักเกณฑ์ในการกำหนดเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งดังกล่าว ทำให้ในแต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เท่ากัน จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความเสมอภาคของสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้ไม่เท่าเทียมกันในแต่ละเขตเลือกตั้ง เพราะในแต่ละเขตเลือกตั้งอาจมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 1 คน 2 คน หรือ 3 คน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรในแต่ละเขตเลือกตั้ง

สำหรับวิธีการคิดคะแนนได้นำเอาวิธีการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์มาใช้ คือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้คะแนนเสียงมากที่สุดในเขตเลือกตั้งที่ตนลงสมัครจะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร⁵⁷

หากเป็นกรณีที่เขตเลือกตั้งใด มีผู้สมัครรับเลือกตั้งเท่ากับหรือน้อยกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีในเขตเลือกตั้งนั้น เช่น ในเขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนราษฎรได้ 3 คน แต่มีผู้สมัครรับเลือกตั้ง 1 คน 2 คน หรือ 3 คน กฎหมายกำหนดไว้ว่า ผู้สมัครจะได้รับเลือกตั้งก็

⁵⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 94

⁵⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช 2550 มาตรา 89

ต่อเมื่อได้รับคะแนนเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น และมากกว่าจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้ง⁵⁸ แต่หากผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดได้รับคะแนนเลือกตั้งน้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นหรือไม่มากกว่าจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ไม่ประสงค์จะลงคะแนน คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ เฉพาะตำแหน่งที่ได้รับคะแนนน้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่มากกว่าจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้ง

ในกรณีที่เขตเลือกตั้งหนึ่งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้มากกว่าหนึ่งคน ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้คะแนนเสียงเลือกตั้งมากที่สุดเรียงตามลำดับลงมาเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น ทั้งนี้หากมีผู้สมัครรับเลือกตั้งได้คะแนนเสียงเท่ากันอันเป็นเหตุให้ไม่สามารถเรียงลำดับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งได้ ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนเสียงเท่ากันจับสลากเพื่อให้ได้ผู้ได้รับเลือกตั้งครบตามจำนวนที่จะพึงมีในเขตเลือกตั้งนั้น⁵⁹

5.2 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน จำนวน 80 คน โดยการกำหนดเขตเลือกตั้งจะแบ่งพื้นที่ประเทศออกเป็น 8 กลุ่มจังหวัด ซึ่งแต่ละกลุ่มจังหวัดถือเป็นเขตเลือกตั้ง และแต่ละเขตเลือกตั้งนั้นมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 10 คน⁶⁰ ในส่วนของวิธีการคิดคะแนนได้นำเอาการคิดคะแนนตามสัดส่วน (Proportional Representation) มาใช้ในการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองจะได้รับเลือกตั้ง โดยแต่ละพรรคการเมืองต้องจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวน 10 คน เรียงตามลำดับเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองตามบัญชีรายชื่อนั้นเพียงพรรคการเมืองเดียว โดยพรรคการเมืองหนึ่งจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนทุกเขตเลือกตั้ง หรือจะส่งเพียงบางเขตเลือกตั้งก็ได้⁶¹ โดยมีหลักเกณฑ์ในการกำหนดเขตเลือกตั้ง ดังนี้⁶²

⁵⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช 2550 มาตรา 88

⁵⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช 2550 มาตรา 89 วรรค 2

⁶⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 96

⁶¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 95 วรรค 2

⁶² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 96

- 1) ให้จัดแบ่งพื้นที่ประเทศออกเป็น 8 กลุ่มจังหวัด และให้แต่ละกลุ่มจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง โดยแต่ละเขตเลือกตั้งให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 10 คน
- 2) การจัดกลุ่มจังหวัด ให้จัดจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกันอยู่ในกลุ่มจังหวัดเดียวกัน และในกลุ่มจังหวัดทุกกลุ่มต้องมีจำนวนราษฎรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้งรวมกันแล้วใกล้เคียงกัน โดยคำนึงถึงความสะดวกในการคมนาคมระหว่างกัน ทั้งนี้โดยให้จังหวัดทั้งจังหวัดอยู่ในเขตเลือกตั้งเดียวจะแยกหรือรวมเฉพาะเพียงบางส่วนของจังหวัดมิได้

สำหรับวิธีการคิดคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนของผู้ที่มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพื่อชี้ขาดว่าใครเป็นผู้ได้รับการเลือกจากประชาชนให้เข้าไปทำหน้าที่แทนคนในสถานนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 98 กำหนดให้คำนวณสัดส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองที่จะได้รับเลือกในแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยให้นำคะแนนที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับในเขตเลือกตั้งนั้นมารวมกัน แล้วคำนวณเพื่อแบ่งจำนวนผู้ที่ได้รับเลือกของแต่ละพรรคการเมือง เป็นสัดส่วนที่สัมพันธ์กัน โดยตรงกับจำนวนคะแนนรวมข้างต้น โดยให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีรายชื่อในบัญชีของแต่ละพรรคการเมืองได้รับเลือกตามเกณฑ์คะแนนที่คำนวณได้เรียงตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น⁶³ ซึ่งในการคำนวณคะแนนตามระบบสัดส่วนนี้เป็นการคำนวณแยกในแต่ละกลุ่มจังหวัด ซึ่งแต่ละพรรคการเมืองจะได้รับจำนวนที่นั่งตามอัตราส่วนของคะแนนที่พรรคคนนั้น ๆ ได้รับ โดยรัฐธรรมนูญไม่มีการกำหนดเกณฑ์คะแนนขั้นต่ำร้อยละ 5 ไว้

6. ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 500 คน⁶⁴ ดังนี้ (1) สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน (2) สมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน

⁶³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 98

⁶⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 83

จะเห็นได้ว่าระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นั้นเป็นระบบเลือกตั้งที่มีความแตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กล่าวคือ ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้นเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ เฉพาะการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่านั้น โดยสามารถแยกพิจารณาที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามระบบเลือกตั้งต่าง ๆ ได้ดังนี้

6.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

การได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวนสามร้อยห้าสิบคน ให้ใช้วิธีการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ โดยให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้คนละหนึ่งคะแนน โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น จะลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใด หรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้

โดยมีการกำหนดผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นต้องเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้คะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใด กรณีเขตเลือกตั้งที่ไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้น ให้จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ และมีให้นับคะแนนที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนได้รับไปใช้ในการคำนวณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง ตามมาตรา 91 และในกรณีเช่นนี้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการให้มีการรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งใหม่ โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งเดิมทุกรายไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งที่จะจัดขึ้นใหม่นั้น

การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะพึงมีและการแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ใช้จำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามร้อยห้าสิบคน จำนวนที่ได้รับให้ถือว่าเป็นจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน

จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน โดยให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง

จังหวัดใดมีราษฎรเกินจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน เมื่อได้

จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดแล้ว ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่ครบสามร้อยห้าสิบคน จังหวัดใดมีเศษที่เหลือจากการคำนวณมากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน และให้เพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแก่จังหวัดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณนั้นในลำดับรองลงมาตามลำดับจนครบจำนวนสามร้อยห้าสิบคน

สำหรับจังหวัดใดมีการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี โดยต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้ง แต่ละเขตให้ติดต่อกันและต้องจัดให้มีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน

สำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องเป็นผู้ซึ่งพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกส่งสมัครรับเลือกตั้ง และจะสมัครรับเลือกตั้งเกินหนึ่งเขตมิได้ และเมื่อมีการสมัครรับเลือกตั้งแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองจะถอนการสมัครรับเลือกตั้งหรือเปลี่ยนแปลงผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เฉพาะกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งตายหรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม และต้องกระทำก่อนปิดการรับสมัครเลือกตั้ง

6.2 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง

ในส่วนของ การได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคนนั้น หากพรรคการเมืองใดส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว ให้มีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้

การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อพรรคละหนึ่งบัญชีโดยผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมืองต้องไม่ซ้ำกัน และไม่ซ้ำกับรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยส่งบัญชีรายชื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ก่อนปิดการรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยในการจัดทำบัญชีรายชื่อต้องให้สมาชิกของพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยโดยคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 91 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) นำคะแนนรวมทั้งประเทศที่พรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหารด้วยห้าร้อยอันเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร

(2) นำผลลัพธ์ตาม (1) ไปหารจำนวนคะแนนรวมทั้งประเทศของพรรคการเมืองแต่ละพรรคที่ได้รับจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุกเขตจำนวนที่ได้รับให้ถือเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้

(3) นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะพึงมีได้ตาม (2) ลบด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้งในทุกเขตเลือกตั้ง ผลลัพธ์คือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับ

(4) ถ้าพรรคการเมืองใดมีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่ากับหรือสูงกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นพึงมีได้ตาม (2) ให้พรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามจำนวนที่ได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และไม่มีสิทธิได้รับจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและให้นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดไปจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต่ำกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ตาม (2) ตามอัตราส่วน แต่ต้องไม่มีผลให้พรรคการเมืองใดดังกล่าวมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินจำนวนที่จะพึงมีได้ตาม (2)

(5) เมื่อได้จำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองแล้ว ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดตายภายหลังวันปีครบสมัครรับเลือกตั้งแต่ก่อนเวลาการลงคะแนนในวันเลือกตั้ง ให้ นำคะแนนที่มีผู้ลงคะแนนให้นำมาคำนวณตาม (1) และ (2) ด้วย

การนับคะแนน หลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณ การคิดอัตราส่วน และการประกาศผลการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ดังนั้น ระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งได้บัญญัติว่า สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน โดยแยกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน และสมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน

จึงทำให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับระบบเลือกตั้งแบบใหม่ หรือ “แบบจัดสรรปันส่วนผสม” เป็นการนำคะแนนจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมาคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง ซึ่งเป็นการ

เลือกตั้งแบบใหม่โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิเลือกได้เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง กล่าวคือ ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวโดยให้เลือกได้เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่านั้น จึงเท่ากับว่าเป็นการเลือกคนเท่ากับเลือกพรรคการเมืองด้วย ระบบเลือกตั้งที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไรสำหรับประเทศไทย

หลักการสำคัญของระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม⁶⁵ มีดังนี้ คือ

ความมุ่งหวังของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญต้องการแก้ไขสภาพปัญหาการเมืองไทยที่เกิดขึ้นในอดีตโดยหามาตรการป้องกันมิให้บุคคลซึ่งเคยกระทำการทุจริตต่อหน้าที่หรือทุจริตในการเลือกตั้งเข้าสู่อำนาจทางการเมืองและกำหนดโครงสร้างฝ่ายนิติบัญญัติที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยในอนาคต เช่น ทำอย่างไรที่จะให้คะแนนที่ประชาชนลงให้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความหมายไม่ถูกทิ้งเสียเปล่า ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหวังดังกล่าว จึงได้กำหนดหลักการใหม่ของระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สรุปได้ดังนี้

1. หลักคิดระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหมาะสมกับประเทศไทย

เนื่องจากในอดีตคะแนนของประชาชนที่เลือกผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใด ๆ ซึ่งไม่ได้คะแนนเป็นลำดับที่หนึ่งของเขตการเลือกตั้งนั้น ๆ (ไม่ชนะการเลือกตั้ง) คะแนนดังกล่าวแทบจะถูกทิ้งสูญเปล่า ดังนั้นหลักคิดระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหมาะสมกับประเทศไทยจะต้องประกอบด้วย

- 1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง
- 2) ระบบการเลือกตั้งไม่ควรซับซ้อน ประชาชนเข้าใจง่าย
- 3) เพื่อเป็นการเคารพประชาชนที่ลงคะแนน จึงจะพยายามทำให้คะแนนเลือกตั้งที่ประชาชนลงให้ทุกคะแนนมีความหมาย ไม่ว่าจะลงคะแนนให้บุคคลใด คะแนนนั้นส่วนใหญ่ไม่ควรสูญเปล่า
- 4) เป็นระบบการเลือกตั้งที่ส่งเสริมให้ประชาชนสนใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง
- 5) เข้ากับบริบทหรือวิถีชีวิตของไทยโดยไม่ขัดกับหลักสากล

เพื่อเป็นการทำให้หลักคิดข้างต้นมีความเป็นไปได้ จึงกำหนดให้มีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งโดยใช้ระบบคะแนนเสียงข้างมาก และนำระบบสัดส่วนมาใช้ด้วยการคำนวณแบ่ง

⁶⁵ ระบบการเลือกตั้งแบบใหม่: แบบจัดสรรปันส่วนผสม, สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, มีนาคม 2559, หน้า 3- 4

สัดส่วนการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ โดยใช้บัตรเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใบเดียว และให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้เขตละ 1 คน โดยให้นำคะแนนของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตของทุกคนมารวมเป็นคะแนนของพรรค และนำคะแนนของทุกพรรคการเมืองมารวมเป็นคะแนนทั้งประเทศ จากนั้นให้หาค่าเฉลี่ยคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคควรจะได้ต่อ 1 คน คือ นำคะแนนของทุกพรรคที่ได้รับเลือกตั้งทั้งประเทศหารด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด (500 คน) จากนั้นให้นำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปหารจำนวนคะแนนที่แต่ละพรรคได้ เพื่อให้ได้มาซึ่งจำนวนที่นั่งที่แต่ละพรรคจะพึงมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้

ทั้งนี้ ต้องให้เอกสิทธิแก่ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุกคนต้องได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยหากพรรคใดได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเป็นจำนวนเท่าใดให้นำจำนวนดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคจะพึงมี หากได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ครบตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคจะพึงมีเท่าใด ให้จัดสรรเพิ่มจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้เท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคจะพึงมี และหากเกิดกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมีจำนวนเกินจำนวนทั้งหมดที่แต่ละพรรคพึงจะมีได้ให้พรรคนั้นได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่ากับจำนวนที่ได้จริงซึ่งรวมถึงจำนวนที่เกินมาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคจะพึงมีด้วย ซึ่งจะมีความเป็นธรรมแก่ทุกพรรคที่จะได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามสัดส่วนของคะแนนที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงให้ จึงมีผู้เรียกกระบวนการเลือกตั้งนี้ว่า “แบบจัดสรรปันส่วนผสม”

ระบบการเลือกตั้งซึ่งใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียนี้ จะทำให้ประชาชนเกิดความสนใจที่จะมาใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น เนื่องจากประชาชนสามารถใช้สิทธิได้ง่าย ไม่มีความซับซ้อน และจะรู้สึกว่าคะแนนทุกคะแนนมีความหมาย (คะแนนของตนจะไม่เสียเปล่า) โดยผลการเลือกตั้งจะเป็นการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และจะมีผลต่อจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อด้วย ซึ่งกรณีนี้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองจะได้นั้น จะขึ้นอยู่กับการจัดทำบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองว่าจะสามารถจูงใจให้ประชาชนเลือกพรรคการเมืองของตนได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องพิจารณาคุณสมบัติหรือจุดเด่นของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและพรรคการเมืองไปพร้อม ๆ กัน พรรคการเมืองจึงต้องสรรหาผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในแต่ละเขตให้ตรงกับความต้องการของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

นอกจากนี้หากมีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ต่อมาพบว่ามีการทุจริตการเลือกตั้ง จึงต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งการเลือกตั้งใหม่จะมีผลกระทบต่อจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อด้วย ดังนั้นระบบการเลือกตั้งนี้จึงเป็นการทำให้พรรคการเมืองตระหนักถึงความสำคัญและระมัดระวังในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้มากที่สุด และจะต้องไม่ทุจริตการเลือกตั้ง

บทที่ 4

การศึกษาเปรียบเทียบระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และต่างประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 โดยในส่วนของระบบการเลือกตั้งนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบการเลือกตั้งเดิมที่ประเทศไทยเคยนำมาใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ รัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนทั้งสิ้นห้าร้อยคน ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวนสามร้อยห้าสิบคน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง จำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน

ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเฉพาะผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่านั้น โดยใช้บัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียว โดยผลของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งดังกล่าว จะแปรออกมาเป็นผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจะเป็นผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งนั้น โดยใช้วิธีการนับคะแนนแบบเสียงข้างมาก และผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งนั้นจะต้องได้รับคะแนนเสียงมากกว่าคะแนนเสียงที่ไม่ลงคะแนน (vote no) ด้วย

ในส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองนั้น โดยจะนำผลคะแนนของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของทุกคนมารวมเป็นคะแนนของพรรค และนำคะแนนของทุกพรรคการเมืองมารวมเป็นคะแนนทั้งประเทศ จากนั้นให้หาค่าเฉลี่ยคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคควรจะได้ต่อ 1 คน คือ นำคะแนนของทุกพรรคที่ได้รับเลือกตั้งทั้งประเทศหารด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด (500 คน) จากนั้นให้นำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปหารจำนวนคะแนนที่แต่ละพรรคได้เพื่อให้ได้มาซึ่งจำนวนที่แต่ละพรรคจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ จะเห็นได้ว่าระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจะมีผลต่อการได้มาซึ่งจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองของแต่ละพรรคการเมือง

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษาระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยทำการเปรียบเทียบกับระบบการเลือกตั้งของประเทศสาธารณรัฐเยอรมันและประเทศญี่ปุ่น ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การกำหนดสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง กับแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง

ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยตั้งแต่อดีตภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองพุทธศักราช 2475 จนถึงก่อนพุทธศักราช 2540 ประเทศไทยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งการเลือกตั้งโดยตรงและการเลือกตั้งโดยอ้อม โดยระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยใช้ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์ (Relative Majority) มาตลอด แต่จะมีความแตกต่างกันในเรื่องของการกำหนดเขตเลือกตั้ง ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับจำนวนผู้แทนราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้งเท่านั้น โดยจำนวนผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่มักจะไม่มีกำหนดไว้ตายตัว แต่จะกำหนดเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคนไว้ เช่น กำหนดเกณฑ์จำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน เป็นต้น ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับหลักการกำหนดจำนวนผู้แทนราษฎร โดยถือตามจำนวนราษฎรตามสำมะโนครัวของประเทศเป็นเกณฑ์ ไม่ใช่แค่เอาแต่จำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเท่านั้น ทั้งนี้เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมถือหลักว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนทั้งชาติอันเป็นการสอดคล้องกับทฤษฎีว่าด้วยการเป็นผู้แทนปวงชนที่ราษฎรมีสิทธิเลือกผู้แทนของตนจากผู้สมัครต่าง ๆ ได้อย่างเสรี อำนาจอธิปไตยของประชาชนทุกคนที่มารวมกันอยู่ในสังคมทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของตามสัดส่วนของตนตามทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยในอดีตนั้นมีทั้งกรณีที่เขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน หรือที่เรียกว่า การเลือกตั้งแบบแบ่งเขต และมีกรณีที่เขตเลือกตั้งหนึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หลายคน โดยใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง หรือที่เรียกว่า การเลือกตั้งแบบรวมเขต และมีทั้งกรณีที่เป็นแบบผสมระหว่างเขตละหนึ่งคนและเขตละหลายคน (เขตละไม่เกิน 3 คน) ซึ่งแต่ละเขตเลือกตั้งอาจมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละ 1 คน 2 คน หรือ 3 คนตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น หรือที่เรียกว่า การเลือกตั้งแบบผสมระหว่างแบ่งเขตและรวมเขต

ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 มาตรา 98 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยคน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสี่ร้อยคน รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบเลือกตั้งทั่วไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง โดยระบบเลือกตั้งดังกล่าวเป็นระบบเลือกตั้งแบบผสม กล่าวคือ ได้นำเอาระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนมาผสมกับระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก ซึ่งทั้งสองระบบ ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในการชดเชยที่นับแต่อย่างใด ขณะที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนละสองคะแนนเสียง โดยเสียงที่หนึ่งจะเป็นคะแนนเสียงสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และเสียงที่สองจะเป็นคะแนนเสียงสำหรับบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมดสี่ร้อยแปดสิบคน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสี่ร้อยคน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวนแปดสิบคน ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้นั้นเป็นระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างระบบเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสัมพันธ์กับระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยแต่ละระบบนั้น ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในแง่ของการชดเชยที่นับให้แก่นัก

ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง มีการกำหนดเขตเลือกตั้งออกเป็นหลายเขตเลือกตั้งแต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งแต่ 1 – 3 คน โดยวิธีการคิดคะแนนนั้น ได้นำเอาวิธีการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากสัมพันธ์มาใช้ กล่าวคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้คะแนนเสียงมากที่สุดในเขตเลือกตั้งที่ตนสมัครจะเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง ในกรณีที่เขตเลือกตั้งใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มากกว่าหนึ่งคน ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้คะแนนเสียงเลือกตั้งมากที่สุดเรียงตามลำดับลงมาเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนจำนวนแปดสิบคน โดยกำหนดเขตเลือกตั้งจะแบ่งพื้นที่ประเทศออกเป็น 8 กลุ่มจังหวัด ซึ่งแต่ละจังหวัดถือเป็นเขตเลือกตั้งและแต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 10 คน

ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 83 ได้บัญญัติไว้ว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน ดังนี้ สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน และสมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน

โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งนั้นให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคนและผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้คนละหนึ่งคะแนน โดยจะลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดหรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้ วิธีการคิดคะแนนเสียงสำหรับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งนำเอาวิธีการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์มาใช้ กล่าวคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้คะแนนเสียงมากที่สุดในเขตเลือกตั้งที่ตนสมัครจะเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งและต้องมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง (vote no) สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคนนั้น จะมีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองตามหลักเกณฑ์ที่ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 91 ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ 2560

จะเห็นได้ว่าระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยตามรัฐธรรมนูญ 2560 มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน 350 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่ให้ความสำคัญกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ต้องการเป็นผู้แทนในเขตพื้นที่ของประชาชน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชน รู้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถดูแลทุกข์สุขของประชาชนในเขตเลือกตั้งได้อย่างทั่วถึง สามารถสะท้อนความต้องการของประชาชนได้ตรงเป้าหมาย อันเป็นการสอดคล้องกับหลักการแบ่งเขตละหนึ่งคน (Single-member constituency) โดยนำหลักการกำหนดจำนวนผู้แทนราษฎรมาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้มีสัดส่วนที่แปรผันโดยตรงกับคะแนนที่แต่ละพรรคการเมืองจะได้รับ อันเป็นการสอดคล้องกับความมุ่งหวังของระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมที่ทำให้ทุกคะแนนที่ประชาชนลงเลือกตั้งจะไม่ถูกทิ้งให้สูญเปล่า ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักความเท่าเทียมกันของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง⁶⁶ ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยมีผู้แทน ซึ่งความเท่าเทียมกันเช่นนี้ไม่อาจพบได้ในระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมาก เพราะระบบนี้ไม่ให้ความสำคัญแก่คะแนนเสียงของผู้ลงคะแนนที่ลงให้แก่ผู้สมัครในเขตเลือกตั้ง

⁶⁶ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ ,กฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญเยอรมัน ,กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน , คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2535 , หน้า 96

กรณีระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศเยอรมัน ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศเยอรมันในปัจจุบัน คือระบบเลือกตั้งที่มีการผสมผสานระหว่างระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากสัมพัทธ์และระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนเข้าด้วยกัน ระบบเลือกตั้งของเยอรมันนี้มีชื่อเรียกทางวิชาการว่า “ระบบเลือกตั้งตามสัดส่วนที่มีการเลือกตั้งด้วยบุคคลด้วย” โดยที่ครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้แทนราษฎรทั้งหมดมาจากการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์ในแต่ละเขตเลือกตั้ง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกครึ่งหนึ่งมาจากการเลือกตั้งระบบสัดส่วนที่พรรคการเมืองได้เสนอบัญชีรายชื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้พิจารณา ผู้ลงคะแนนแต่ละคนมีคะแนนเสียงคนละสองเสียง โดยคะแนนเสียงที่ 1 เป็นคะแนนเสียงที่ใช้เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้ง ซึ่งแต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 1 คน ส่วนคะแนนเสียงที่ 2 ใช้เลือกพรรคการเมือง ซึ่งในการลงคะแนนเสียงที่ 1 และคะแนนเสียงที่ 2 นี้ ไม่มีกฎหมายบัญญัติบังคับว่าผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะต้องลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองพรรคเดียวกัน

กฎหมายการเลือกตั้งเยอรมันกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้จำนวน 598 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 299 คน มาจากการเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งซึ่งมีการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 299 เขต โดยแต่ละเขตมีผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออีกจำนวน 299 คน มาจากการเลือกตั้งระบบสัดส่วนตามระบบบัญชีรายชื่อในแต่ละมลรัฐ และตามกฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน มาตรา 4 กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนมีคะแนนเสียง 2 คะแนนเสียง โดยคะแนนเสียงที่ 1 เป็นคะแนนเสียงที่ใช้ลงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียวในเขตเลือกตั้งของตน เนื่องจากแต่ละเขตเลือกตั้งมีผู้แทนในสภาได้ 1 คน ส่วนคะแนนเสียงที่ 2 เป็นคะแนนเสียงที่ใช้ลงให้แก่บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองบัญชีใดบัญชีหนึ่ง

สำหรับระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบันนั้น นับตั้งแต่ ค.ศ. 1994 เป็นต้นมา ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบเลือกตั้งแบบผสมระหว่างระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคนและระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 480 คน แบ่งเป็นสมาชิก 2 ประเภท คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคน จำนวน 300 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน จำนวน 180 คน ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นระบบเลือกตั้งที่ผสมผสานระหว่างระบบเลือกตั้งที่แตกต่างกัน โดยไม่มีความเชื่อมโยงกันในแง่ของการชดเชยที่นั่งให้แก่กัน ซึ่งระบบเลือกตั้งในปัจจุบันดังกล่าวเป็นผลมาจากการประนีประนอมระหว่างพรรคการเมืองและนักการเมืองที่มีความเห็นต่อระบบเลือกตั้งที่แตกต่างกันไป จึงออกมาเป็นระบบเลือกตั้งดังกล่าว

ดังนั้น เมื่อนำระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทย ตามรัฐธรรมนูญ 2560 เปรียบเทียบประเทศเยอรมัน จะเห็นได้ว่า การกำหนดสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตกับแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองของประเทศไทย จะมีสัดส่วนที่แตกต่างกับของประเทศเยอรมัน โดยที่ประเทศเยอรมันนั้น กฎหมายเลือกตั้งของเยอรมันมุ่งที่จะประสานการเลือกตั้งตามตัวบุคคลให้เข้ากับบัญชีรายชื่อ ดังนั้นระบบการเลือกตั้งของเยอรมันจึงเป็นการผสมผสานระหว่างการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดาที่ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยที่ 50 % จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดจะมาจากการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดาในแต่ละเขตการเลือกตั้ง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออีก 50 % จะมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนที่พรรคการเมืองได้เสนอบัญชีรายชื่อเข้ามา

เมื่อนำระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทย ตามรัฐธรรมนูญ 2560 เปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่นจะพบว่าจำนวนสัดส่วนระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน หรือมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 ได้มีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งเฉพาะในส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคนเท่านั้น ในบทบัญญัติมาตรา 85 ได้บัญญัติว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ใช้วิธีลงคะแนนเสียงโดยตรงและลับ โดยให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคนและผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้คนละหนึ่งคะแนน โดยจะลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดหรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้

ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้คะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นต้องเป็นผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งนั้น และจะต้องเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง

ประเทศเยอรมันนั้น กฎหมายการเลือกตั้งเยอรมันกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้จำนวน 598 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 299 คน มาจากการเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งซึ่งมีการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 299 เขต โดยแต่ละเขตมีผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออีกจำนวน 299 คน มาจากการเลือกตั้งระบบสัดส่วนตามระบบบัญชีรายชื่อในแต่ละมลรัฐ และตามกฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน มาตรา 4 กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนมีคะแนนเสียง 2 คะแนนเสียง โดยคะแนนเสียงที่ 1 เป็นคะแนนเสียงที่ใช้ลงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียวในเขตเลือกตั้งของตน เนื่องจากแต่ละเขตเลือกตั้งมีผู้แทนในสภาได้ 1 คน ส่วนคะแนนเสียงที่ 2 เป็นคะแนนเสียงที่ใช้ลงให้แก่บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองบัญชีใดบัญชีหนึ่ง

สำหรับวิธีการคิดคะแนนนั้น การคิดคะแนนเสียงที่ 1 ที่เลือกผู้แทนเขตเลือกตั้งนั้น ใช้ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์ (Relative majority system) กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ไม่ว่าจะได้คะแนนเสียงข้างมากเกินกว่ากึ่งหนึ่งหรือไม่ก็ตาม แต่หากมีคะแนนเสียงเท่ากันก็ให้ใช้วิธีการจับสลาก (กฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 5)

สำหรับระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบันนั้น นับตั้งแต่ ค.ศ. 1994 เป็นต้นมา ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศญี่ปุ่นได้มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากระบบเลือกตั้งแบบเดิมที่แต่ละเขตเลือกตั้งมีผู้แทนราษฎรได้หลายคน มาเป็นระบบเลือกตั้งแบบผสมระหว่างระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคนและระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 480 คน แบ่งเป็นสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคน จำนวน 300 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน จำนวน 180 คน ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นระบบเลือกตั้งที่ผสมผสานระหว่างระบบเลือกตั้งที่แตกต่างกัน โดยไม่มีความเชื่อมโยงกันในแง่ของการชดเชยที่นั่งให้แก่กัน

การเลือกตั้งระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคน มีการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 300 เขต ซึ่งในแต่ละเขตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้เพียงคนเดียว ในการแบ่งเขตเลือกตั้งให้ถือเขตจังหวัดเป็นเกณฑ์ จังหวัดหนึ่งต้องมีอย่างน้อย 1 เขตเลือกตั้ง และยังคงคำนึงถึงเงื่อนไขในเรื่องจำนวนประชากรอีกด้วย ผู้สมัครที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดเป็นผู้ชนะในเขตเลือกตั้งนั้น

เมื่อพิจารณาถึงคะแนนเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะได้รับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแล้วจะเห็นได้ว่าของประเทศไทยนั้นได้กำหนดเงื่อนไขไว้ กล่าวคือ ผู้ที่จะได้รับการเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องได้รับคะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งและจะต้องมี

คะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง จึงไม่สอดคล้องกับระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียวหรือเสียงข้างมากอย่างง่าย คือ การตัดสินใจให้ผู้สมัครเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด ตามจำนวนผู้แทนที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้มีในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง โดยไม่คำนึงถึงว่าคะแนนเสียงที่ได้จะเป็นจำนวนเท่าไร และเป็นคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาดหรือไม่ (First-Past-the-post-system) ดังนั้นหากเขตการเลือกตั้งมีตัวแทนได้หนึ่งคนผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งสูงสุดคนหนึ่งที่หนึ่งจะเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง

ในส่วนของการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของประเทศเยอรมัน สำหรับวิธีการคิดคะแนนนั้น การคิดคะแนนเสียงที่ 1 ที่เลือกผู้แทนเขตเลือกตั้งนั้น ใช้ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์ (Relative majority system) กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ไม่ว่าจะได้คะแนนเสียงข้างมากเกินกว่ากึ่งหนึ่งหรือไม่ก็ตาม แต่หากมีคะแนนเสียงเท่ากันก็ให้ใช้วิธีการจับสลาก (กฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 5)

ประเทศญี่ปุ่น การเลือกตั้งระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคน มีการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 300 เขต ซึ่งในแต่ละเขตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้เพียงคนเดียว ในการแบ่งเขตเลือกตั้งให้ถือเขตจังหวัดเป็นเกณฑ์ จังหวัดหนึ่งต้องมีอย่างน้อย 1 เขตเลือกตั้ง และยังคงคำนึงถึงเงื่อนไขในเรื่องจำนวนประชากรอีกด้วย ผู้สมัครที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดเป็นผู้ชนะในเขตเลือกตั้งนั้น โดยไม่ได้มีการกำหนดเงื่อนไขอื่นว่าจะต้องได้คะแนนเสียงมากเกินกว่ากึ่งหนึ่งหรือไม่

3. การแปรผลคะแนนการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตการเลือกตั้ง

บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย 2560 ตามมาตรา 83 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน สมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน และมาตรา 85 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจะต้องได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง โดยที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะมีคะแนนเสียงคนละหนึ่งคะแนน กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับบัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียวเพื่อใช้ในการลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยผลของการลงคะแนนเสียงดังกล่าวจะออกมาเป็นผลของคะแนนเสียงแบบแบ่งเขต โดยนับคะแนนแบบเสียงข้างมาก

อีกกรณีหนึ่ง ผลของคะแนนดังกล่าวจะถูกนำผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งนั้น มาคิดคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง ตามหลักเกณฑ์ที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 91 ดังนี้

(1) นำคะแนนรวมทั้งประเทศที่พรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหารด้วยห้าร้อยอันเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร

(2) นำผลลัพธ์ตาม (1) ไปหารจำนวนคะแนนรวมทั้งประเทศของพรรคการเมืองแต่ละพรรคที่ได้รับจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุกเขตจำนวนที่ได้รับให้ถือเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้

(3) นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะพึงมีได้ตาม (2) ลบด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้งในทุกเขตเลือกตั้ง ผลลัพธ์คือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับ

(4) ถ้าพรรคการเมืองใดมีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่ากับหรือสูงกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นพึงมีได้ตาม (2) ให้พรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามจำนวนที่ได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และไม่มีสิทธิได้รับจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและให้นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดไปจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต่ำกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ตาม (2) ตามอัตราส่วน แต่ต้องไม่มีผลให้พรรคการเมืองใดดังกล่าวมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินจำนวนที่จะพึงมีได้ตาม (2)

(5) เมื่อได้จำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองแล้วให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดตายภายหลังวันปีได้รับสมัครรับเลือกตั้งแต่ก่อนเวลาการลงคะแนนในวันเลือกตั้ง ให้นำคะแนนที่มีผู้ลงคะแนนให้นำมาคำนวณตาม (1) และ (2) ด้วย

การนับคะแนน หลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณ การคิดอัตราส่วน และการประกาศผลการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จะเห็นได้ว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งได้เขตละหนึ่งคน โดยมีหนึ่งคะแนนเสียง โดยใช้บัตรเลือกตั้งแบบแบ่งเขตใบเดียว ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจะต้องได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ผลของคะแนนดังกล่าวจะถูกนำผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งนั้นมาคิดคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง อันเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ขั้นพื้นฐานของการเลือกตั้งเรื่อง หลักอิสระแห่งการเลือกตั้ง คือ การแสดงเจตนาธรรมณ์ในการเลือกตั้งนั้นจะต้องเป็นไปอย่างอิสระเสรีภาพ ปราศจากการบีบบังคับ หลักการหรือเงื่อนไขนี้มีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่าสิทธิในการมีส่วนร่วมใช้อำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชนทุกคน ในเมื่อประชาชนเป็นผู้ทรงสิทธิ์ที่ย่อมขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยของประชาชนเองว่าตนเองต้องการจะใช้สิทธิของตนมากน้อยเพียงใด

โดยมีข้อสังเกตว่า สำหรับระบบการเลือกตั้งที่ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกาบัตรเลือกตั้งแบบแบ่งเขตโดยใช้บัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียว แต่นำผลคะแนนไปใช้ในการพิจารณาผู้ที่จะได้รับการเลือกตั้งทั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองนั้น มีข้อสังเกตดังนี้

1. ไม่สามารถที่จะแยกแยะได้เลยว่าประชาชนมีความต้องการที่จะเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบใดระหว่างการเลือกตัวบุคคลหรือว่าพรรคการเมืองเป็นการไม่สะท้อนเจตนาธรรมณ์ที่แท้จริงของประชาชนเพราะปิดกั้นโอกาสในการใช้สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรีภาพ
2. สร้างความสับสนและทำให้คะแนนเสียงนั้นไม่สะท้อนเจตนาธรรมณ์ของประชาชนและเป็นการสร้างระบบที่บิดเบือน เพราะบัตรเลือกตั้งใบเดียวแต่คะแนนนั้นกลับถูกนำมานับสองครั้งทั้งในระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง
3. เป็นการสร้างระบบการเลือกตั้งที่ไม่ยุติธรรม คือ พรรคการเมืองที่ได้รับที่นั่งในระบบแบ่งเขตเลือกตั้งมากขึ้นเท่าใด จะได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองน้อยลง
4. ปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงอาจเพิ่มมากขึ้นและจะมีการแข่งขันทางการเมืองที่ดุเดือดมากขึ้นอันเนื่องมาจากคะแนนเสียงในระบบแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจะมีความหมายและจะเป็นตัวกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองด้วย
5. ปัญหาการสร้างผู้แทนราษฎรที่สับสน เพราะผู้มีสิทธิเลือกตั้งอยากได้หรือมีความชื่นชอบนโยบายของพรรคการเมือง แต่ต้องมาเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตการเลือกตั้ง หรือในทางกลับกันอยากตัวบุคคลที่จะให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่กลับได้นโยบายของพรรคการเมืองไปด้วย

6. ปัญหาการทำลายพรรคการเมืองให้อ่อนแอลง เนื่องจากจะมุ่งเน้นไปที่ส่งตัวบุคคลเข้าแข่งขันในระบบแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยความสำคัญของนโยบายพรรคการเมืองจะลดน้อยลง

นอกจากนี้ระบบการเลือกตั้งที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ 2560 เป็นระบบการเลือกตั้งที่ไม่เป็นที่นิยมมีเพียง 4-5 ประเทศในโลกที่เคยทดลองใช้ระบบนี้ และส่วนใหญ่ก็เลิกใช้ระบบการเลือกตั้งนี้ไปหมดแล้ว อันมีสาเหตุอันเนื่องมาจากปัญหาหลายประการ เช่น ประเทศอัลบาเนีย (ค.ศ. 1992) ประเทศเกาหลีใต้ (ค.ศ. 1996-2000) ประเทศเยอรมัน (ค.ศ. 1949) ประเทศเม็กซิโกและประเทศเลโซโท เป็นต้น ในกรณีของประเทศเกาหลีใต้ศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ได้มีคำตัดสินในปี ค.ศ. 2001⁶⁷ ว่าระบบเลือกตั้งที่ให้ประชาชนกาบัตรเลือกตั้งแบบเขตใบเดียวแต่นับคะแนนทั้งระบบเขตและปาร์ตี้ลิสต์ นั้นผิดรัฐธรรมนูญเพราะไม่สะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชนและสร้างระบบที่บิดเบือน หลังจากนั้นเกาหลีใต้จึงได้ใช้ระบบเลือกตั้งแบบผสมที่ให้ประชาชนมีบัตรเลือกตั้งสองใบเหมือนประเทศอื่น ๆ ในโลก

ประเทศเยอรมันกฎหมายการเลือกตั้งเยอรมันกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้จำนวน 598 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 299 คน มาจากการเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งซึ่งมีการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 299 เขต โดยแต่ละเขตมีผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออีกจำนวน 299 คน มาจากการเลือกตั้งระบบสัดส่วนตามระบบบัญชีรายชื่อในแต่ละมลรัฐ และตามกฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน มาตรา 4 กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนมีคะแนนเสียง 2 คะแนนเสียง โดยคะแนนเสียงที่ 1 เป็นคะแนนเสียงที่ใช้ลงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียวในเขตเลือกตั้งของตน เนื่องจากแต่ละเขตเลือกตั้งมีผู้แทนในสภาได้ 1 คน ส่วนคะแนนเสียงที่ 2 เป็นคะแนนเสียงที่ใช้ลงให้แก่บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองบัญชีใดบัญชีหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า ระบบการเลือกตั้งของประเทศเยอรมันนั้น ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนจะมีคะแนนเสียงคนละ 2 คะแนน และได้รับบัตรเลือกตั้งคนละสองใบ เพื่อใช้สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละประเภท และผลของคะแนนก็จะแยกออกจากกันอย่างชัดเจน

ประเทศญี่ปุ่น กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 480 คน แบ่งเป็นสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละ

⁶⁷ ระบบเลือกตั้ง “จัดสรรปันส่วนผสม” ปัญหาและทางออก สืบค้น 27 สิงหาคม 2561 จาก <http://www.prachatai.com/journal/2016/02/64002>

หนึ่งคน จำนวน 300 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน จำนวน 180 คน ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นระบบเลือกตั้งที่ผสมผสานระหว่างระบบเลือกตั้งที่แตกต่างกัน โดยไม่มีความเชื่อมโยงกันในแง่ของการชดเชยที่นั่งให้แก่กัน

การเลือกตั้งระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคน มีการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 300 เขต ซึ่งในแต่ละเขตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้เพียงคนเดียว ในการแบ่งเขตเลือกตั้งให้ถือเขตจังหวัดเป็นเกณฑ์

สำหรับการเลือกตั้งในระบบสัดส่วน มีการกำหนดเขตเลือกตั้งออกเป็นระดับภาค 11 เขตเลือกตั้ง โดยพรรคการเมืองจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อเป็น 11 เขต โดยแต่ละเขตเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่ากัน จำนวนที่นั่งทั้งหมด 180 ที่นั่งจะถูกจัดสรรที่นั่งตามแต่ละเขตเลือกตั้งตามจำนวนประชากร โดยการแยกบัญชีรายชื่อออกเป็น 11 เขตนั้นเพื่อมิให้เป็นการรวมศูนย์อำนาจมาอยู่ที่ผู้นำเพียงไม่กี่คนของพรรคการเมืองแต่ละพรรค

การเลือกตั้งสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน จำนวนที่นั่ง 180 ที่นั่งจะถูกจัดสรรตามสัดส่วนจำนวนคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับในแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยใช้วิธีคิดคะแนนแบบ D'hondt การแบ่งสรรที่นั่งสำหรับแต่ละพรรคการเมืองจากผลหารที่ได้รับจากการจัดสรรจำนวนคะแนนเสียงของแต่ละพรรคการเมืองทั้งหมด

จะเห็นได้ว่า ระบบการเลือกตั้งของประเทศญี่ปุ่นนั้น ผู้มีสิทธิในการลงคะแนนเสียงจะมีคนละ 2 คะแนน โดยคะแนนเสียงที่หนึ่งจะใช้สำหรับลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และสำหรับคะแนนเสียงที่สองผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะลงคะแนนเสียงให้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน

4. การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตการเลือกตั้ง

การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 87 บัญญัติไว้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องเป็นผู้ซึ่งพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกส่งสมัครรับเลือกตั้ง และจะสมัครรับเลือกตั้งเกินหนึ่งเขตมิได้ มาตรา 90 วรรคสอง บัญญัติว่า การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อพรรคละหนึ่งบัญชีโดยผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมืองต้องไม่ซ้ำกัน และไม่ซ้ำกับรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยส่งบัญชีรายชื่อดังกล่าวให้คณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

จะเห็นได้ว่าการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยนั้นกำหนดให้ต้องเป็นผู้ที่พรรคการเมืองเป็นผู้ส่งสมัครรับเลือกตั้ง นอกจากนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะสามารถสมัครรับเลือกตั้งได้เฉพาะแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง หรือแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองเท่านั้น จะไม่สามารถสมัครรับเลือกตั้งได้ทั้งแบบพร้อม ๆ กันได้

สำหรับระบบเลือกตั้งของประเทศญี่ปุ่น การเลือกตั้งระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคน มีการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 300 เขต ซึ่งในแต่ละเขตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้เพียงคนเดียว ในการแบ่งเขตเลือกตั้งให้ถือเขตจังหวัดเป็นเกณฑ์ จังหวัดหนึ่งต้องมีอย่างน้อย 1 เขตเลือกตั้ง และยังคงคำนึงถึงเงื่อนไขในเรื่องจำนวนประชากรอีกด้วย ผู้สมัครที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดเป็นผู้ชนะในเขตเลือกตั้งนั้น

สำหรับการเลือกตั้งในระบบสัดส่วน มีการกำหนดเขตเลือกตั้งออกเป็นระดับภาค 11 เขตเลือกตั้ง โดยพรรคการเมืองจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อเป็น 11 เขต โดยแต่ละเขตเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่ากัน จำนวนที่นั่งทั้งหมด 180 ที่นั่งจะถูกจัดสรรที่นั่งตามแต่ละเขตเลือกตั้งตามจำนวนประชากร โดยการแยกบัญชีรายชื่อออกเป็น 11 เขตนั้นเพื่อมิให้เป็นการรวมศูนย์อำนาจมาอยู่ที่ผู้นำเพียงไม่กี่คนของพรรคการเมืองแต่ละพรรค

ซึ่งระบบเลือกตั้งแบบผสมของญี่ปุ่นนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้ทั้งระบบเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคนและระบบสัดส่วนได้พร้อม ๆ กัน และหากผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งในระบบเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคนแล้วจะถูกคัดออกจากระบบสัดส่วน

ระบบเลือกตั้งแบบผสมนี้มีผลทำให้ผู้สมัครในพรรคการเมืองเดียวกัน ไม่ต้องลงพื้นที่เพื่อแข่งขันกันเอง แต่ต้องแข่งขันกันในพรรคเพื่อให้ได้เป็นตัวแทนของพรรค และแข่งขันกันเพื่อให้ได้อยู่ในบัญชีรายชื่อลำดับต้น ๆ ส่วนการแข่งขันในพื้นที่ก็ให้เป็นการแข่งขันระหว่างพรรค มีการคาดหมายกันว่า การเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียวจะทำให้พรรคเล็กไม่อาจเอาชนะการเลือกตั้งได้ ก็จะทำให้พรรคมีจำนวนลดน้อยลงอันจะนำไปสู่ระบบสองพรรค ขณะเดียวกันการเลือกตั้งในระบบสัดส่วนก็จะเปิดโอกาสให้มีตัวแทนประชาชนจากหลายพรรคการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมและในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบบเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคนพร้อม ๆ กับการลงสมัครรับเลือกตั้งในระบบสัดส่วนด้วยนั้น ยังมีผลเป็นการประกันว่าบุคคลที่พรรคการเมืองต้องการให้เข้าไปนั่งในสภาจะไม่พลาดโอกาสในการได้รับเลือกตั้ง เพราะหากผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นแพ้การเลือกตั้งในระบบเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคน ก็ยังสามารถได้รับเลือกตั้งในระบบสัดส่วนได้

จะเห็นได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศญี่ปุ่นนั้นสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้ทั้งระบบเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคนและระบบสัดส่วนได้พร้อม ๆ กัน และหากผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งในระบบเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคนแล้วจะถูกคัดออกจากระบบ

สัดส่วน ซึ่งเป็นการประกันว่าบุคคลที่พรรคการเมืองต้องการให้เข้าไปนั่งในสภาจะไม่พลาดโอกาสในการได้รับเลือกตั้ง เพราะหากผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นแพ้การเลือกตั้งในระบบเสียงข้างมาก เขตละหนึ่งคน ก็ยังสามารถได้รับเลือกตั้งในระบบสัดส่วนได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

หลักประชาธิปไตยถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ทั้งนี้เนื่องจากการยอมรับว่าประชาชนทุกคนมีสติปัญญาและมีเหตุผล ทำให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ แต่อย่างไรก็ตามในทางความเป็นจริงประชาชนทุกคนไม่สามารถที่จะเข้ามาปกครองประเทศได้โดยตรงอาจเพราะมีข้อจำกัดเรื่องความสามารถของบุคคลหรือประชาชนจำนวนมาก และประชาชนแต่ละคนย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนั้นประชาชนทุกคนอาจไม่สามารถเข้าปกครองประเทศได้ จึงต้องมีการคัดเลือกตัวแทนของตนเข้ามาปกครองประเทศแทน เรียกว่า การใช้อำนาจอธิปไตยโดยทางผู้แทน (Representative Democracy) โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งอาจจะมีการเลือกตั้งทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงอย่างเดียวหรือจะเลือกตั้งทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและหัวหน้าฝ่ายบริหารก็ได้

ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ใช้ในการคำนวณคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อจัดสรรที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองต่าง ๆ นั้นมีหลายรูปแบบด้วยกัน ระบบการเลือกตั้งแต่ละระบบมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ไม่มีระบบการเลือกตั้งใดที่มีความสมบูรณ์แบบ นอกจากนี้ระบบการเลือกตั้งในแต่ละรูปแบบยังส่งผลต่อระบบการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้น ประเทศเสรีประชาธิปไตยต่าง ๆ จึงมักจะออกแบบระบบการเลือกตั้งให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมทั้งสภาพการณ์ทางการเมือง สภาพทางสังคมของประเทศของตนในขณะนั้น

ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้เคยใช้ระบบการเลือกตั้งมาแล้วหลายรูปแบบนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงก่อนปี พ.ศ. 2540 มีการใช้ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่ ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหนึ่งคน ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหลายคน และระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหนึ่งคนกับเขตละหลายคน

ต่อมาได้มีการปฏิรูปการเมืองการปกครองโดยต้องการให้มีการเลือกตั้งที่มีกระบวนการที่โปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม ได้คนดีมีความรู้ความสามารถ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีการบัญญัติในส่วนของ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้เป็นหลักการใหม่ที่ไม่เคยนำมาใช้ในประเทศไทยมาก่อน โดยได้มีการนำระบบการเลือกตั้งแบบผสมมาใช้เป็นครั้งแรก เป็นระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่าง การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับการเลือกตั้งแบบสัดส่วน รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนห้าร้อยคน แยกออกเป็นสองประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสี่ร้อยคน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนจำนวนหนึ่งร้อยคน ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวพบว่า มีการแก้ไขปัญหาเรื่องความเสมอภาคในการออกเสียงลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและมีความเป็นธรรมเพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมือง ทำให้มีการแข่งขันกันทางนโยบายพรรคการเมืองเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามระบบการเลือกตั้งดังกล่าวยังคงมีปัญหาอยู่บ้างบางประการ เช่น ระบบการเลือกตั้งเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบแบ่งเขตละหนึ่งคนเป็นระบบการเลือกตั้งที่เบี่ยงเบนคะแนนเสียงไปจากเจตนารมณ์ของประชาชน เนื่องจากผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดได้คะแนนเสียงสูงสุดในเขตเลือกตั้งนั้นก็จะได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้พรรคการเมืองขนาดใหญ่ได้รับความนิยมเป็นจำนวนมากกว่าพรรคการเมืองขนาดเล็ก ส่วนในการนำระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนมาใช้นั้น รัฐธรรมนูญได้กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำร้อยละ 5 ที่แต่ละพรรคการเมืองจะได้รับที่นั่งในสภาไว้ ส่งผลให้พรรคการเมืองขนาดเล็กไม่สามารถมีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรได้ นอกจากนั้นระบบการเลือกตั้งผสมดังกล่าวนี้ ไม่มีความสัมพันธ์ในแง่ของการชดเชยที่นั่งให้แก่กัน

ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์และระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยที่ระบบการเลือกตั้งทั้งสองแบบไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในแง่ของการชดเชยที่นั่งให้แก่กัน รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากสองประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสี่ร้อยคน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนจำนวนแปดสิบคน ซึ่งการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตการเลือกตั้งนั้นได้กำหนดให้เขตเลือกตั้งหนึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละไม่เกิน 3 คน โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนเสียงได้เท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น สำหรับการเลือกตั้งแบบสัดส่วน ได้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 8 กลุ่มจังหวัด แต่ละกลุ่มจังหวัดมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 10 คน โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนเสียงได้หนึ่งเสียง

ระบบการเลือกตั้งดังกล่าว ได้มีปัญหาในกรณีของการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ได้แก่ ปัญหาการเบี่ยงเบนคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ขัดต่อหลักความเสมอภาค เป็นต้น ในส่วนของระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนพบว่ามีปัญหาเรื่องการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 8 กลุ่ม จังหวัดไม่มีเหตุผลทางวิชาการรองรับ เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการบัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนห้าร้อยคน โดยมีที่มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากสองประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน โดยระบบการเลือกตั้ง ได้มีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวเท่านั้นคือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่านั้น แล้วนำคะแนนจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งไปคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง จึงถือว่าเป็นระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ที่ประเทศไทยยังไม่เคยนำมาใช้ หรือเรียกระบบการเลือกตั้งระบบนี้ว่า ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม โดยกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับบัตรเลือกตั้งใบเดียวเพื่อใช้ในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จึงเท่ากับว่าเป็นการเลือกตัวบุคคลและเป็นการเลือกพรรคการเมืองไปด้วย

จากการศึกษา ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เปรียบเทียบกับระบบการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของต่างประเทศ พบว่าระบบการเลือกตั้งดังกล่าวยังคงมีข้อแตกต่างอยู่หลายประการ ดังนั้นเพื่อให้ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง จึงควรมีการปรับปรุงระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในเรื่องระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศเยอรมัน และประเทศญี่ปุ่น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะในเรื่องระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้

2.1 การกำหนดสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้จำนวนห้าร้อยคน โดยมีที่มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน จะเห็นได้ว่าในรัฐธรรมนูญ 2560 ได้มีการกำหนดจำนวนสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ในสัดส่วนที่มีความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากทั้งสองประเภทนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เป็นระบบการเลือกตั้งที่ช่วยหล่อหลอมเจตนารมณ์ของประชาชนในเขตเลือกตั้งได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความใกล้ชิดกับประชาชน ดูแลทุกข์สุขของประชาชนอย่างใกล้ชิด ในขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองนั้น สร้างความเป็นธรรมให้แก่พรรคการเมือง ส่งเสริมพรรคการเมืองที่มีนโยบายที่ดีมีคุณธรรมทางการเมืองมีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมให้มีการพัฒนาการของพรรคการเมืองอย่างต่อเนื่องอันจะมีผลต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

2.2 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ได้รับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งนั้น การคิดคะแนนสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งจะใช้ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหนึ่งคนในการพิจารณาว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดจะได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้น โดยจะพิจารณาจากผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุด ซึ่งเป็นไปตามระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตการเลือกตั้ง แต่เนื่องจากระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตการเลือกตั้งที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 85 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ควรมีการกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่ได้รับการเลือกตั้งคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งนั้น ซึ่งถือว่าเป็นไปตามหลักสากลในเรื่องการคิดคะแนนเสียงแบบเสียงข้างมาก โดยระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของประเทศเยอรมัน และประเทศญี่ปุ่นก็ไม่ได้กำหนดไว้ว่าจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

ข้อเสนอแนะ เห็นควรให้มีการแก้ไข มาตรา 85 วรรคสอง จาก ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ให้เป็น ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

2.3 การแปรคะแนนผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตการเลือกตั้ง

การนำผลคะแนนของการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งซึ่งผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะได้รับบัตรเลือกตั้งหนึ่งใบ มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้หนึ่งคะแนนเสียงซึ่งเป็นไปตามหลักเสรีภาพของการเลือกตั้ง แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการบัญญัติให้นำคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งไปใช้ในการคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองด้วย เป็นการไม่สะท้อนเจตนารมณ์ที่แท้จริงของประชาชน

ข้อเสนอแนะ เห็นควรจะให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั้งการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งโดยใช้บัตรเลือกตั้งหนึ่งใบ และให้มีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองด้วยโดยใช้บัตรเลือกตั้งหนึ่งใบ ซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับบัตรเลือกตั้งคนละสองใบ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของประชาชนในการได้ใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนของตน เป็นไปตามหลักอิสระแห่งการเลือกตั้ง เช่นเดียวกับระบบการเลือกตั้งของประเทศเยอรมัน และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับบัตรเลือกตั้งคนละสองใบในการใช้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละประเภท

2.4 การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตการเลือกตั้ง

การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งนั้น บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 90 พรรคการเมืองจะต้องเป็นผู้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจึงจะมีสิทธิส่งผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อได้ พรรคการเมืองจะต้องมั่นใจว่าบุคคลที่พรรคการเมืองส่งสมัครรับเลือกตั้งนั้นจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ซึ่งสามารถที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างรวดเร็วซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการแบ่งเขตการเลือกตั้ง

ดังนั้น การกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นสามารถสมัครได้เฉพาะแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง หรือแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งต้องไม่ซ้ำซ้อนกันนั้น ถือว่ามีความเหมาะสมแล้ว และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักการที่ต้องการให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละประเภทซึ่งมีความรู้ความสามารถ ความถนัดหรือความชำนาญในแต่ละด้านที่แตกต่างกัน ได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชนได้อย่างเต็มที่

กล่าวโดยสรุป ระบบการเลือกตั้งที่แต่ละประเทศได้นำมาใช้นั้นไม่มีระบบใดที่ดีที่สุด ในส่วนของผลการเลือกตั้งจะออกมาแบบใดนั้น ในแต่ละประเทศจะมีปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ เช่น การพัฒนาการของพรรคการเมือง ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การตัดสินใจที่จะใช้ระบบการเลือกตั้งให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ของแต่ละประเทศ สภาพทางการเมืองการปกครอง บริบททางสังคม การตัดสินใจของประชาชนในการเลือกผู้แทนของตน ในการใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล ทองธรรมชาติ และคณะ. (2531). *การเลือกตั้ง พรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล*. กรุงเทพมหานคร: มาสเตอร์เพรส.
- กมลชัย รัตนสกลวงศ์.(2541). รัฐธรรมนูญประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน:4 ประเด็นสำคัญวารสารกฎหมาย. พฤษภาคม 2541. หน้า 159.
- จรรยา สุภาพ .(2526). *พฤติกรรมกลางคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการบริหารการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร : ศึกษาจากกรณีเลือกตั้งผู้แทนตำแหน่งที่ว่างของจังหวัดบุรีรัมย์ . 28 สิงหาคม 2526 .(รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- เจอร์ลด์ แอล.เคอร์ติส .(2539). *การเมืองแบบญี่ปุ่น*. แปลจาก The Japanese Way of Politics by Gerald L Curtis, Columbia University Press,New York,1988. (ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์,ไชยวัฒน์ คำชู). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชินธิป ยุทธางกูร .(2535). *ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนเยอรมัน*.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์).จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- คำรพ บวรณะนนท์. (2539). *กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยกฎหมายเลือกตั้ง กฎหมายพรรคการเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ชนิกานต์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. (2552). *ปัญหากระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,กรุงเทพมหานคร.
- ธโรธร ตู้อองคำ. (2558) . *สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย*.หน่วยที่ 10 . หน้า. 10-5. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิติน ออรุ่งโรจน์. (2559). *รัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง*. หน่วยที่ 1-15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- บุญศรี มีวงศ์โฆษ. (2551). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2542). *การเลือกตั้งและพรรคการเมืองบทเรียนจากเยอรมัน*. กรุงเทพมหานคร:
สุขุมและบุตร.
- _____. (2535). *คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญเยอรมัน*.
กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- _____. (2530). *กฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน วารสารนิติศาสตร์* ปีที่ 17(3), (กันยายน): หน้า 22.
- ปพนธีร์ ชีระพันธ์. (2553). *การคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ดีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2540). *การเลือกตั้งกับพัฒนาการเมืองไทย*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหา
พัฒนาการเมืองไทย*. หน่วยที่ 4 . หน้า 201 – 218. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- โกคิน พลกุล. (2517). *ปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง*. ใน *เอกสารสรุปผลการสัมมนาวิชาการเรื่อง
ปัญหารัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองในสภาวะการณ์ในปัจจุบัน*.
กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์.
- _____. (2525). *ระบบเลือกตั้ง วารสารสังคมศาสตร์* ปีที่ 19 (กันยายน 2525). หน้า 13 – 14.
- มานิตย์ จุมปา. (2542). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรค
การเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ
สมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2542). *การเลือกตั้งในรัฐเสรีประชาธิปไตย*. *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*, ปีที่ 1(3),
(กันยายน - ธันวาคม 2542): หน้า 95 – 98.
- วิสุทธิ โปธิแทน. (2524). *ประชาธิปไตย แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดม
คติ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชร ไซยสาร. (2544). *ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2543). *หลักความเสมอภาค*. *วารสารนิติศาสตร์*, ปีที่ 30(2), (มิถุนายน 2543):
หน้า 160.

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2551). รายงานการวิจัยการศึกษา
พัฒนาการของหลักกฎหมายเลือกตั้งของประเทศไทยและต่างประเทศเสนอต่อสำนักงาน
คณะกรรมการการเลือกตั้ง. กรุงเทพมหานคร.

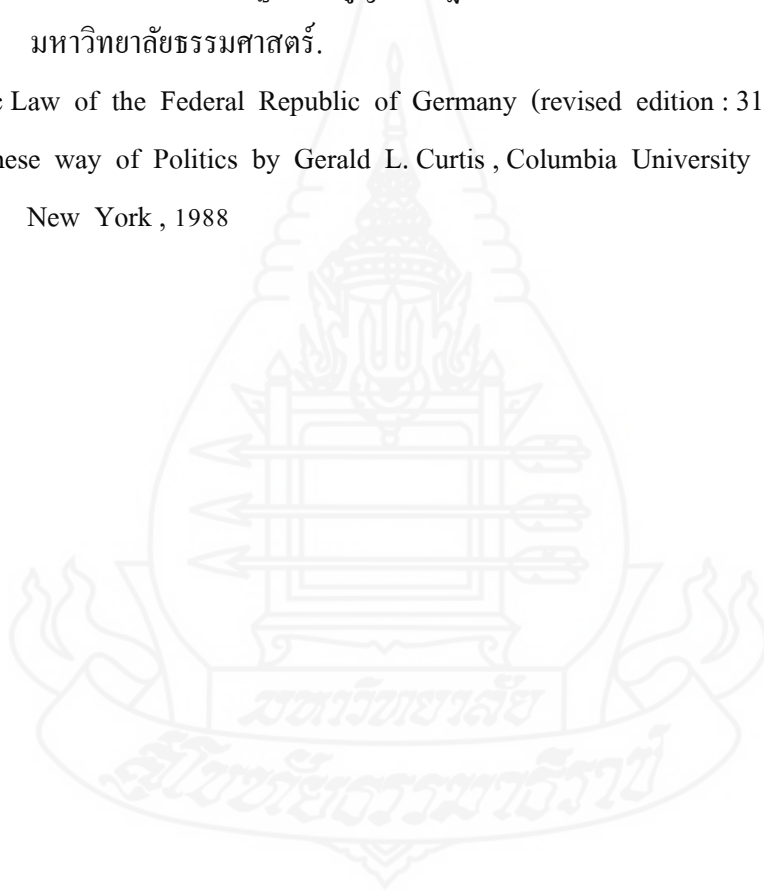
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2548). รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พ.ศ. 2548. กรุงเทพมหานคร: วิชชาเทค ภาคผนวกประวัติการเลือกตั้งของประเทศไทย.

หยุด แสงอุทัย. (2512). คำอธิบายหลักเกณฑ์ทั่วไปของการเลือกตั้งและพระราชบัญญัติการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2511 (เรียงมาตรา). พระนคร: โอเดียนสโตร์.

_____. (2513). หลักรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งทั่วไป. พระนคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

The Basic Law of the Federal Republic of Germany (revised edition : 31 December 1961)

The Japanese way of Politics by Gerald L. Curtis , Columbia University Press ,
New York , 1988

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	ว่าที่ร้อยตรีไพรัช แสงจันทร์
วัน เดือน ปีเกิด	30 พฤศจิกายน 2515
สถานที่เกิด	อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2556
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลสระพัฒนา จังหวัดนครปฐม
ตำแหน่ง	นักบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ระดับกลาง

